

ספר נשאל דוד זאת מצאנו בינו של פתו'בים מפתבי הקדש מהרב אדוני אבי הרב המחבר עטרה בראש ראש דוד זלה"ה קצת דאיתיה בשאל'ה לו לבדו ניתנה וקב'ע את קובעיה'ם להלכה ולהורות את בני ישראל עד פי דוד הגדיל הפלפולא ובענומקה של הלכה ויהי דוד בכל דדכיו משפיל שה' עמו והלכה פמותו זכותו יעמוד לנו וילכל יוצאי ירכו ויהי רצון שזכות אבותי הקדושים לא תמה להגן בעדנו אג'וני מג'נא ואצולי מצלא פי" נסו"א: אורח חיים בדין של ספר תורה סימן א' שאלה ס"ת שנמצא שהיא של שם הנו"ה ב"ה היא משונה בצורתה ועשויה בצורת תאו פנה ת עד שהתינוק קורא תאו.

ולע"ד נראה דס"ת זה פסול שהרי כ' הרמב"ם בפ"י מהל' ס"ת וז"ל נמצאת למד שעשרים דברים הם שבכל א' מהם פוסל ס"ת ובדין ט"ו כת' וז"ל ט"ו שנפסד צורת או' א' וכו' או תדמה לאות אחרת בין בעיקר התיבה וכו' ונראה שיצא לו להרמב"ם פן ממ"ש בשבת בפ' הבונה דק"ג ע"ב וכתבתם שתהא פתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיניו עיניו אלפין וכו' ע"ש ואם כפשטא דמלתא שלא יכתוב אלף במקום עין או דלת במקום ריש או ריש במקום דלת פשיטא דפסול הס"ת שהרי משתנית הקריאה לגמרי ועוד דלפעמים הוא מחריב את העולם שפתוב במקום ד' שבאחד שבק"ש ריש וכיוצא בזה פי ע"כ ס"ל להרמב"ם דלאו דוקא הוא אלא דהכונה היא דאינו אלא שתדמה האות לאות אחרת דפסו' וא"כ הקא בנדון דידן שהאות של ה"א היא נדמית בצורתה לתאו עד שהתינוק קורא אותה תאו פשיטא דס"ת זה פסול פיון דנפסלה האות ונדמיה לטיפת דיו שנפלה על האות ושרי לתקנו דהיינו שיגרוד רל רגל השמאלי עד שנעשית בצורת ריש ואח"כ יכתוב הרגל לתקנו אבל לא שיגרור אותו הקו שיוצא מההא עד שנעשית הא דא"כ ה"ל חקק תוכות ואין תקנה לנה אלא שיגרור כל רגל השמאלי וכמ"ש.

וכמו שפן הדין הוא שכתב מור"ם בהגה י"ד סי' רע"ו באות הא שבשם שפרעה נוגעת בגגה אם נוגע ממשי עד שנראית פחית מותר למחוק או לגרור הרגל ולתקנה ע"ש וה"נ דכותה פיון שנראית כתאו עד שהתינוק קורא אותה תאו מותר לגרור הרגל ולתקנה: ונראה דאפי' היכא שהתינוק קורא אותה הא מ"מ פיון שלא נכתבה פראוי לה ואנו רואין שנפסדה צורתה לא מהני בכה"ג תינוק וכמ"ש הפוסקי'.

ולכא למימר דהתם שאני דמעיקרא כתב חית וא"כ מעיקרא מעולם לא נתקדש השם ומש"ה שרי לתקנו משא"כ היכא דמעיקרא כשמשך הסופר הרגל של ההא פתקנה אז פבר נתקדש השם אלא שאחר שנתקדש עוית הסופר את ידו עד שעקם הרגל ונעשית פצורת תיו בכה"ג י"ל דאסור לגרור פיון שפבר נתקדש ה' וליתא דמי לא עסקינו התם שכתב ההא פתקנה באופן שנתקדש ה' ואח"כ נדבקה במתיחת העור או ע"י זבוב וכיוצא דלעולם שרינו לגרור הרגל דכיון שנפסדה צורת ההא ונעשית חית הלכה לה אותה הקדושה וכן משמ' מסתמיו' דברי מור"ם וז"ל הא של שם שפרעה נוגעת בגגה אם נוגעת ממשי עד שנראית פחית מותר למחוק או לגרור ע"ש ולא חילק אם נדבקה מתחילה או נדבקה אחר כך דמשמע דאפי' היכא דידעינו דנדבקה אח"כ אפ"ה שרי לתקנה וה"ט דכיון דנפסדה הלכה לה אותה קדושה וה"נ דכותה.

ועוד דהרי זה דומה לנפלה טיפת דיו על השם דמותר למוחקו כדי לתקנו ואדרבה מצוה לתקנו וכמ"ש הפוסקים ע"ש ה"נ פיון דאין מתכוין אלא לתקן שרי ואדרבה מצוה

קַעֲבִיד: אִף רְאִיתִי לְהַכְנִה"ג בְּשִׁירֵי י"ד הַגִּב"י אוֹת כ"ח שֶׁכ' מִשֵּׁם הַרמ"ע מִפְּאֲנוּ בְּתִשׁוּ' סִי' שְׁאֵם נִכְתְּבוּ הָאֲזָכָרוֹת כַּהֲגֹן וְאֵח"פ נִפְסְלוּ בְּדַבּוּק הַדִּיּוּ מִן הַרְגֵל לִגַּג שֶׁהוּא דְבּוּק הָאוֹת בְּעֲצֻמָּה אַחֲרֵי שֶׁכָּבַר נִקְרָא שֵׁם ה"א עֲלֶיהָ בְּכָל אֹפֶן שִׁיִּהְיֶה אֵין לָנוּ אֱלֹא דְבָרֵי הַר"י אֶפְסִנְדְרֵי הַיּוֹבָא בַב"י י"ד סִי' רַע"ו שֶׁאֵמ' יִגְנֹז וְכו' ע"ש וַא"כ ה"נ בַּנ"ד פִּינּוּן שֶׁבָּעַת מְשִׁיכַת הִיא הִיטָה כְּתֻמָּה וְכָבַר נִתְקַדַּשׁ ה' א"כ יִגְנֹז.

וּמ"מ יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהִכָּא שְׁאֵנִי דְּבָעַת הַפְּתִיבָה עֲצֻמָּה שִׁינָה הָאוֹת וְלֹא חָל עֲלֶיהָ קְדוּשָׁה כָּלֵל מִשָּׂא"כ הִיכָא שְׁנִכְתְּבָה מְעִיקְרָא כְּתֻמָּה דְּכָבַר חָל עֲלֶיהָ קְדוּשָׁה וְאֵח"פ נִדְבָקָה. אִף ק"ל עַל הַרמ"ע דְּמֵאֵי שְׁנָא מְטִיפַת דִּיּוּ שְׁנִפְלָה אִפִּי' עַל הָאוֹת עֲצֻמָּה דְּשָׂרֵי לְתַמְנָן וְכֵן רְאִיתִי לְהַרְדֵּב"ז ו"ל בְּשִׁנְיֹת ח"א סִי' תַמ"ו שֶׁכְּתֻב וְז"ל עַל הָא שֶׁל שֵׁם הַדְּבּוּקָה לִגְגָה דְּמוֹתָר לְתַמְנָה ע"י.

שִׁיגְרוֹר כָּל הַרְגֵל וְיִלְיָף. לָה מֵהֵיכָא דַמַּס' סוֹפְרֵי' דְּנִפְלָה טִיפַת דִּיּוּ דְּמוֹתָר לְתַמְנָנוּ וְמִי לֹא עֶסְקִי דְּנִפְל טִיפַת דִּיּוּ וְחִבְר הַרְגֵל עִם הַגַּג כְּפִדּוֹן דִּידָן ע"ש הַרִי דְּפִשִׁטָּא לִיה מְלִתָּא דְאַפִּי' לְאַחַר שְׁנִתְקַדַּשׁ ה' יָכוֹל לְתַמְנָנוּ.

וְעוֹד ק"ל טוֹבָא דְאַעִיקְרָא הִיכֵן כְּתֻב כֵּן מְהֵר"י אֶסְפִּנְדְרֵי דְאַחַד הַרְוָאָה דְלֹא כ"כ הַר"י אֶסְפִּנְדְרֵי דִיִּגְנֹז אֱלֹא בְּלֹא תְלֵי כַרע' דְּהָא כְּדָקָא יָאוֹת כְּגוֹן דְּדַבּוּק בְּגִגָּה כְּחוּט הַשְּׁעָרָה וְכ"ע קָארוּ לָה הָא דַע"ז הוּא שְׁכַתְבָה ה' ו"ל דִּיִּגְנֹז אִמְנָם כָּל שְׁנִדְבָקָה לִגְמָרֵי עַד שְׁנִפְסְדָה צוּרַת הִיא וְנַעֲשִׂית חֵית לִיכָּא מֵאֵן דְּפִלִּיג דִּיכּוֹל לְתַמְנָה וְאֵע"פ שְׁנִדְבָקָה אֵח"פ דְּלֹא גֵרַע מְטִיפַת דִּיּוּ וְכַמ"ש: וְאַגַּב אוֹרְחִין אֲמַר אֶעִיקְרָא מֵה שְׁנִסְתַּפֵּק מְהֵר"י אֶסְפִּנְדְרֵי בָּאוֹת הָא דְלֹא תְלֵי כְּרַעָא כְּדָקָא יָאוֹת הִנֵּה ה' ו"ל כְּתֻב וְז"ל וְלִיכָּא לְמִימַר דְּכָל מְחִיקָה שֶׁהִיא לְתַמְנָן שְׂרִיָּא דְהַנּוֹתֵץ אֲבָן מְמַזְבֵּחַ לֹא מְחִיב אֱלֹא בְּדָרְךָ הַשְּׁחַתָּה שֶׁבֵּל אִם נִפְגְּמָה שְׂצָרִיךָ לְתַמְנָן אַחֲרֵת בְּמִקּוּמָה שְׂרִי וְכו' דְּהֵתָם שְׁאֵנִי דַא"א לְכַנּוֹת מְזַבֵּחַ בְּמִקּוּ' אַחַר בְּמִקְדָּשׁ וְגו' ע"ש וְלֹא יִדְעָנָא מֵה דְמוֹת יַעֲרֹן לְהֵהִי דְאַבָּן הַמְזַבֵּחַ שְׁנִפְגְּמָה דְּהֵתָם שְׁאֵנִי דַאֵע"פ שְׁאֵינּוּ נִיכָּר פְּגִימָתוֹ לְכָל מ"מ דִּינָא הוּא דְנִפְסְלִיָּה לְמְזַבֵּחַ שְׁנִפְגְּמָר אֲבָנִים שְׁלִימוֹת תְּכַנֶּה וְזֶה פְּגוּם וּמִשָּׁה מוֹתָר לְנוֹתְצָה מִשָּׂא"כ בְּהָא דְלֹא תְלֵי כְּרַעָא כְּדָקָא יָאוֹת וְהַפֵּל קוֹרִין אוֹתָהּ הָא אִפְתִּי י"ל פִּינּוּ דְאַיְנָה נּוֹגַעַת רַק מְעַט עַדִּין נִיכָּר שֶׁהוּא שֵׁם וְנִרְאָה כְּמוֹחֵק אֵת ה' וְכַמ"ש הַשְּׂרִי שֵׁם ס"ק ט"ו ע"ש: גַּם הַרְאִיָּה שֶׁהִבִּיא שְׁפָן מְצִינוּ בְּבִנֵי חֲשִׁמוֹנָאֵי שְׁנִתְצוּ הַמְזַבֵּחַ שְׁבִנָּה עֲזָרָה מְפִנֵי שְׁטִימָאוֹהוּ יוֹנִים ע"ש לֹא יִדְעָתִי מֵה עֲנִין זל"ז דְּהֵתָם פִּינּוּן שְׁנִטְמָא שׁוֹב אֵין עֲלֵיו שׁוּם קְדוּשָׁה וּמוֹתָר לְנוֹתְצוּ מִשָּׂא"כ הִכָּא דְאַכְתִּי י"ל דְּכִינּוּן דְּכָל הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתָהּ הָא אִפְתִּי בְּקְדוּשַׁת הַשֵּׁם קִיָּמָא וְאַסוּר לְמוֹחֵקָה: וְאַחֲרֵי כְּתֻבִי אֵת כָּל זֶה רְאִיתִי לְהַרְדֵּב"ז בְּשִׁנְיֹת ח"ב סִי' תַקצ"ו שֶׁהָאֲרִיף הַרְבֵּה בְּעֲנִין זֶה וְהִבִּיא דְבָרֵי הַר"י אֶסְפִּנְדְרֵי הָאֲמוּרֵי לְעֵיל וְחֵלֵק עֲלֵיו וְהִתִּיר לְגִרוֹר רְגֵל הִיא אִפִּי' בְּכַה"ג בְּהָא דְלֹא תְלֵי כְּרַעָה כְּדָקָא יָאוֹת וְהִבִּיא עוֹד רְאִיָּה מֵהֵיכָא דְאַמְרִינוּ הִנֵּה לוֹ שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ וְנִזְדַּמְנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מְצָנָה יוֹרֵד וְטוֹבֵל וְחַכ"א כּוֹרֵף עֲלֵיו גְּמִי וְכו' וְהָא הִכָּא פְּסִיק רִישִׁיָּה הוּא שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְטְבֹל שְׂלֵא יִמְחֹק אֵת ה' כְּנֹלוֹ אוֹ מְקַצְתוֹ וְאַפ"ה הַתִּירוּ מִשׁוּם טְבִילָה בְּזַמְנָה מְצָנָה וְטַעֲמָא מִשׁוּם דְּלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֱלֹא דְרָף הַשְּׁחַתָּה אֲבָל שְׂלֵא כְּדָרְךָ הַשְּׁחַתָּה לֹא וְזֶה הַטּוֹבֵל אֵינּוּ מְתַכְּנִין לְהַשְׁחִית וְכִינּוּן דְאַיכָּא צַד מְצָנָה שְׂרִי וַא"כ בַּנ"ד דְאַיכָּא צַד מְצָנָה שְׂרִי לְמַחֲוֶה וְלְתַמְנָן גַּם הִבִּיא הַרְאִיָּה מֵהֵיכָא דְבֵית חֲשִׁמוֹנָאֵי שְׁנִתְצוּ הַמְזַבֵּחַ וְכו' וְדַחָה

כמ"ש עש"ב: והנה מ"ש הרדב"ז דהכא פ"ר הוא שאי אפשר שלא ימחוק ה' היינו לפי מאי דאוקמה בגמ' שם דע"כ מייירי בדיו לחה דא"כ הוי חציצה וכיון דע"כ מייירי בדיו לחה א"כ א"א שלא ימחק השם ומה שפורף עליו גמי אינו אלא פדי שלא יעמוד בפני ה' ערום כמ"ש הרמב"ם ונאפ"ה התירו משום דטבילה בזמנה מצוה וכ"ש דקשה לתקמים דס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה וע"ז תי' ה' ז"ל דלא אסרו אלא דרף השחתה ונה הטובל אינו מתכוון להשחית דהשתא תי' אפי' לתקמי' דס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה דמ"מ צד מצוה איכא וכיון דאיכא צד מצוה שרי.

ומה שהשמיט הרמב"ם דמייירי בדיו לחה פבר עמד ע"ז מרן הכ"מ וע"ש מה שתי': באופן דהעולה מסוגלי' דפ' כ"כ דלא אמרו לכרוף עליו גמי אלא מפני שאסור לעמוד בפני ה' ערום ויש לתמוה על רש"י בפ"ק דיומא דף ח' ובס"פ בתרא דפ"ח שכתב וז"ל נזדמנה לו טבילה של מצוה פורף עליו גמי להגן עליו משטף המים ע"ש דהא ע"כ הברייתא מייירי בדיו לחה וכדקאמ' בגמ' התם דא"כ הוי חציצה ואיך כתב רש"י להגן עליו משטף המים כיון דע"כ מייירי בדיו לחה ואע"ג דכורף עליו גמי א"א שלא ימחק ה' ופ"ר הוא וליכא למימר דרש"י פ"א פן לפי מאי דס"ד התם בגמ' בפ' כ"כ דבגמ' מחק פליגי תדא דלמה הניח המסקנא.

ועוד שהרי התם בגמ' דיומא פי פריף מהאי ברייתא דהיה שם פתוב על בשרו קאמר עלה וקי"ל דבטבילה בזמנה פליגי ואחד הוואה דתלמודא התם בפ' כ"כ לא הוצרך לאוקמ' בהכי אלא לפי מאי דמסיק התם אלא ק"ט דרבנו דקסברי אסור לעמוד בפני ה' ערום ובדיו לחה מייירי דאי אפשר שלא ימחק.

שו"ר להתוס' ישנים שם ביומא שתמהו פן על מה שפירש"י ארישא דברייתא דקתני היה שם פתוב על בשרו ה"ז לא ירחוץ שלא ימחוק את ה' דלא עיין בסוגלי' דפ' כ"כ דמסיק שם טעמא פדי שלא יעמוד בפני ה' ערום ע"ש ותמהני דרישא דברייתא אפי' לפי המסקנא דפ' כ"כ ע"כ ה"ט פדי שלא ימחוק את ה' ואיירי אפי' בדיו יבש ואף על גב דליכא אלא גרמא בעלמא מ"מ לכ"ע אסו' משום דלא הוי אלא לדבר הרשות ולא מייירי אם הוא ערום או לא דלא נחית לאשמעינו אלא דלא ירחוץ מקום השם פדי שלא ימחקנו ואע"ג דליכא אלא גרמא בעלמא כיון דלא הוי אלא לדבר הרשות וכל שקלא וטרייא דבגמ' שם אינו אלא אסיפא דברייתא דנזדמנה לו טבילה של מצוה והנראה לע"ד דהתוס' סמכו על מה שפירש"י עוד שם אסיפא דברייתא דנזדמנה לו טבילה של מצוה וכו' שפירש"י דכורף עליו גמי פדי להגן עליו משטף המים וכמו שהקשינו ועיין לה' מקראי קדש דע"ד ע"ב שהק' על רש"י כמו שהק' התו' ע"ש: ועל פי זה י"ל גמי למה שראיתי להריטב"א ז"ל בחי' ליומא שכתב הרי שהיה שם פתוב על בשרו לא ירחוץ פירש"י פדי שלא ימחקנו והק' בתוספות דהא כיון דלא ממשימש בי' גרמא בעלמא הוא בדבר שאין מתכוון ולא הוי פ"ר לקח פירש"י דטעמא פדי שלא יעמוד בפני ה' ערום וכו' ע"ש וצ"ע דאי מהא ל"ק על רש"י די"ל דע"כ לא אמרי' דגרמא שרי אלא היכא דהוי לדבר מצוה אמנם לדבר הרשות ה"נ י"ל דאפי' ליכא אלא גרמא בעלמ' אסרי רבנו ורישא דברייתא לא מייירי אלא לדבר הרשות מדקתני עלה נזדמנה לו טבילה ש"מ וכו' אמנם היכא דהוי

לדבר מצנה האי דשרי ואע"ג דלרבנן ס"ל דטבילה בזמנה לאו מ"מ הא מיהא קצת מצנה איכא.

אשר ע"כ נראה שפונתו להק' ע"מ שפירש"י עוד אסיפא דבריית' דגזמנה לו טבילה ש"מ דכורף עליו גמי כדי להגן עליו משטף המים וע"ז הוקשה לו דאמאי מצרכי לכרופ עליו גמי פיון דלא ממשמש בי' לא הוי אלא גרמא בעלמא וכיון דהוי לדבר מצנה שרי אף מ"ש לכה פירש"י דטעמ' כדי שלא יעמוד בפני ה' ערום צ"ע דהוא גמ' ערוכה בפ' כ"כ דאוקמ' תלמודא הכי והנראה דחיסוי' לשון יש בו וצ"ל פדאית' בפ' כ"כ: והנה ראיתי לה' המאירי ז"ל בפ' כ"כ שכתב וז"ל וגדולי המתבירי פי' עצמו של דבר מפני שאסור לעמוד בפני ה' ערום ושינדיחית הסוגי' הא' שאם מפני מחיקת ה' מה ענין לגמי ונהרי אם מהנדק חוצץ ואם אינו מהנדק אינו מועיל ומ"מ בדרף סוגיא נאמרה דכל שאינו מהנדק אינו חוצץ ומועיל שאין המים נכנסים לשם בשטף אלא מצד שאנו צריכין לפרשה בלחה א"כ כל פניסת המים מוחקת מ"מ הואיל ואינו לאלתר שהדיו מתחיל להתניבש מעט ואפ"ש שלא ימחק ומ"מ הואיל ויש בו לחות אינו חוצץ את"ד ע"ש אשר עפ"ז י"ל שנה גמי דעת רש"י ז"ל בפסוקא וזהו שדקדק וכתב כורף עליו גמי להגן עליו משטף המים ונ"ל דהגמי אינו אלא להגן עליו משטף המים שאם לא היה הגמי הא נדאי הוא נמחק ע"י שטף המים ואע"פ שהדיו מתחיל להתניבש מ"מ ע"י שטף המים הוא נמחק פיון שעדיין אית ביה קצת לחלוחית אמנם כשכורף עליו גמי מהני ליה שלא ימחק משטף המים דהגמי מגין עליו פנ"ל: וע"פ האמור מדברי ה' המאירי הללו א"ש מה שיש להקשות דכי משני תלמודא אלא ה"ט דרבנן כדי שלא יעמוד בפני ה' ערום דאפתי ק' פיון דאוקמהבדיו לכה א"כ אי אפשר שלא ימחק ה' ופ"ר הוא ונהוי פמוחק בידים ולא חשי' גרמא והתורה אמרה לא תעשון דבשלמא לר"י דס"ל דטבילה בזמנה מצנה ופירש"י דכתי' והיה לפנות ערב ירחץ בפמים י"ל דס"ל דאתי עשה ודחי ל"ת דלא תעשון אלא לרבנן דס"ל דטבילה בזמנה לאו מצנה מ"ט דשרי למחוק את ה' ואע"ג דקצת מצנה איכא מ"מ לא דחי לאו דל"ת ואיברא דהרדב"ז ז"ל פתב כתי' קושיא זו דלא אסרו אלא דרף השחתה ואע"ג דפ"ר מ"מ כל דלא הוי דרף השחתה שרי וזה הטובל אינו מכונן להשחית וכמ"ש דבריו לעיל ועיין להרב לב שלם בפ"ה מה' יסוה"ת דין ו' מ"ש בשם מהר"א נחום ז"ל: ואולם לפמ"ש הרב המאירי הנה נכון דמאי דקאמ' בגמ' אלא ה"ט דרבנן כדי שלא יעמוד בפני ה' ערום אינו אלא בדרף סוגי' נאמרה אמנם לקושטא דמלתא אע"ג דמוכרח לאוקמה בדיו לכה דאל"כ הוי חציצה מ"מ לאו בלחה ממש איירי אלא במתחיל להתניבש מעט וכיון דכורף עליו גמי להגן עליו משטף המים לא הוי אלא גרמא בעלמא דש"מ ימחק ומשו"ה שרי.

ויש לתמוה מפרן הכ"מ ז"ל שכתב דהרמב"ם פסק כת"ק ושם אמרו דה"ט דרבנן כדי שלא יעמוד בפני ה' ערום פלומר דמטעם מחיקת ה' אינו אסור דכתיב לא תעשון עשייה הוא דאסור גרמא שרי ולא חש רבינו לכתוב דדוקא בדיו לכה ע"ש וצ"ע דאיך קרי ליה גרמא דכיון דאוקמא בדיו לכה א"כ אי אפשר שלא ימחק ופ"ר הוא: והנה ראיתי בתשו' אחרת להרדב"ז בראשונות בל' הרמב"ם סי' מ"ח שהק' לו השואל עמ"ש הרמב"ם שלא אסרו לכרופ עליו אלא משום דאסור לעמוד בפני ה' ערום וקש"י לן דהא עובר בלאו דל"ת פן לה' אלהיכם ע"כ לפום ריהטא לכאורה קשה דהא אמרי' שם בגמ' ל"ת פן

עֲשֵׂיהָ אִסוּר גֵּרְמָא שְׂרִי וצ"ל דְּכֹנְנָתוֹ לְהַקְשׁוֹ דְּכִינּוֹן דְּמִיָּירִי בְּדִיּוֹ לְחָה א"כ פ"ר הוּא וְהוּי עֲשֵׂיהָ וְכַתְּשׁוֹ הֶרְדֵּב"ז שְׁזַכְרָנוּ לְעֵיל.

וּלְפִי הָאֵמוּר צ"ע עמ"ש הֶרְדֵּב"ז בְּתִי קוֹשְׁנִי זוּ בְּשֵׁם רְאִיתִי מִי שְׁפָתַב בְּתִשׁוֹ דְּבָר זֶה כִּי טְבִילַת מְצָנָה הִיא עֲשֵׂה וְדַחֵי ל"ת פִּינּוֹן דְּאִי אִפְשֵׁי לְקַיָּיִם אֶת ב' עכ"ד וְנִרְאָה מְדַבְּרִי דְּסוּבֵר דְּהֶרְמֵב"ם פֶּסֶק כמ"ד טְבִילָה בְּזִמְנָה מְצָנָה וְלִכְפֹּף אֶתִּי עֲשֵׂה וְדַחֵי ל"ת וצ"ע דְּלִמְ"ד טְבִילָה בְּזִמְנָה מְצָנָה גְּמִי לֹא מְעַכֵּב וְלֹא בְּעֵי לְאַהֲדוּרֵי עֲלִי וְאֵלּוּ מְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם מִשְׁמֵ' דְּבְעֵי לְאַהֲדוּרֵי בְּגְמִי עַד שְׁכָתַב דָּאֵם לֹא מְצָא גְּמִי מְסַבֵּב בְּבַגְדֵיּוֹ עַל הַשֵּׁם מִשְׁמֵ' דְּבִלֵּא גְּמִי אֲסוּר לְטַבֵּל וְכַבֵּר הַלַּח"מ ו"ל הָאֲרִיף בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם וְהַעֲלָה דְּהֶרְמֵב"ם פֶּסֶק פְּרַבְּנָן דְּטְבִילָה בְּזִמְנָה לֹא מְצָנָה ע"ש וְתוֹ צ"ע עַל ה' ו"ל מַה יַּעֲנֶה לְדַעַת רַבְּנָן דַּס"ל דְּטְבִילָה בְּזִמְנָה לֹא מְצָנָה וְאִפְ"ה שְׂרִי לְטַבֵּל דְּהָא עוֹבֵר בְּלֹא דְל"ת דְּהָא אוֹקְמֵ' בְּגִמְרָא בְּדִיּוֹ לְחָה וּא"כ אִי אִפְשֵׁר שְׂלֵא יִמְחַק וְאִפְשֵׁר דַּס"ל לַה' הַשְׁוֹאֵל כְּשִׁיטַת ה' הַמְּאִירִי ו"ל דְּהִיא דְּקָאֵמֵר בְּגַמ' אֶלֵּא ה"ט דְּרַבְּנָן כְּדִי שְׂלֵא יַעֲמֹד בְּפִנֵי ה' עָרוּם בְּדִרְךָ סוּגְלֵי נְאֻמְרָה וּמִיָּירִי בְּדִיּוֹ שְׁמַתְחִיל לְהַתִּיבֵּשׁ מְעַט וְהַגְּמִי מִגִּין עֲלָיו מְשַׁטֵּף הַמַּיִם וְאִפְשֵׁר שְׂלֵא יִמְחַק וְלֹא הוּי אֶלֵּא גֵּרְמָא וְשְׂרִי אֲמַנָם לר"י דַּס"ל דְּטְבִילָה בְּזִמְנָה מְצָנָה וְלֹא בְּעֵי לְאַהֲדוּרֵי אֲגְמִי א"כ אִי אִפְשֵׁר שְׂלֵא יִמְחַק וְעוֹבֵר מְשׁוּם דְל"ת וְע"ז תִּי ה' ו"ל דְּלר"י אֶתִּי עֲשֵׂה וְדַחֵי ל"ת: וְהֶרְדֵּב"ז ו"ל הַשִּׁיב ע"ז וְנֹ"ל וְאֲנִי ק"ל עֲלָה דָּאִין הַמְּצָנָה לְטַבֵּל דְּהָא אִם יִרְצֶה לְעַמּוֹד בְּטוֹמְאָתוֹ אִינוּ עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְהָרִי מְצָנָה זוּ דוּמָה לְמַצְנֹת עֲשֵׂה שֶׁל שְׁחִיטָה אֶת"ד עַש"ב וְאַפְרִינּוֹן נְמַטְיָה לַה' ו"ל שְׁכ"כ הֶרְמֵב"ם בְּמַנְיֵן הַמְּצָנֹת מְצָנָה ק"ט וְהִבִּיאוּ ה' הַחֲנוּפָה בַּפ' מְצוּרַע סִי קַע"ה שְׁכָתַב וְנֹ"ל שְׁאִין הַפְּנוּגָה בְּמֵאֲמָר הַטְּבִילָה מ"ע שְׁיָהִיגָה חִיִּי כֹל טְמֵא שְׁיִטְהַר כְּמוֹ שְׁהוּא חִיִּי כֹל מִי שְׁיִתְכַּפֶּסֶה בְּכִסּוֹת שְׁיַעֲשֶׂה צִיצִית וְכוּ' וְאוּלַם הַנִּרְאָה בְּזֶה דִּין טְבִילָה וְהִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת לָנוּ כִּי מִי שְׁיִרְצֶה לִיטְהַר מִטְּוֵמָ' הִנֵּה לֹא נִשְׁלַם לוֹ זֶה אֶלֵּא בְּטְבִילָה בְּמַיִם וְאִזְ יִטְהַר וְלִשׁוֹן סְפָרֵי וְרַחֲצֵן יְכוּל גְּזִירַת מְלָךְ ת"ל וְאַחַר יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה מְפָנֵי הַטּוֹמְאָה וְכוּ' ע"ש.

וּמ"ש עוֹד ה' וְנֹ"ל וּא"כ לֹא אֶתִּי מְצָנָה שְׁאִפְשֵׁר לְאָדָם לִיפְטֹר מִמֶּנָּה וְיִדְחָה ל"ת ע"ש כַּה"ג אֲמַרִי בְּפֶרֶק אֵלּוּ נְעֻרוֹת דָּף מ' ע"א אֲמַאי דְּפָרִיף אֲמַתְנִי דְּקַתְנִי גַבִּי אֲנֹסֵי הִיְתָה מְזוֹרַת ה"ז לֹא יִשָּׂא וְלִיתִי עֲשֵׂה וְלִדְחִי ל"ת צ"ל הִיכָא אֲמַרִי אֶתִּי עֲשֵׂה וְדַחֵי ל"ת פְּגוֹן מִלָּה בְּצַרְעַת דְּאִי אִפְשֵׁר לְקִיּוּמִי לַעֲשׂ' אֲבָל הִכָּא אִי אֲמַרְהָ לֹא בְּעֵינָא מִי אִיתִיהָ לְעֲשֵׂה פְּלֵל ע"ש וְה"נ דְּכֹתָה אִי אִמ' לֹא בְּעֵינֵי לְטַבֵּל מִי אִיתֵי' לַעֲשׂ' פְּלֵל.

אִף מְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ' יִשְׁנִים שָׁם מְבִנְיָר דְּלֹא אֲמַרִי הִכִּי אֶלֵּא דוֹקָא גַבִּי אֲנֹסֵי מְשׁוּם דְּגַבִּי דִּינָה לִיכָא עַשׂ' דְּאִי בְּעֵינָא אֲמַרְהָ לֹא בְּעֵינָא לִיָּה הִילְכֵף אִין לָהּ לְעַבּוֹר בְּלֹא מְשׁוּם עֲשֵׂה דִּינָה דְּהִיא מְזוֹהֶרֶת כְּמוֹתוֹ מִשָּׂא"כ גַּבִּי שְׁכָתַב דְּאַצְטְרִיף קָרָא לוֹמֵר דָּאִין עֲשֵׂה דְּכָבוֹד דוּחָה שְׁכָתַב אַע"ג דְּאִי אֲמַר לֹא בְּעֵינָא לְכָבוֹד לִיתִיהָ לְעֲשֵׂה וְאִי לֹא קָרָא הו"א דַּחֵי ע"ש וּא"כ ה"נ דְּכֹתָה דְּאֶתִּי עֲשֵׂה דְּטְבִילָה וְדַחֵי ל"ת אַע"ג דְּאַפְשֵׁי לִיפְטֹר מִמֶּנָּה מ"מ יִשׁ לְחַלֵּק דְּהֶתֵּם שְׁאֵנִי אַע"ג דְּאִי אִמ' לֹא בְּעֵינָא לִיתִיהָ לְעֲשֵׂה דְּכָבוֹד מ"מ עֵיקָר הַעֲשֵׂה אִינוּ תְּלוּי בְּיָדָה לְבַטְלוֹ אֶלֵּא דְּהָאֵב הוּא דְּאִי בְּעֵי מַחֲלִל לְכָבוֹד דִּינָה וְלִכְפֹּף י"ל דְּדַחֵי ע"ש מִשָּׂא"כ הִכָּא דְּבַטּוֹל הַעֲשׂ' הוּא בְּיָדוֹ ה"נ י"ל דְּלִכְ"ע עֲשֵׂה כַּה"ג דְּבִיּוֹ לְבַטְלוֹ קַל הוּא וְלֹא דַּחֵי: עוֹד כָּתַב הֶרְדֵּב"ז וְנֹ"ל וְלִפִּיכֵף נ"ל בְּטַעְמָא שְׁלַה' דָּאִין פֶּאֵן דְּחִינִת לֹא פְּלֵל שְׁהָרִי אִינוּ

מוחק בְּיָדִים אֲלֵא מְמִילָא הוּא נְמַחֵק ע"י הַמַּיִם וּמִשׁ"ה בְּטַבִּילַת רְשׁוּת אָסוּר לְפִי שֶׁהוּא גוֹרֵם לְמַחֲוֹק אֶת ה' אֲבָל בְּטַבִּילַת מְצוּה מוֹתֵר פִּינּוֹן שְׂאִין שֵׁם אֲלֵא גְרָמָא בְּעֵלְמָא עכ"ד וְאַחַד הָרוֹאֵה שֶׁדְּבָרָיו הֵם גַּם עֲרוּכָה בַּפ' כ"כ דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא גְרָמָא שָׂרוּ רַבְּנָן כְּמוֹ דַּס"ל גַּבֵּי מִתְנִי דְּעוֹשֶׂה מְחִיצָה וְדִיִּיק לֵה מְדַכְתִּי לֹא תַעֲשׂוֹן עֲשִׂיָה אִסוּר גְרָמָא שָׂרִי וְהִכָּא ה"ט דְּהוֹצֵרְכוּ רַבְּנָן גָּמִי הוּא כְּדִי שְׂלֵא יַעֲמֹד בַּפְּנֵי ה' עָרוּם אֲלֵא דַּע"ע דִּהָא לְמַסְקְנָא דְּאוּקְמָא כְּדִיו לְחָה פ"ר הוּא דְּאִי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִמְחֹק אֶת ה' וְלֹא גְרָמָא הוּא וַיֵּשׁ פֶּאֶן דְּחִיַּית הִלְאוּ וְהַתִּימ' מֵה' גּוֹפְנִי שִׁבְח"ב הִרְגִישׁ בְּזָה דְּהוּי פ"ר וְכַתֵּב לְתִי מִשׁוּם דְּלֹא אֶסְרֶה תוֹרָה אֲלֵא דְרָדָה הַשְּׁחָתָה וְנָה הַטּוֹבֵל אֵינוֹ מִתְּכַוֵּן לְהַשְׁחִית.

וְכִינּוֹן דְּאִיכָּא צַד מְצוּה שָׂרִי ע"ש: וְדַע שֶׁע"פ דְּבָרֵי ה' הַמְּאִירֵי הַנִּיחְנִי לְמַעַל יֵשׁ לְדַחֲוֹת לְמַה שְׂרָאִיתִי בְּשֵׁם ה' פְּרִי הָאֶרֶץ ח"ב סִימָן ד' שֶׁהֵבִיא דְּאִיָּה מְסוּגִיא זֹו דַּפ' כ"כ לַמ"ש הִרָא"ש בְּתַשׁוּבָה כָּלֵל ג' סִי' ג' עַל מִי שֶׁמְגִיָּה ס"ת וּבַעֲוֹד הַדִּיו לַח נֹטֵל בְּקוּלְמוֹס הַדִּיו כְּדִי שְׂתַתִּיבֵשׁ הַתִּיבָה מֵהַר וַיֵּשׁ בְּזָה מִשׁוֹ אֶפְחוּשֵׁי מְצוּה דְּמְסוּגִיל' זֹו מְבוֹאֵר דְּאִין בְּזָה מִשׁוֹ אֶפְחוּשֵׁי מְצוּה שְׂהָרִי אוּקְמָה בַּגַּמ' כְּדִיו לְחָה וְאַפ"ה קְתַנִּי דְּכוּרָה עֲלִיו גָּמִי וְאַע"ג דְּהַגְמִי שׁוֹאֵב מֵהַדִּיו וְאַפ"ה שָׂרִי וְאַפְשָׁר לֹא מֵר דְּשְׂאֵנִי הִכָּא דְּהוּי לְצוּרָה הַשֵּׁם עֲצָמוֹ כְּדִי שְׂלֵא יַעֲמֹד בַּפְּנֵי ה' עָרוּם וְאַע"ג דְּלְרַבְּנָן ס"ל דְּטַבִּילָה בְּזַמְנָה לֹא מְצוּה מ"מ קִצַּת מְצוּה אִיכָּא וּמִשׁוֹ"ה הַתִּירוֹ בַּכַּה"ג מִשָּׂא"כ בְּגִדוֹן הִרָא"ש דִּיכֹוֹל לְהַמְתִּין עַד שְׂתִיבֵשׁ הַפְּתָב.

וְעוֹד י"ל דְּשְׂאֵנִי הִכָּא דְּהַגְמִי לֹא תַהֲדַק וּמְקוּפִיא הוּא דְּעֵבִיד לִיָּה דַּל"כ הוּי חֲצִיצָה וְכִינּוֹן דְּלֹא מְהַדַּק א"כ אֵינוֹ שׁוֹאֵב הַדִּיו. וְאוּלָּם ע"פ הָאֵמֹר מְדַבְּרֵי ה' הַמְּאִירֵי אֵין רְאִיָּה מְסוּגִיא זֹו דַּע"ג דְּאוּקְמָא כְּדִיו לְחָה מ"מ מִיָּרִי בְּמִתְחִיל לְהַתִּיבֵשׁ מְעַט דַּא"כ אִי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִמְחֹק בְּכַנִּיסַת הַמַּיִם וְכִינּוֹן שְׂכֹן אַע"ג דְּכוּרָה עֲלִיו גָּמִי אֵינוֹ שׁוֹאֵב הַדִּיו וְאֵינוֹ מְכַחִישׁוֹ.

וּמַה גַּם לַמ"ש עוֹד הִרְבַּ הַמְּאִירֵי שֵׁם לְעֵיל מְזָה לְדַעַת קִצַּת מְפָרְשִׁים וְנ"ל וְאַפְּ"י הִנֵּה יָבֵשׁ כָּל שְׂמַעְבִּיר עֲלִיו קוּלְמוֹס וּמְלַחֲלָחוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ ע"ש דַּמְכ"ש דְּהַגְמִי אֵינוֹ שׁוֹאֵב הַדִּיו: גַּם ע"פ דְּבָרֵי ה' הַמְּאִירֵי הִלְלוּ יֵשׁ לְתַמָּן לְמַה שְׂרָאִיתִי לֵה לְשׁוֹן לְמוֹדִים וְנ"ל בַּח' א"ח ה' תְּפִלִּין סִי' ט"ו מְשֵׁם הַר"מ מְלַמֵּד אֵהֵי דְּאֶמְרִי בְּמִפּוֹת דִּי"א גַּבֵּי דוֹד דְּקָאֵמ' מַהוּ לְכַתּוּב שֵׁם אַחְסָפָא וּמְשַׁדֵּר בְּתַהוּמָא עַד שֶׁנֶּשְׂאָ אַחֲזִיתוּפֵל ק"ו מְסוּטָה דְּשָׂרִי וְנ"ל דְּמֵאִי מְסַפֵּק"ל לְדוֹד וְאַחֲזִיתוּפֵל תְּפוּק לִי דַה"ל גְּרָם מְחַק וְשָׂרִי וְכַמ"ש רַש"י שֵׁם וְנ"ל מִי שָׂרִי לְמַכְתֵּב שֵׁם פֶּן יִמְחַקוּהוּ הַמַּיִם וְכַדְגָּרְסִי בַּפ' כ"כ וְכו' וּמְסִיק דְּטַעֲמִיָּהוּ דְּרַבְּנָן כְּדִי שְׂלֵא יַעֲמֹד בַּפְּנֵי ה' עָרוּם וּפְלִיגִי בְּלֵאֲהֲדוּרֵי הַגְּמִי רַבְּנָן סְבָרֵי טַבִּי בְּזַמְנָה לֹא מִצּוֹ וּמֵהַדְרִי הַגְּמִי וְכו' הָרִי דַּלְכ"ע גְּרָם מְחַק שָׂרִי ה"נ כִּי פְתַב שֵׁם אַחְסָפָא וְשָׂרִי בְּתַהוּמָא לֹא מוֹחֵק בְּיָדִים הוּא אֲלֵא גְרָמָא בְּעֵלְמָא דְּאֶפְשָׁר שְׂתִימְחַקוּהוּ הַמַּיִם כִּהֵיָּה דְּהִנֵּה שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ וְשָׂרִי וְאַח"ה לֹא פִינּוֹן יָפָה בְּסוּגִיא בַּפ' כ"כ דְּלְמַסְקְנָא ע"כ אֵינִירִי כְּדִיו לְחָה דַּא"כ הוּי חֲצִיצָה וְאַ"כ פ"ר הוּא דְּאִי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִמְחֹק וְאַפ"ה שָׂרִי וּמַעֲתָה יִגְדַל הַתִּימָה דַּכ"ש וְק"ו הִכָּא דְּלִיכָּא אֲלֵא גְרָם מְחַק כַּמ"ש רַש"י פֶּן יִמְחַקוּהוּ הַמַּיִם דְּמִשְׁמ' דְּלִיכָּא אֲלֵא גְרָמָא בְּעֵלְמָא וְאַפְשָׁר שְׂלֵא יִמְחֹק וְאַ"כ כ"ש וְק"ו דְּשָׂרִי וּמֵאִי מְסַפֵּק"ל.

וְעַפ"ז יֵשׁ לְדַחֲוֹת לַמ"ש ה' לְשׁוֹן לְמוֹדִים שֵׁם לְחַלֵּק בֵּין הִיכָּא שְׂהִיָּה הַשֵּׁם כְּתוּב מְעִיקְרָא וְאַח"כ נִזְדַּמְנָה לוֹ טַבִּילָה לְהִיכָּא שְׂכַתֵּב שֵׁם מְעִיקְרָא כְּדִי לְמַשְׁדֵּי אַתְהוּמָא שְׂהִיָּה אֶפְשָׁר לְכַתְּחִי מְקַרִי וְאִיתִיָּה בְּכָלֵל לֹא תַעֲשׂוֹן פֶּן יִמְחַקוּהוּ הַמַּיִם וּלְהַכִּי מְסַפֵּק"ל א"ד וּלְפִי

הסגנון שהק' י"ל שקולין הם ויבואו שניהם ששם דכבר הנה השם פתוב אה"נ דשרי אפי' היכא דאי אפשר שלא ימחק אמנם הכא גבי כותב שם למשדי אחספא נחתינן דרגא פיון דלא הוי אלא גרמ' בעלמא אה"נ דשרינן אפי' לכתוב שם לכתחין ולמשדי אחספא: איברא דאעיקרא צ"ע דהתם נמי בכותב שם למשדי אחספא ע"כ נמי דמייירי בדיו לחה שרי אי אפשר להמתין עד שיתייבש השם דהא התהום בעי למשטפא עלמ' ותכף ומיד אחר פתיבת השם שעדיין הדיו לח הוא צריך למשדא אתהומא וא"כ פ"ר הוא דאי אפשר שלא ימחק ה' ועוד דאפי' ימתין עד שיתייבש הכתב ע"כ נמי אי אפשר שלא ימחק שרי החספא שפתוב עליה השם היא תהיה מונחת שם לעולם ואם לא ימחק עכשיו תכף הרי הוא סופו לימחק לאחר שנשדא אחספא ע"י המים ומ"ש רש"י פן ימחקוהו המים ע"כ דלאו דוקא הוא וא"כ הדרא קושני' לדנקת' דתפ"ל דשרי מההיא דגנדמנה לו טבילה של מצוה דאפי' ליכא אלא צד מצוה נאפ"ה יכול לטבול ואע"ג דאי אפשר שלא ימחק המים כ"ש וק"ו הכא דמצוה רבה איכא דבעי למשטפא עלמא.

ואולם ע"פ האמור מתורתו של ה' המאירי ל"ק קושני' זו דהכא בגנדמנה לו טבילה ש"מ ליכא אלא גרמא בעלמא פיון דכורף עליה גמי ואפשר שלא ימחק ומשו"ה שרי משא"כ התם דאי אפשר שלא ימחק אי משום דהתם ע"ב בדיו לחה איירי א"נ משום דכיון דנשאר שם אחספא ע"כ סופו לימחק וכמ"ש ולכך הוצרכו ללמוד ק"ו מסוט' אף עדיין ק"ל שרי לר"י דס"ל דטבילה בזמנה מצוה ס"ל דלא מהדרי אגמי ולפ"ז ע"כ אפי' במתחיל להתייבש מעט אי אפשר שלא ימחק ע"י שטף המים וכמבואר מדברי ה' המאירי ז"ל שפכתנו לעיל נאפ"ה ס"ל דמשום טבילה בזמנה מצוה שרי לטבול ואע"ג דאי אפשר שלא ימחק ה' וע"כ טעמו משום דלא אסרה תורה אלא דרף השחתה וזה הטובל אינו מתפנין להשחית וכמ"ש הרדב"ז ז"ל וא"כ כ"ש וק"ו התם דמצוה רבה איכא דבעי למשטפא עלמ' ועוד דאינו מכוין להשחית וצ"ע: נאגב אורחין ראיתי להרב תורת חיים ז"ל בחי' לסנהדרין דף כ"ב ונהביאו ה' פתח עינים ז"ל בחי' למפות די"א שפכת דהאי שם דכתב אחספא הוא שם י"ה עש"ב ועיין למרן הכ"מ ז"ל בפ' ו' מה' יסוה"ת דין ד' שביאר למה שהשיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם שפננת הראב"ד לומ' שלא הונכרה בגמ' אלא י"ה מידו"ד כלומר דוקא שנתפנון לכתוב השם שלם וכ' י"ה למעלת שם המיוחד הוא דאינו נמחק אבל כשלא נתפנון רק לכתוב י"ה לכננת שם בפ"ע לא אמרו שאינו נמחק ע"ש הרי דס"ל להראב"ד דשם י"ה בפ"ע נמחק ולפ"ז ע"כ דשם שכתבו אחספא לאו היינו שם י"ה אלא שצ"ע דאי לזה פיון הראב"ד א"כ אמאי הוצרך להביא סיומא דברייטא דקתני אבל ש"ד משדי וצ"ב מצבאות הרי אלו נמחקין פיון דכל עיקר השגתו אינו אלא השם י"ה דנמחק וע"כ נראה דכננת הראב"ד כמ"ש מרן עוד שם דכוננתו דלא אמרו אלא י"ה אבל ש"ד משדי וצ"ב מצבאות הרי אלו נמחקין וה"ה לו"ה פיון שאינו שם בפ"ע ע"ש ועיין בתשו' הרדב"ז בח"ב מלשונות הרמב"ם סי' רנ"ד ע"ש: מעתה נחזור למאי דאתן עלה דהנה ראיתי להרב המאירי בשפת כפ' הבונה עלה הדין דאמרי' התם מ"ט פריעה דקו"ף תליא וכו' שפכת וז"ל ומכאן הסכימו קצת רבנים לפסול ס"ת בקדו' ומטעם דבוקה ואין נ"ל דלא הונכר פיסול דבוק אות באות אלא עד שלא תהא האות מוקפת גויל מד' רוחותיה אבל של עצמה לא נפסלה ואין האות בעצמה פוסלת אלא כשנפסדה צורתה לגמרי עד שתדמה לאות אחרת שא"כ וכו' אלא דברים אלו לא לפסול

נאמרו פלל אלא לנישר הפתיכה ואף מקצת חכמי דורינו חזקו טעם זה ממ"ש בשלישי של מנחות א"ר אשי חזינא להו להנהו ספרי דוןקני דחטרו ליה לגגה של חית ותלו לה לכרעא דהא ר"ל שלא תהא דבוקה עם הגג הרי שדבוק רגל הא עם גגה אינו פוסל שא"כ לא הנה מיניחס פירודא לספרי דוןקני וכן אתה למד מעניינו מ"ש דחטרו לה לחית שאין במגעתה שום פסול וכו' ושמה תאמר ונהרי בהא נפסדה צורתה ודומה לחית וכבר פסלו בברייתא זו שאמרו (שלא יעשה הה"ן חיתין וכו') יראה לי שזו של מנחות בשעשה גג (ההא) רחב עד שהברית (ור"ל עוקץ הרגל העליון של היא) נכנס בפנים מעוקץ הגג זו (הא) שאין דבוקה מפקיע שלא תדמה להא (דר"ל שהגג של הא יוצא במקצת ממנו ממקום החבור של רגל ההא כזו האבל שאין עוקץ ההא יוצא לחוץ ודבוקה עושה לגמרי כצורת חית כזו ח ונדאי נפסלה עכ"ל בתוס' הגהה וביאור באופן דלדברי ה' המאירי באלו אותיות שמים קורף והא אפי' שהם דבוקים לגמרי פשר הס"ת אלא שבאות ההא בעינו שהגג ינהי רחב ויוצא קצת במקצת ממנו ממקום דבוק שבחוץ.

וכן נראה דעת מהריק"ו שורש ע"א דאין לפסול ברגלי ההא והקורף פנוגעים לגגם ונהביאו מרן הב"י בא"ח בסי' ל"וע"ש. וכן מתבאר מדברי רש"י בחומש בפ' בראשית על פסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וכו' ד"א בהא בראם וכו' רמז שירדו למטה לראות שחת בהא זאת שסתומה מפל צדדיה ופתוחה למטה לרדת דרוף שם עכ"ל הרי דס"ל לרש"י דאות הא היא סתומה מפל צדדיה וכמ"ש ה' המאירי וכבר ראיתי להרמ"ע מפאנו בתשו' סי' ל"ו שהק' השואל מדברי רש"י הללו והשיב עליו הרמ"ע דאגדה שזכר רש"י תחשוב פתחא זוטא כאלו הוא סתום לגבי פתחא רבה ואין משיבין על הדרש ע"ש ולא ראו השואל גם הרמ"ע הבראשית רבה שהביא רש"י פ' י"ב סי' ט' שאמרו הע"ה נברא בהא ומה ה"א זה סתום מפל צדדיו רמז שפל המתים יורדים לשאול והחלון הנה שמן הצד רמז לבעלי תשובה ע"כ ומעתה צ"ל דמ"ש ומה הא סתום מפל צדדיו כמ"ש הרמ"ע א"נ כמ"ש מהר"ש יפה שם דמה שפין רגל ההא וגגו לא מקרי פתחא אלא חלון דמעט הוא וכלבוד דמי ע"ש: גם מדברי ה' המאירי הללו מבואר דלא דוקא בכה"ג דנוגעים בגגם אלא דה"ה היכא שלא נדבקו לגמרי כגון היודין שעל האלפין והיודין שבשנין וכיוצא דאין נפסל בכף כמו שאין פוסל בנדבק האות לגופה שהרי כתב דלא הוזכר פיסול דבוק אות לגופה ועוד דכללא פניל דאין האות בעצמה פוסלת אלא כשנפסדה צורתה וכל שלא נדבקו לגמרי אפתי לא נפסדה צורתה.

אף הטור י"ד סי' רע"ר כתב וז"ל האלף צריך ליהדר בנקודה שעליה שהיא כמין יו"ד שתגע בה וכן כל האותיות וכו' כגון הנקודה בשין ועינין ובאחת שאינה נוגעת פוסלת כל הספר חוץ מרגל ההא והקורף שאותן לבד אין להם ליגע ואם נוגעת פסול ע"ש וכ' מרן שהם דברי הרא"ש בה' ס"ת ע"ש: סימן ב' בדין למפור ס"ת כדי לישא אשה.

הא דקי"ל דאסור למפור ס"ת אלא לישא אשה ה' מהר"י אזולאי בס' חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות מ"ב הביא מה שנסתפק גדול אחד במי שרוצה למפור ס"ת לישא אשה ועשיר אחד נרא את ה' א"ל לא תמפור הס"ת ונאני אתן לך מעות לישא אשה והעלה ה' שם דנדאי יקבל המתנה ולא ימפור הס"ת ע"ש"ב ומצאתי כתוב בצדו לה' א"א זלה"ה שהביא ראיה לזה מההיא דאמרי' בפ' בני העיר דכ"ז ע"א דקאמר שם רשב"ג גופי' לא

ימפור אדם ס"ת אפי' אין לו מה יאכל ע"ש ומשמע דאפי' יצטרף לחזר על הפתחים לקבל צדקה אפ"ה יקבל צדקה ולא ימפור עכ"ד.

ואח"ה לאו ראיה היא דמ"ש רשב"ג נאפי' אין לו מה יאכל אינו אלא ע"י הדחק שקי' מזונותיו מצומצמים וכמ"ש מור"ם בד"מ יו"ד סי' ע"ד וכן מבואר מדברי מרן בכ"מ פ"י מהלכו' ס"ת דין ב' ע"ש ומש"ה אמרי' שישתפק במועט ולא ימפור ס"ת אמנם היכא שאין לו כלל אפי' לספק במועט אה"נ י"ל דימפור ולא יצטרף לחזר על הפתחים.

ובר מן דין נראה דאין ראיה דע"כ לא מספק"ל לה' חיים שאל ו"ל אלא שבא עשיר א' וא"ל לא תמפור הס"ת נאני אתן לה מעות דמאליו ומעצמו נדבה רוחו אותו לתת לו פדי שלא ימפור הס"ת אבל לחזר על הפתחים לקבל צדקה והולך וצוער ופניו משתנית עד שאמרו ו"ל ימות אדם ולא יצטרף לבריות לא אמרה אדם מעולם ומעתה עכ"ל דמאי דקאמ' רשב"ג לא ימפור אדם ס"ת אפי' אין לו מה יאכל ע"כ אינו אלא ע"י הדחק וכמ"ש הד"מ שכתבנו ומה שהק' מרן הכ"מ על הירושלמי דאפליגו אם מוכרין ס"ת לכדי חזיו ונלא פיקוח נפש דוחה כל מצות שבתורה ותי' דהקא במאי עסקי' במזונותיו מצומצמים ביותר אבל לא הגיעו לגדר שיהא בו פיקוח נפש א"ד ע"ש ואח"ה דמפני חזיו דקאמ' בירוש' הוא ניהו מאי דקאמ' בתלמוד דידן נאפי' אין לו מה יאכל דלא מיירי בפיקוח נפש וכן מבואר מדברי הרמ"ד שהביא מרן שם בתחיל' דבריו ע"ש: סימן ג' לענין זימון.

כתב הטור א"ח סי' קצ"ה שתי חבורות שאוכלים בבית א' או בשני בתים אם מקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזימון וכתב מרן הב"י בשם הר' יונה שאם רשות הרבים מפסקת ביניהם נראה שאינ' מצטרפי' בשום ענין ע"ש וה' הלכות קטנות ח"ב סימן קמ"ח תמה ע"ז שהרי קי"ל במכות שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה לענין עדות דמצטרפי' והצ"ע ע"ש ולי נראה דלק"מ דשאני עדות דבראיה תליא מלתא דכתיב ביה או ראה או ידע וכו' ומש"ה כל זמן שרואין העדות אפי' רשו' הרבי' מפסקת ביניהם הרי אלו מצטרפי' משא"כ לענין זימון דבעי' שיצטרפו יחד וכל שרה"ר מפסקת ביניהם אין כאן צירוף יחד כנ"ל ברור: ומה שכתב הטור אפי' בב' בתים כן הוא בירושלמי ונהיאו הרא"ש ו"ל וז"ל א"ר אבא בר זמינא בשם ר' זירא לשני בתים נצרכה ע"ש ותמהני מהרמב"ם ו"ל פפ"ה מה' ברכות שלא כתב דין זה רק בשני חבורות שאוכלות בבית א' והשמיט כל דברי הירוש' שהביא מרן.

גם מ"ש עוד הטור וז"ל אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצטרפן והוא מדברי הירושלמי שהביא מרן שם ומיירי בשאין רואין זה את זה שאם היו רואין זה"ז א"כ אפי' הם בשני בתים מצטרפי' כמ"ש הטור קודם זה וקמ"ל דאפי' אין שמש ביניהם אפ"ה אם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצטרפן וכת' מרן דמ"ש רי"ו (ני"ו חלק ז') דאפי' ב' בבית א' צריף שיעמוד המברך במקום אמצעי פדי שישמעו כולם נראה שהוא מפרש כן הא דאמרי' בירוש' ר' ברכיה מוקי אמורא אפרעא מיצעא והוא מזמין אליו על אליו ע"ש ואח"ה פ"ה לא יתכן בירוש' דא"כ לא הו"ל למימ' והוא מזמין אליו על אליו אלא פדי שישמעו הו"ל למימ' ומה ענין זימון לכאן כיון דמיירי ברואין זה"ז או שהשמש ביניהם וכמ"ש רי"ו ע"ש ועוד דכוליה סוגיא בירוש' לא איירי אלא לענין זימון פי ע"כ נראה שהדין זה של רי"ו הוא ממה שנתבאר

בס"פ ג"ש גבי ההיא דאמר רבא פי אכל ריפתא בבי ריש גלותא וכמ"ש מרן שם ע"ש: עוד כתב הטור ונ"ל וכגון שנקנסו מתחילה ע"ד להצטרף וכתב מרן ו"ל דלפי מסקנת הרא"ש שכתב רבי בס"י קצ"ג שאע"פ שלא ברכו ברפת המוציא ביחד נקבעו לזימון בב' חבורות נמי לא בעי שינקנסו מתחילה ע"מ להצטרף יחד דא"כ לא הו"ל לרבי' לכתנ' סתם וכגון שנקנסו מתחיל' להצטרף יחד ואפשר שהוא סובר שיש לחלק בין צירוף דחבורה א' לצירוף דב' חבורו' ע"ש ונראה שנקנתו בזה דשאני התם בצירוף חבורה א' דאע"פ שלא ברכו המוציא ביחד מ"מ נקבעו אח"כ באכילה ביחד ולכך נקבעו לזימון משא"כ הקא שלא נקבעו יחד לא בברכת המוציא ולא אח"כ אה"נ דבעי' שנקנסו מתחיל' ע"ד להצטרף ושור"ר לה' בית חדש ו"ל שדחה למרן בחילוק זה ע"ש ולע"ד נראה פשוט שלזה החילוק כיון מרן.

ומ"ש הב"ח שם שכן משמע בירוש' ע"ש אח"ה ליתא דאדרבא מדברי הירוש' אין נראה כן שהרי מתחיל' קאמ' לב' בתים נצרכה ומסיים עלה אר"י והן שנקנסו משעה הא' על מנת כן משמ' דקאי אב' בתים נצרכה דקאמ' וכמ"ש הב"י ע"ש וכ"כ ה' שדה יהושע דנ"ב ע"ד ע"ש: עוד כתב הטור שם בשם הרא"ש דבני החנפה אפי' אם אכלו בבתים וכו' אפי' אין השמש מצרפן וכו' כולן חשויבין לברך ברפת חתנים וכתב מרן שם שהגה"מ כתבו שריצב"א הודה לברך ברפת חתנים ע"י צירוף שמש ואע"פ שאין החבורות יכולות לראות ולשמע ע"ש וכ"כ התוס' בפ' ג"ש שם ונ"ל וכן בבית חתנים פשאוכלים בחנפה בב' בתים ובני אדם משמשין מזו לזו מצטרפי' אלא שסיימו וכתבו ובלבד שישמעו ברכ' המזון מפי המברך ע"ש וזהו דלא כריצב"א שכ' אע"פ שאין החבורות יכולי' לראות ולשמע ותמהני מהב"י שלא זכר לדברי התוספות הללו: ודע דמ"ש בירוש' אלא בית נשיא' מה את עבדת להון כבית א' או כשני בתים נאמ' אם דרפן לעבור אלו לאלו מזמנין ע"כ ופי' ה' שדה יהושע ונ"ל דה"ק דבני ר"ג להיותן רבים לא היו אוכלין בבית מוקף מחיצו' אלא בר"ה וכיוצא והיו רואין אלו לאלו ומשתמשין ע"י עצמם ולהכי בעי מה את עביד לון כבית א' או כשני בתים שיש רה"ר מפסקת ביניהם שכתב רבי' יונה דאין מצטרפי' אפי' שרואין אלו את אלו ואפי' שמש' א' משמשם וכאן נמי ר"ה איפא ומשני דכל שעוברים המסובין אלו על אלו ודרפן כן מצטרפין ולא דמי לשני בתים שיש ר"ה ביניהם דהתם אין דרפם לעבור אלו על אלו ע"כ ומן האמור יש לתמוה על הטור שהביא פל דברי הירושלמי ולא הביא הך דינא דבי נשיא' והתימה שהרא"ש העתיק פל דברי הירוש'.

אף ראיתי לה' מהר"ר אליהו ו"ל שפי' דברי הירוש' באופן אחר ונ"ל אליו של בית נשיא' שדרפן שפועדות אצלן חבורות הרבה בבתים הרבה אם נאמר דהו"ל כבית א' דאזלי' בתר בע"ה הנשיא ונחשבי' כא' או אינו לא כב' בתים שהרי החבורה הזאת אינה רואה לזאת דסתם בית א' רואות אלו לאלו וסתם ב' בתים אינם רואין אלו לאלו ומשני כיון שדרפן של אלו לעבור לאלו ומשמשין להם כא' נחשבים והיו כמו שמשמשין שיצטרפו יחד א"ד ומעתה י"ל שכן מפ' הטור לדברי הירוש' הללו וכיון שפסק דאם אינם רואות זא"ז אפי' בב' בתים אם יש שמש ביניהם מצרפן ממילא נשמע הך דשל בית נשיא' דאפי' הם בב' בתים ואינם רואות זא"ז שמשמש מצרפן: ולע"ד נראה לפ' דהירוש' קאי אמאי דקאמ' קודם זה אר"י והוא שנקנסו משעה א' ע"מ כן ומשמע ליה

דלא קאי ר"י אלא אשני בתים אמנם אם הם שתי חבורות בבית א' אע"פ שלא נכנסו מתחיל' ע"ד להצטרף יחד מצטרפי' וכמ"ש מרן הב"י ע"ש והשתא קבעי אלין דבית גשיא' מה את עביד לון בבית א' וממילא לא בעינו שיפנסו מתחיל' ע"ד להצטרף יחד ואפ"ל הם בב' בתים מ"מ פיון שדרכן שסועדות אצלן חבורות הרבה והפל יודעין שונכנסים שם חבורות הרבה א"כ הוי כמו שונכנסו מתחיל' ע"ד להצטרף יחד או"ד כב' בתים עבדת לון וצריכי' ליכנס מתחיל' ע"ד להצטרף ומשני דאפי' חשבת להו פדין ב' בתים שצריכי' ליכנס מתחיל' ע"ד להצטרף הקא אינו צריף פיון שדרכן לעבדן אלו על אלו ור"ל פיון דכולם יודעי' מתחיל' שיפנסו חבורו' הרבה אלו על אלו הו"ל כמו שונכנסו מתחיל' ע"ד להצטרף יחד ולפי הגי' שגורסי' בירושלמי לעבדן בדל"ת שהביא מהר"ר אליהו ו"ל י"ל דה"פ פיון שפל החבורות יודעין שדרכן לעבדן אלו לאלו ומשמשי' להם הרי אלו מצטרפין ואין צריכי' שיפנסו מתחיל' ע"ד להצטרף יחד וזה עדיף משמש אחד שישמשם דבעי' עד שיפנסו מתחילה ע"ד להצטרף יחד כנ"ל אלא שהטור ע"כ דאינו מפרש פן מדהשמיט האי דינא: סימן ד' לענין עניינת אמן אם לא שמע כל הברכה אם חייב לענות אמן או לא.

הנה הרמב"ם ו"ל בפ"א מה' ברכות דין י"ג כתב וז"ל כל השומע א' מישראל מברך וכו' ואע"פ שלא שמע הברכה כולה וכו' חייב לענות אמן ע"ש והטור סי' רט"ו כתב וז"ל ויראה דעונין דקאמר לאו חיובא קאמר אלא קמ"ל דאין עונין אמן אחר הפותי וכו' מרן הב"י ו"ל שם פ"י דהא דתנו עונין אחר ישראל המברך לאו למימרא שהשומע ברכה מישראל חייב לענו' אחריו אמן שאין חיוב בדבר והוקשה לרבי' א"כ אמאי אצטרי' למתני עונין אחר ישראל ותי' דלאו לגופי' אצטרי' וכו' אבל הרמב"ם כתב בפ"א השומע א' מישראל מברך וכו' חייב לענות אחריו אמן וכן נראה ממ"ש בסי' קצ"ח את"ד ע"ש ולא ידעתי לפ"ז מי הכריחו להטור לומר פן ולא פ"י כפשטא דמתני' דעוני' אחר ישראל דחיובא קאמ' וכמ"ש הרמב"ם פי ע"כ נלע"ד שאין פונת הטור אלא על הירוש' שהביא הטור שם קודם שאמרו גוי שבירך את ה' עוני' אחריו אמן פותי אין עונין אחריו אמן וע"ז קאי הטור וכתב ויראה דעוני' דקאמר בירוש' גבי גוי דלאו חיובא קאמר אלא משום דבעי' לומר דאין עוני' אחר הפותי נקט גבי גוי עוני' ואה"נ דלא חיובא קאמ' והכריחו הטור לומר פן משום דק"ל דאי עוני' אחר גוי דקאמר בירושלמי חיובא הוא א"כ הא דקתני מתני' דעוני' אחר ישראל לישמועי' רבותא דאפילו גוי חייב לענות אחריו וכ"ש ישראל אלא ודאי דעוני' אחר גוי דקאמר בירוש' אינו אלא רשות אמנם בישראל המברך גם הטור ס"ל דחייב לענות אחריו אמן וכדנפק"ל מקרא דכי שם ה' אקרא וכו'.

ומ"ש הטור את"כ אבל הרמב"ם כתב השומע וכו' לא קאי אלא עמ"ש הרמב"ם דבכותי אין עוני' אחריו אמן אפי' שמע כל הברכה כנ"ל: ומה שכתב ואם הנה המברך גוי או פותי וכו' אין עוני' אחריהם אמן דבריו תמוהים דמשמע דאפי' שמע כל הברכה אין עוני' אחריהם אמן ואלו במתני' קתני דאין עוני' אמן אחר פותי המברך עד שישמע כל הברכה ומרן הכ"מ שם הביא מ"ש הרא"ש בשם הירוש' דעפ"ם שבירך עוני' אחריו אמן ושוב תמה על רבי' שכת' דאין עונין אמן אחר גוי ותי' דאפי' לומר דרבי' לצדדין קאמ' אם הנה עפ"ם או פותי לא יענה אם לא שמע כל הברכה אבל כששמע כל הברכה עונין אמן ע"ש וצ"ע שהרי בגוי המברך אמרי' בירוש' והביאו הטור וז"ל גוי שבירך ה' עונין אחריו

אמן פותי אין עונ'י אחריו אמן וע"כ דמייירי בשלא שמע כל הברכה דאי בששמע כל הברכה א"כ אפי' פותי עונ'י וכדקתני במתני' וכ"כ הטור שם ע"ש.

גם מ"ש עוד שם ונ"ל והיותר נראה לומר דס"ל לרבי' פיון דבגמ' דידן הזכירו פותי ולא עפ"ם משמע דאחר עפ"ם אפי' שמע כל הברכה לא יענה והא דמפלגי בין פותי לעפ"ם היינו בימי חכמי המשנה אבל אח"כ פשעשאו פ' עפ"ם אין חילוק בין פותי לעפ"ם ואין עונ'י אמן אחר שום א' מהם אפילו שמע כל הברכה והיינו דמחתינהו רבי' בחדא מחתא לעפ"ם וכותי והטור העתיק דברי רבי' והשמיט עפ"ם מלשון רבי' ואם פ' היתה גוססתו בספרי רבי' היא גי' נכונה את"ד ע"ש וצ"ע לפ"ז דא"כ למה פתב הר"מ דבכותי לא יענה אחריו אמן ואפי' למאי דאמרי' דעשאו פ' עפ"ם מ"מ הרי בעפ"ם ס"ל להרמב"ם דעונ'י אחריו מדהשמיט עפ"ם וכבר ראיתי לה' לח"מ שהוק' לו פ' בדברי מרן עד שכתב שלא ידעתי ליישב ע"ש והנראה לע"ד לומר דלפי גי' זו ס"ל למרן בדעת הרמב"ם דגוי עדיף מפותי דעונה אחריו אמן וכדס"ל להטור אלא דבכותי ס"ל להרמב"ם דאפי' שמע כל הברכה אין עונ'י אחריו וה"ט דכיון שגזרו עליהם ועשאו פ' עפ"ם גרועי גרועינהו טפי מעפ"ם דאפי' שמע כל הברכה אין עונ'י אחריו וכעין זה כ' מרן הב"י לדעת הטור דמה שעשאו פ' עפ"ם לא לדבר זה אמרו דהויא מעליותא לדידהו ע"ש ושו"ר שפ' מבורך בדברי הרמב"ם בפ' המשנה שכתב ונ"ל לא אמרו זה אלא קודם שחקרו עליהם אבל מעת שחקרו עליהם ומצאו להם דמות יונה בהר גריזים הם פחותים מן העפ"ם מאד עכ"ל.

אף עדין ק' דא"כ לפ"ז הו"ל להרמב"ם לומר דבגוי אפי' לא שמע כל הברכה דעונה אחריו וכדאיתא בירוש' וליפא למי' דלפי גוססתו זו בהרמב"ם דל"ג עפ"ם הכי נמי דס"ל להרמב"ם דבגוי עונ'י אמן אפי' לא שמע כל הברכה דא"כ הו"ל להרמב"ם לאשמעי' ח' זה ועוד מדקת' בתח' דבריו פ' השומע א' מישאל מברך ואע"פ שלא שמע הברכה כולה וכו' חייב לענות אמן משמע דוקא ישראל ולא גוי.

ומיהו י"ל דנקט ישראל לומר שהוא חייב לענות אחריו אמן משא"כ גוי דאין חייב לענות אחריו אלא דאם רצה לענות יענה פנ"ל: באופן דהעולה לפי שיטה זו בגוי אפי' לא שמע אלא מקצת הברכה עונה אחריו אמן וכותי אפי' שמע כל הברכה אין עונה אחריו אמן אלא דאחד הראה שאין שיטה זו עולה יפה דאפי' שגזרו על הכותי ופיחתו אותם מן העפ"ם למה יגרע פח פותי כ"כ בב' הדרגות מהגוי שדי הנה לנו לומר להיות גרועים מן העפ"ם בהדרגה א' דהיינו שהגוי אפי' לא שמע אלא מקצת הברכה עונה אחריו ובכותי עד שישמע כל הברכה וכדעת הטור אבל לומר שהכותי אפי' שמע כל הברכה לא יענה אחריו וגוי אפי' לא שמע אלא מקצת הברכה עונה אחריו אמן מנין לנו לומר זה להיותם מחולקי' זה מזה לגמרי מן הקצה אל הקצה: והנה ה' רבי' יונה ו"ל פתב בזה ב' דיעות דלעולם גוי וכותי שוין הם בדינם אלא דלדיעה א' בשם י"א ס"ל אפי' שמע כל הברכה אין עונ'י אחריהם אמן ע"ש ונראה פשוט שפיון בזה לדעת הרמב"ם וגורס בדבריו גוי או פותי בגי' שלפנינו ולדעתו ו"ל אם שמע כל הברכה מהם דעונה אחריהם אמן בין גוי בין פותי ע"ש.

אך ראיתי להלבוש ו"ל שכתב לחלק בין פותי לגוי עז"ה דהיינו שהפתי אפי' שמע ממנו כל הברכה אין עונין אחריו אמן אמנם גוי אם שמע ממנו כל הברכה דעונה אחריו אמן וזה שיטת מור"ם ו"ל בהגה שע"מ שכתב מן אכל אם פותי וכו' אין עונין אחריו דסתמיות דבריו משמ' דמייירי אפי' שמע ממנו כל הברכה כפשט דברי הרמב"ם ע"ז כתב ונ"ל ועונין אמן אחר עפ"ם אם שמע כל הברכה ע"ש ולפי מה שביארנו שיטה זו אינה לשום אהד מהפוסקים וכמ"ש.

האמנם ראיתי לה' מגן אברהם ו"ל סי' ק"ג שכתב ונ"ל עוד כ' הכ"מ דהרמב"ם איירי בשלא שמע כל הברכה אכל אם שמע כל הברכה עונה בין לעכו"ם בין לכותי וזו דעת ה' בהגה עכ"ל ואח"ה דבריו תמוהים דמדברי מור"ם מבואר דאזיל ומודה למאי דכתב מן דכותי אין עונין אחריו כלל אפי' היכא דשמע ממנו כל הברכה והשמיט גוי וע"ז כתב דגוי אם שמע ממנו כל הברכה דעונה אחריו וכמבן' בלבוש שהבין פן בפשיטות דברי מור"ם וצ"ע: ומן האמור שיטת מור"ם אנו בדידן י"ל שנה דעת הרמב"ם לפי גירס' הטור דלא גריס בדברי הרמב"ם גוי די"ל דס"ל להרמב"ם דמתני' דקתני דעונין אחר פותי בששמע כל הברכה היינו קודם הגזירה דומיא דמתני' דר"פ ג"ש דקתני דמזמנין על הפותים דע"כ בקודם גזי' איירי אמנם לאחר הגזי' שגזרו עליהם הם פחותים אפי' מעכו"ם וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה אכל בגוי ששמע כל הברכה עונין אחריו אמן ומ"ש בירוש' שהביא הטור דגוי עונין אחריו וכותי אין עונין אחריו סובר הרמב"ם דהירוש' מייירי בששמע כל הברכה אלא דאיירי לאחר הגזירה שגזרו על הפותי דהם פחותי מעכו"ם דאי קודם הגזי' אדרבה פותי עדיף מעכו"ם אכל בשלא שמע כל הברכה בין גוי ובין פותי אין עונין אחריו ואפשר דמה שהכריחו להרמב"ם לומר פן מהירוש' הלזו דאי איירי קודם גזי' אדרבה פותי עדיף מעכו"ם בכל דבר שהרי מזמנין עליו ועכו"ם אין מזמנין עליו אלא ע"ב דמייירי לאחר שגזרו על הפותי ואז הם פחותים מן העכו"ם אמנם לדעת הטור ע"כ י"ל דסובר דמתני' איירי לאחר גזי' ואפ"ה אם שמע כל הברכה עונין אמן אמנם הגוי אפי' לא שמע כל הברכה עונין אחריו אמן פדקא' בירוש'.

אך לפי הגי' שבידנו בספרי הרמב"ם שכתוב נמי גוי דהשתא ס"ל להרמב"ם דגוי וכותי שוין בדינן דלעולם אפי' בשמע כל הברכה אין עונין אחריהם אמן אי אפשר ליישב עמ' דברי הירוש' שהביא הטור: ודע דמסוגלי' הלזו לכאורה קשה עמ"ש רש"י והתוס' בפ' ג"ש דף מ"ז ע"א בד"ה אמן תומה שהק' מההיא דאמרי' בסנפה שהיו מניפין בסודרין ועונין אמן ות' דהתם היו ידועים באיזו ברכה הסזן עומד אב הקא מייירי שאינו ידועי' היכן הסזן עומד אלא עונה אחר האחרי' בלא שמיעה ובלא ידיעה ע"ש וכ"כ התוס' חילוק זה שם בסנפה דנ"ב ע"א ע"ש ותמהני מה' מראית העין למתק"י אזולאי בחי' לסנפה שם שכ' עמ"ש בגמ' והלה מניף בסודרי' ונ"ל פת הקודמין הוכיחו מכאן דכל שידוע מה היא הברכה שמברך הש"ץ הגם שאינו שומע קולו יכול לענות אמן עכ"ד וא' הרוואה שהם דברי התוס' שם ובפ' שלשה שאכלו.

ולפי תי' זה מבואר דאפי' בברכות שחזי' בהם אם הוא יודע באיזה ברכה עומד הסזן אע"פ שלא שמע הברכה מפי הש"ץ יכול לענות אמן ויוצא י"ח וב"כ מן הב"י סי' קכ"ד ע"ש והשתא ק' דלפ"ז מאי פריף הקא למימרא דיש' אע"ג דלא שמע פולה ברכה עונה

וכי לא שמע היכי נפיקנהרי הבא אע"ג דלא שמע פנולה ברקה מ"מ הוא יודע באיזו ברקה
עומד המברך שהרי הוא שומע סוף הברקה ויודע היכן הוא עומד המברך ואמאי לא יצא
י"ח וי"ל דשאני הכא דלא.

ידע באיזה ברקה עומד המברך אלא ממה ששמע סוף הברקה דאז נודע לו באיזו ברקה
עומד המברך אבל מתחיל הברקה לא היה יודע מה ברקה היא זו ומשו"ה לא יצא דמ"מ
בעי' שידוע מתחיל הברקה ועד סופה באיזו ברקה עומד: והנה ראיתי לה' פר"ח ו"ל בסי'
קכ"א שהוק' לו עמ"ש מ"ן הב"י דלדעת רש"י והתוס' בפ"ק שלשה שאכלו דאע"פ
שלא שמע הברקה יכול לענות אמן ויוצא י"ח דאפתי מאי פריה וכי לא שמע וכו' דלוקי
מתני' בהכי דומיא דהנפת סודרי' ולהכי נפיק אע"ג דלא שמע וסיפא דמתני' נמי
מיתוקמא שפיר להך אוקמתא ע"ש ולע"ד נראה דמשמע ליה לתלמודא דע"כ מתני'
איירי בשאינו יודע איזו ברקה והיינו מדקתני סיפא ואין עונים אמן אחר פותי המברך
עד שישמע כל הברקה משמע דרישא אצטריה לאשמועי' ישראל אף על גב דלא שמע
ולא ידע אלא סוף הברקה אפ"ה עונה אמן לאפוקי מכותי דעד דשמע פנולה ברקה וא"א
דאיירי בהכי דומיא דהנפת סודרי' א"כ אפי' לא שמע כלל פניו שידוע באיזו ברקה עומד.

ועוד דלא הו"ל למתלי בעניינת אמן שהרי קי"ל דכל היכא דיוצא י"ח באותה ברקה אפי'
לא ענה אמן יוצא י"ח וכדאמרי' בירושלמי ונהביאו הפר"ח שם דקאמ' שמע ולא ענה
יצא ע"ש ומ"ש דתני עוני' אחר ישר' המברך ולא הו"ל למתני אלא ויוצאין אחר ישראל
אפי' לא שמע אלא משמ' דלא איירי אלא בשאינו יודע באיזו ברקה עומד המברך
ואשמועי' דאי שמע סוף הברקה עונה אמן ולכך פריה שפיר היכי נפיק ועוד דאי מייירי
מתני' בהכי דומיא דהנפת סודרי' א"כ מהיכן שמע סוף הברקה עד דעונה אמן דמה סימן
דידע סוף ברקה עד דעונה אמן פנ"ל ברור: עוד ראיתי להפר"ח שם שדחה לדברי מ"ן
אלו דליתא דכל שאינו שומע לא יצא אע"פ שעונה אמן ונהי' דאלכסנדריא של מצרים
מייירי שלא היו יוצאין י"ח ע"ש ואח"ה ליתא ולא ראה דברי התוס' בסופה שאחר שכתבו
לחלק דלא הויא אמן תומה אלא על מי שחייב באותה ברקה כתבו בסוף דבריהם ועוי"ל
יודעים היו לכונן סדר הברקה וכו' ע"ש משמע דלפי תי' זה אפי' בברקה שחיי' בה יצא
י"ח וכן מתבאר מדברי הרא"ש ו"ל ע"ש וכ"כ להדיא רבי' יונה ונהביאו מ"ן הב"י סי'
קכ"ד וז"ל ויש מתרצים בע"א דהתם פניו שהיו יודעי' על איזה ברקה היו עוני' וכו'
כמאן דשמע לה לברך' דיינינו ליה וכו' ולמדנו כפי זה התי' שאפ"ל לא נפטרו מן החיוב
ואינו שומעין הברקה מהחזן אם יודע איזו ברקה אומ' כמאן דשמע לה דמי ויוצאין י"ח
את"ד הרי שכתב בפ"ל לא שמעו הברקה אם יודע איזו ברקה אומר כמאן דשמע לה דמי
ויוצאין י"ח.

אף מה שהק' הפר"ח מההי' דפ' שלשה שאכלו דף נ' ע"א אמר רבא כי אכלי' ריפתא
בבי ריש גלותא מברכי' ג' ג' משום דאנושי כ"ע ולא שמע וא"א הלא יכול לכונן בפרכות
ע"י הנפת סודרי' ע"ש היא קושיא נכונה ועמ"ש מורי ה' ו"ל בס' ערף השלחן לקושיות
הפר"ח אלו דלא אמרי' יצא אלא בדיעבד אבל לכתחיל צריה לשמוע הברקה מתחיל' ועד
סוף ונהי' דהנפת סודרי' שאני משום דלא אפשר בלא"ה ע"ש: והנה ק"ל על מ"ן הב"י
שבסי' קכ"ד הסכים לענין הלכה בדעת הרמב"ם והר"ן דלא קפדינו אלא בברקה

המחנך בזה ואלו בסי' מ"ו פתב וז"ל ולי נראה דאפ"י אם אומר' אותם בלחש פיון
שהשומע' איזו ברכה יוצאין פדאמר' בפ' החליל היו מניפים בסודרי' וכו' נראה מדבריו
שמספיקם לתי' זה דאם הוא יודע איזו ברכה אומר יכול לענות אמן וינצא י"ח ע"ש וצ"ע:
ודע דהרי"ף והרמב"ם השמיטו לההי' עובדא דרבא דכי אכלי בבי ריש גלותא מברכי'
ג' ג' משום דאנושי כ"ע ולא שמעי ואע"ג שהיו יכולי' ליחלק עשרה עשרה מפני
שיצטרכו לברך בקול רם ונקפיד בע"ה ע"ש ולא ידעתי למה השמיטו זה אמנם הרא"ש
שם והטור סי' קצ"ג פתבו לזה והתימה מרי"ו נתיב י"ו שדרכו לילך אחר הרא"ש ויבכאן
לא הלה והשמיט ג"כ זה ע"ש ואפשר לומר דהם מפרשי הגמ' כמ"ש הרשב"א בחי' וז"ל
ואע"פ ששנינו עשרה אין נחלקים עד שיהיו עשרים הכא שאני דכיון דאי שמע ר"ג הנה
מונעם עד שיברך הוא עמקם ולא הווי שומעי' דאנושי' כ"ע וטוב להם ליחלק ע"ש א"כ
לפ"ז בהכרח להם שיעשו פן כיון שמונעם ר"ג ועצה טובה הוא דקמ"ל דעל היותר טוב
דליברכו ג' ג' ומש"ה השמיטו הפוסקי' זה כיון שאינו אלא עצה טובא.

אמנם הרא"ש והטור נראה דמפ' כמ"ש הרשב"א עוד שם וז"ל וא"נ לא הנה מונעם פיון
דקפיד הוי זילותא דבי ר"ג וגדול פבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה והא דרבנן היא
עכ"ל ומעתה דינא הוא דקמ"ל דמשו' פבוד הבריות דוחין ל"ת שבתורה וליברכו ג' ג'
ומשו"ה הוצרך הרא"ש לפסוק זה אלא שעדיין ק' דא"כ אעיקרא לעיל בפ' מי שמתו
די"ט ע"ב דמתאמרה מימרא זו דגדול פבוד הבריות וכו' הו"ל להרא"ש שם לכתוב זה.

גם הרי"ף שם השמיט זה שו"ר לה' הפאור שם שכתב על הרי"ף דלא חשש לפרשה
ע"ש: והנה למאי דאתן עלה דעת הרמב"ם בתי' קושיא זו מההיא דמניפי' בסודרי' היא
פדעת רבי' נסים שכתבו התוספ' שם בפ' החליל דע"כ לא הניא אמן ותומה אלא על מי
שמחנכי' באותה ברכה וההי' דמניפי' בסודרי' איירי בברכה שאין ש"ץ מוציא בה רבים
ח"י שהרי פתב וז"ל מי שלא שמע את הברכה שהוא חי' לא יענה אמן ע"ש דמשמע
דוקא בברכה שהוא מחנכי' בה הוא דלא יענה אמן כל זמן שלא שמע אותה אבל אם לא
נתחיי' בה יכול לענות אמן ותומה וכ"כ מרן הכ"מ שם ע"ש וצ"ע לפ"ז ממ"ש הרמב"ם
בדין י"ג וז"ל כל השומע אחד מישאל מברך וכו' אע"פ שלא שמע הברכה פולה מתחין'
וע"ס וכו' חיי' לענות אמן משמע דס"ל דבעי' מהא שישמע כל הברכה ולפי הך תי'
מבואר דבברכה שאין מחנכי' בה אפ"י לא שמע מהברכה פלל לא מינה מקצתה ואפ"י לא
הנה יודע באיזו ברכה עומד המברך יכול הוא לענות אמן פנהי' רפ' החליל דמניפי'
בסודרי' וכמ"ש מרן הב"י שם ע"ש ואפשר לומר דמ"ש הרמב"ם הוא דוקא לחיובא
דכיון ששמע סוף הברכה הוא חייב לענות אמן אבל למצוה אע"פ שלא שמע פלל עונה
אמן וכההי' דמניפי' בסודרי' ועיין לה' לח"מ ו"ל: אף עדיין קשה דאפילו בברכה המחנכי'
בה אמאי לא יענה אמן דלא יהיה אלא פשאר ברכות דעלמ' שאינו מחנכי' בהם ואפ"ה
עונה אמן וה"נ אע"פ שאינו יוצא בעניה זו למה לא יענה אמן.

ושו"ר להטור סימן קכ"ד שכתב וז"ל ולא אמן ותומה וכו' ופיר"י ה"מ שלא יצא י"ח
בברכה ועונה אמן פדי לצאת ע"ש דמשמ' לפ"ז דדוקא פשעונה אמן פדי לצאת הוא
דהניא אמן ותומה אבל אם אין פונתו לצאת ה"נ דעונה אמן: ונדע שראיתי להרשב"ש
בתשו' סי' תמ"ג שכתב וז"ל ומ"ש הרמב"ם וכן כל השומע א' מישאל וכו' אע"פ שלא

שָׁמַע הַבְּרָכָה כְּפִלְהָ חַיִּי לַעֲנוּת אֲמֵן מִשְׁנֵה מְפֹרְשֵׁת הִיא בַּפ' א"ד עֹנֵי אֲמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרָךְ וְכו' וּבְלֹא סֶפֶק בְּרָכָה זֹאת לֹא הִיָּה מְחֻנֵּי בְּהָ דָּאֵלּוּ מְחֻנֵּי בְּהָ אַף בְּיִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲנֶה אַחֲרָיו קוֹדֵם שְׂיִשְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה אֶלְמָא אַע"ג דְּאִינוּ מְחֻנֵּי בְּבְרָכָה וְשָׁמַע אוֹתָהּ עֹנֶה אַחֲרָיו אֲמֵן עַכ"ל וְאִתְמַהֵּה דְהַכְרַח זֶה שְׁהַכְרַיִם דְּבְלֹא סֶפֶק בְּרָכָה זֹאת הִיָּה מְחֻנֵּי בְּהָ בְּהָ הוּא גַּם עֲרוּכָה אֲמַתְנֵי הַלְזוּ דְקָאֵמ' לְמִימְרָא דְיִשְׂרָאֵל אַע"ג דְּלֹא שָׁמַע כְּפִלְהָ בְּרַכ' עֹנֶה וְכִי לֹא שָׁמַע הִכִּי נְפִיק וְאוֹקְמָה בְּשִׁילָא אֲכַל עֲמָהֶם וַצ"ע: סִימָן ה' בְּהָ דְקִי"ל דְּמְבָרָךְ עַל הָעֵיקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה.

כְּתַב הַטּוֹר סִי רִי"ב וְאַפְי' פֶּת שֶׁהוּא חָשׁוּב מְכַל אִם הוּא טְפֵל כְּגוֹן שְׂאֲכַל דְּג מְלִיח וְאוֹכֵל עֲמוּ פֶת וְכו' מְבָרָךְ עַל הַדְּג וּפּוֹטֵר הַפֶּת כִּינּוּן שֶׁהוּא טְפֵל ע"ש וְהִיא מִשְׁנֵה בַּפ' פִּיצַד מְבָרְכִי הַבִּיאוּ לְפָנָיו מְלִיח מְבָרָךְ עַל הַמְּלִיח וּפּוֹטֵר אֶת הַפֶּת מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּת טְפֵלָה וַצ"ע שְׁהָרִי בַּגַּמ' שֶׁם פְּרִיָּה אֲמַתְנֵי וּמִי אִיכָא מִיָּדִי דְהָנִי מְלִיח עֵיקָר וּפֶת טְפֵלָה וּמוֹקִי לָהּ בְּאוֹכֵל פִּירוֹת גִּינוֹסֵר וְאִם אֵיתָא מֵאֵי קוּשְׁי' דִּילְמָא מַתְנֵי בְּאוֹכֵל דְּג מְלִיח וְכִדִּי שְׂלֵא יִזְיָקְנוּ בְּגִירוֹנוּ אוֹכֵל פֶּת עֲמוּ וְאַמַּי הַנְּצָרָךְ לְאוֹקְמָה בְּאוֹכֵל פִּירוֹת גִּינוֹסֵר אֶלְמָא דְפִשְׁיֵט' לִיהָ לְהַש"ס דַּא"א שֶׁהַפֶּת שֶׁהוּא חָשׁוּב יֵהָא טְפֵל לְמְלִיח וְדוֹקָא פִּירוֹת גִּינוֹסֵר שֶׁהֵם חָשׁוּבִים יוֹתֵר מִהַפֶּת וְכַפִּירֵש"י שֶׁם ע"ש וְהַרְמַב"ם שֶׁכְּתַב בַּפ' ג' מַה' בְּרַכּוֹת וְז"ל הָרִי שְׂצָרִיךְ לְאַכּוֹל דְּג מְלִיח וְאַכֵּל הַפֶּת עֲמוּ ה"ז מְבָרָךְ עַל הַמְּלִיח וּפּוֹטֵר אֶת הַפֶּת ע"ש י"ל דְּמֵיָרִי בַּכַּה"ג שְׂאֲכַל פִּירוֹת מְתוֹקִים וּמִזִּיק לֹו הַמְּתִיקוֹת עַד שֶׁהַנְּצָרָךְ לְאַכּוֹל מְלִיח וְזֶה שְׂדַקְדַּק הַרְמַב"ם וְכַתַּב הָרִי שְׂצָרִיךְ לְאַכּוֹל דְּג מְלִיח דְּמִשְׁמ' דְּמֵיָרִי בַּכַּה"ג דְּלֹא סָגִי לִיהָ דְּלֹא אֲכִיל מְלִיח וּמַה שְׂלֵא נָקַט הַרְמַב"ם פִּירוֹת גִּינוֹסֵר מִשּׁוּם דַּס"ל לְהַרְמַב"ם דְּלֹא דוֹקָא נָקַט הַש"ס פִּירוֹת גִּינוֹסֵר דַּה"ה נְמִי שְׂאָר פִּירוֹת הַמְּתוֹקִי אֶלָּא דְתַלְמוּדָא מְלַתָּא פְּסִיקְתָּ נָקַט דְּבַפִּירוֹת גִּינוֹסֵר אֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא לְאַכּוֹל מְלִיח אַחֲרָיו וְכֵן נִרְאָה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בַּפ' הַמִּשְׁנֵה ע"ש וְדִלָּא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מִפִּירֵש"י דְּדוֹקָא נָקַט פִּירוֹת גִּינוֹסֵר שֶׁהֵם חָשׁוּבִים יוֹתֵר מִן הַפֶּת ע"ש.

אִף עַל הַטּוֹר שֶׁכְּתַבוּ וְאַפְי' פֶּת שֶׁהוּא חָשׁוּב מְכַל אִם הוּא טְפֵל כְּגוֹן שְׂאוֹכֵל דְּג וְכו' מְבָרָךְ עַל הַדְּג וּפּוֹטֵר הַפֶּת קֶשֶׁה וְשׁו"ר לַה' ט"ז שֶׁהָק' כֵּן מִשְׁם מְהַרְש"ל וּמַה שְׁתִּי הַט"ז ע"ש הוּא תְמוּהָ וְכֵן רֵאִיתִי לְהַפְר"ח בְּלִקְוֹטִיו סִי ר"ב שֶׁעֲמַד בְּזֶה ע"ש וְלְכַאוּרָה י"ל דְּלֹא פְרִיָּה בַּגַּמ' וּמִי אִיכָא מִיָּדִי דְּמְלִיח עֵיקָר אֶלָּא מִשּׁוּם מֵאֵי דְּמִשְׁמַע פִּשְׁטָא דְּמַתְנֵי דְּהַמְּלִיח מִצַּד עֲצָמוּ לְעוֹלָם הוּא חָשׁוּב וְאַפְי' אֲצֵל פֶּת עַד שֶׁהַפֶּת תַּהֲיָה טְפֵלָה לֹו וַע"ז פְּרִיָּה מִי אִיכָא מִיָּדִי דְּהָנִי מְלִיח עֵיקָר וּמִשְׁנֵי בְּפִירוֹת גִּינוֹסֵר אֲמָנָם הִיכָא שֶׁהוּא רוּצָה לַעֲשׂוֹת דְּג עֵיקָר וּפֶת טְפֵלָה ה"נ דְּהָנִי פֶת טְפֵל וּמְלִיח עֵיקָר וְלִיתָא כִּינּוּן דְּפֶת קוּשְׁטָא הוּא דְּהָנִי חָשׁוּב מִן הַמְּלִיח לְמַה לֹא אֲמַרִי דְּבִטְלָה דְּעֵתוֹ אֲצֵל כָּל אֲדָם שְׂדַרְךָ הַפֵּל הוּא אֲדַרְבָּה עוֹשִׂי הַמְּלִיח לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַפֶּת וְלֹא הַפֶּת לְלַפֵּת בּוֹ אֶת הַמְּלִיח וְא"כ בְּטְלָה דְּעֵתוֹ אֲצֵל כָּל אֲדָם וְכַבֵּר רֵאִיתִי לְהַרְדָּב"ז בְּשִׁנְיֹות סִי תַרמ"ג שֶׁנִּשְׂאֵל עַל הַהִי מַתְנֵי הַתָּם דַּמ"ב ע"א דְּקַתְנֵי בְּרָךְ עַל הַפְּרָפְרָת לֹא פִטֵר אֶת הַפֶּת דְּמֵאֵי אֲתָא לְאַשְׁמוּעִי וְתִי דְּמֵיָרִי הִיכָא שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת הַפְּרָפְרָת עֵיקָר וּפֶת טְפֵלָה סַד"א דְּפִטֵר אֶת הַפֶּת דְּקִי"ל דְּמְבָרָךְ עַל הָעֵיקָר וּפּוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה קַמ"ל דְּבִטְלָה דְּעֵתוֹ אֲצֵל כָּל אֲדָם וּפֶת עֵיקָר וְאִינוּ נִפְטֵר בְּבִרְכַת הַפְּרָפְרָת ע"ש וְכֵן נִרְאָה דְּעַת רִי"ו נט"ו ח"ה שֶׁכְּתַב וְז"ל וּפְשׁוּט בַּפ' כ"מ מְלִיח כְּגוֹן פִּירוֹת גִּינוֹסֵר וּפֶת עֲמוּ מְבָרָךְ עַל הַמְּלִיח שֶׁהוּא הָעֵיקָר לְגַבֵּי פֶת וְלֹא מְלִיח אַחַר ע"כ וּמִשְׁמ' דַּר"ל דְּדוֹקָא מְלִיח שְׂבָא מַחְמַת פִּירוֹת גִּינוֹסֵר הוּא דְּהָנִי פֶת טְפֵל אֲבָל מְלִיח אַחַר אֵי אֶפְשָׁר לְהִיֹּות

עיקר לגבי פת: וראיתי להפר"ח שהכריח לקושיתו שכתב לעיל דאע"ג דעיקר אכילתו הוא דג מליח כיון שאוכלו עם הפת הפת פוטרתו משום דחשוב טפי מדאמרי בש"ס אהא דקאמ' ר' יהודה שמן זית מברכי' עליו בפה"ע אמרי' ס"ד אי לימא דקשתי לי משתא מזיק ליה אזוקי דתנן וכו' פלומר דלא בעי ברכה כלל אלא דקאכיל ליה ע"י הפת א"ה הניא ליה פת עיקר ותנן כל שהוא עיקר וכו' ומאי קושיא דלוקמ' לעולם דאכיל ליה ע"י פת אלא שרוצה בשמן ומטבל פתו בשמן כדי שלא יזיקנו ובהכי הו"ל שמן עיקר ופת טפל אלא ודאי משמע דכיון דפת חשי' פת עיקר זולתי פירות גינזור את"ד ע"ש ולע"ד אח"ה אי מהא לא מברכא די"ל דשאני דג מליח שאינו מזיק לו לגופו אם לא יאכל הטפל אלא להסיר החריפות שלו מגורו שלא יזיקנו ואינו אלא כמו לתענוג בעלמא ומש"ה הוי פת טפל משא"כ זית כיון דלא אפשר שיאכלנו לבדו משום דמזיק לי לגופי' וכמ"ש רש"י שם וא"כ אי אפשר לאכלו אלא ע"י פת א"כ הו"ל פת עיקר.

ועיין לה' פתח עינים ו"ל בחי' לברכות דאמתני' דהביאו לפניו מליח: והנה ראיתי לה' לשון למודים ו"ל ה' ברכות סימן ככ"ה דתי' לקוש' הפר"ח הלזו דהמקשה התם לא ניחא ליה לאוקמה בהכי מפח קוש' פשיטא וכדפרי' אח"כ והמתרץ נמי מה"ט נמי לא אוקמה בהכי וקאמ' הב"ע בחושש בגורו דהשתא פי אקשי ליה פשיטא מתרץ ליה שפיר כדמתרץ לה התם ואע"ג דקושטא הוא דאפי' בכה"ג נמי מברכי' בפה"ע את"ד ע"ש ולע"ד אח"ה אינו מן הישוב דאדרבה בפשיטות הו"ל לתלמודא למפרי' מעיקרא דאי בעושה שמן עיקר ופת טפל פשיט' דמברך בפה"ע אלמא משמע מדלא פרי' לי אלא אי דקא אכיל ליה ע"י פת הו"ל פת עיקר משמע דפרי' ליה אפי' היכא דעושה שמן עיקר אפ"ה פת הוא דהוי עיקר.

אשר עפ"ז נראה שלזה. כיון הרי"ף ו"ל שכתב וז"ל שמן זית מברך עליו בפה"ע ודוקא היכא דחושש בגורו וכו' אבל היכא דאכיל ליה ע"י פת הו"ל הפת עיקר ושמן טפל ע"כ והקשה בתר"י דהלשון שכתב הרי"ף אבל היכא דאכיל ליה ע"י פת הו"ל הפת עיקר תימה הוא מה צריך בכאן לכתוב זה הלשון וכי אצטריך הכא לאשמועי' שהפת הוא עיקר ודאי כיון דאמ' מעיקרא ודוקא היכא דחושש בגורו משמ' ע"ש ולפי האמור י"ל דהוצרך הרי"ף לזה לאפוקי מסברא הלזו דלא תימא דלפי המסקנא ה"ה נמי היכא דעושה נמי לשמן עיקר הו"ל פת טפל אלא דלעולם הפת עיקר ודוקא בהיה דחושש בגורו דממילא נעשה השמן עיקר משום דבעי ליה לרפואה: והנה לרבי' יונה שכתב וז"ל שפירות גינזור הם מתוקים יותר ואינם נאכלים אלא עם המליח הרבה כדי שהמתיקה לא יזיק לו ואוכלי אותם עם הפת ונמצא הפת טפל אל הפירות ולפיכך מברך על הפירות ופותר הפת עכ"ל ופשט דבריו נראה שסובר בפירוש המשנה דמליח דנקט במתני' אינו דבר אחר חוץ מן הפירות אלא הפירות עצמם הם מלוחים במלח ומאי דקתני הביאו לפניו מליח ר"ל פירות גינזור שהם מלוחי' ובכך ניחא מה שהק' התוס' שם ולברך על הפירות עצמן וכו' ע"ש ולפי האמור ניחא דקושטא הוא שהברכה היא על הפירות וכן ראיתי לה' ט"ז שפי' דברי ר"י ע"ש וצ"ע דלפ"ז אמאי תלי התנא במליח דבפשיטות הו"ל למי' הביאו לפניו פירות גינזור מברך על הפירות ופותר את הפת וה"ט משום דהפת אוכלין מפני המלח שבפירות שדברך לאוכלן עם מלח והו"ל פת טפל.

ותו קשה דא"כ למה יהיה צריך לפת כלל שהרי פינון שהמלח הוא מעורב עם הפירות ממילא מתיקות הפירות מעביר המלח שלא יזיקנו בגרונו ונדוקא פשאוכל המליח לבדו הוא דצריך לפת.

ועוד דבגמ' שם לא משמ' פן דמיתתי התם אמתני' ההיא דרב דימי דאמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית ופירש"י חתיכות דג שקורין טונינ"א ע"ש ומשמע דה"ט שנונתני' להם דגים מלוחים בשביל שהיו קוצצו' תאנים ודבר פשוט הוא שהיו אוכלים מהם לשובע ולכך פדי שלא יזיק להם מתיקות התאני' מאכילי' אותן דגים מלוחים דהוי דומיא דמתני' וכן נראה מדברי הערוך ערוך טפל וכמ"ש ה' חי' אגדות ז"ל ע"ש פי ע"כ נראה שהעיקר כמ"ש הב"ח דהא דתנן מברך על המליח ופותר את הפת ה"פ מברך על הפירות שהביאו המליח לצורך אכילת הפירות היקלף מברך על אכילת הפירות העיקר והפת טפל אבל על המליח אין לברך כלל ע"ש.

איברא דלשון רי"ו שפתבנו לעיל וז"ל ופשוט בפ' פיצד מליח כגון פירות גינוסר ופת עמו מברך על המליח שהוא העיקר לגבי פת ולא מליח אחר ע"כ ולכאורה משמע דר"ל דפירות גינוסר עצמן הם מלוחים ואוכל פת עמו וכמ"ש הט"ז בכונת רבינו יונה.

ושו"ר לה' אליה רבה שפי' פן לדברי רי"ו ע"ש ואח"ה ליתא שהרי פתב מברך על המליח והו"ל למי' על הפירות שהם מלוחי'. גם ממ"ש ולא מליח אחר לא משמ' פן והנראה פשוט דיש ט"ס בדברי רי"ו וצ"ל מליח כגון (שאכל) פירו' וכו' וכבר ידוע דס' רי"ו מלא טעיות: פתב מרן בש"ע הא דמברכי' על העיקר ופותר הטפלה ה"ד וכו' שאוכל העיקר תחילה אבל אם אוכל הטפלה תחילה פדי שלא ישתה אליבא ריקניא או למתק השתיה אינו מברך עליו רק שהפל ע"ש ומשמ' דאפי' היכא שבא למתק השתיה אם בירך על העיקר תחילה פותר לגמרי וכן פסק ה' עמק ברכה וה' של"ה אבל הדרישה דחה דבריהם וכתב פשוטתה למתק השתיה מברך שהפל אף שפירך כבר על העיקר ע"ש וה' אליה רבה ז"ל תמה עליו דהא מוכח להדיא בתרומת הדשן פדברי העמק ברכה והשל"ה מדדחיק לאוקמי דברי א"ז פשאוכל גודגניות למתק השתיה דמברך שהפל דמירי שאכל תחילה הטפל הא אף פשאוכל העיקר תחילה נמי אינו פוט' פינון שאינו בא שלא יזיקנו אלא למתק השתיה אלא ודאי פותר עכ"ד ואני תמה עליו היכן מצא שהרב תרומת הדשן דחיק לאוקמי דברי הא"ז פשאכל תחילה הטפל שהרי א' הרואה שהתה"ד אחר שהביא דברי הא"ז פתב וז"ל משמע מהכא דבנ"ד נמי מברך על המאכל שהפל אפי' אם ברכתו בענין אחר אבל אינו פוט' לגמרי מחמת השתיה עכ"ד ומדבריו נראה שהבין בדברי הא"ז דמירי אפי' שאכל אחר השתיה דמברך עליו שהפל פינון שאינו בא אלא למתק השתיה אלא שה' תה"ד למד מדברי הא"ז לנדון דידהי' היכא שאכל איזה דברים אליבא ריקניא פדי שלא יזיקנו השתיה דמברך נמי שהפל פדי שלא יהנה בלא ברכה אף שברפת שהפל אינה מעיקר ברכתן דמ"מ לא חשיב אלא טפל לעיקר השתיה שרופצה לשותות פדי שלא יזיקנו דאם איתא בפשיטו' הול"ל שדברי הא"ז הם ממש נדון דידהי' שאכל קודם השתיה ואפ"ה פתב דמברך שהפל אלא ודאי משום די"ל דהא"ז לא מירי אלא פשאכל אח"כ למתק השתיה ואפי' שהוא טפל לשתיה ששתה כבר מ"מ פינון שלא בא שלא יזיקנו אלא למתק השתיה מברך עליו שהפל אמנם היכא שאכל קודם

השתי' פדי שלא תזיקנו השתי' אהא מספק"ל לה' ו"ל דאם נאמ' שמברך עליו ברכתו הידועה אי אפשר פיון דמ"מ אינו אלא טפל להבא אחריו ואם יאכלנו בלא ברכה אי אפשר וע"ז למד מדברי הא"ז דמברך שהכל ואע"פ שברכה זו אינה מעיקר ברכתו.

ושו"ר שפן נראה מדברי הפר"ח ו"ל בלקוטיו לא"ח סי' רי"ב שחלק על התה"ד בדין זה וכתב דמסוננתא דמלתא דמברך עליו ברכתו הראויה לו שלא בשביל זה שהוא טפל משתנית הברכה וכ' שפן נראה ממ"ש רבי' בסמוך בשם הגאון בשם א"ז ע"ש ואם איתא דהא"ז מייירי בשאכל הגרעיני' קודם השתי' תק"ל דברי הא"ז אהדדי אלמא דפשיטא לי' מלתא שדברי הא"ז דמיייתי התה"ד לא מייירי אלא בשאכל אחר השתי' דבהא מודה לו הפר"ח פיון שאכלו אחר השתי' דהו"ל טפל דמעיקרא דדינא אין לו לברך עליו כלל אלא דמ"מ פיון שאינו בא להסיר הנזק אלא למתק השתי' מברך עליו שהכל: והנה ראיתי להפר"ח שם שהקשה התה"ד מההיא שמעת' דצננו ונית דמ"א ע"א דקאמר גבי פלוגתא דר"י ורבנן דאמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז ומותבינן עלה מדתניא היו לפניו צננו ונית מברך על הצננו ופותר את הנית ומשני הב"ע פשהצננו עיקר ופרכי' א"ה אימא סיפא רי"א מברך על הנית שהוא ממין ז' וכי לית ליה לר"י הא דתנן כל שהוא עיקר וכו' ואם איתא מאי פריף דילמא אית לי' ומ"מ ס"ל דבעי לאקדומי מין ז' אע"ג דהוא טפל פי היכי דקדים מין ז' למין חביב וכיון דס"ל דבעי לאקדומי להכי מברך על הנית דלא פטר ליה עיקר דאתי בתרי עכ"ד ואח"ה תמהני עליו דאם הנה מוקים לה הכי אפתי לא מתרצא קושיתו לעולא שהרי עולא קאמר מחלוקת פשבברכותיהן שוות דר"י סבר מין ז' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל פשאין ברכותיהן שוות דברי הפל מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז משמ' דכשאין ברכותיהן שוות קאמר דלדברי הפל אין בהם דין קדימה ואפי' האחד הוא מז' המינין פגון צננו ונית אלא יברך על איזה שירצה וכ"כ התוס' שם בד"ה אבל וכו' דכשאין ברכותיהן שוות אפי' ר"י מודה דאין עדיפות בז' המינין אלא יברך על איזה שירצה תחיל החביב לו וכו' ע"ש וכן דעת הר"י ו"ל ע"ש והשת' אם איתא היכא שהצננו עיקר אפ"ה ס"ל לר"י דמברך על הנית תחיל שהוא ממין ז' א"כ כ"ש היכא שאין הצננו עיקר דס"ל לר"י דבעי לאקדומי מין ז' ואלו עולא קאמר דלעולם אפי' לר"י אין עדיפות בז' המינין אלא יברך על איזה שירצה תחיל החביב לו: איברא דלדעת ה' בה"ג שהביא התר"י שכתב שאם היו לפניו ג"כ פירות העץ ופירות האדמה דיש לו להקדים ברכת בפ"ה שהיא חשובה יותר וכו' ולפ"ז מאי דקאמ' עולא אבל פשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז לא בא להשמיענו דין הקדימה אלא שאין הא' פותר את חבירו וכמ"ש התר"י שם ע"ש מעתה קשה מה שהק' הפר"ח דאם איתא לדברי התה"ד אפתי מאי פריף דילמא אית ליה ומ"מ ס"ל לר"י היכא שהצננו עיקר למין ז' דבעי לאקדומי מין ז' אע"ג דהוא טפל ונוקא היכא דליכא מין ז' דמברך על העיקר ופותר את הטפל ולע"ד נראה דאעיקרא קוש' הפר"ח אח"ה לק"מ דבכה"ג דצננו ונית אי אפשר להיות הנית טפל אלא פשאוכלו אחר הצננו פדי להפיג חורפו של צננו וכמ"ש רש"י שם ע"ש אבל היכא דאוכל אותו מקודם הצננו אי אפשר להיות טפל להבא אחריו שהרי לא מהני מידי להפיג חורפו של צננו ופשיטא ודאי דבעי ברוכי וע"כ לא פתב התה"ד דהוי טפל להבא אחריו אלא נוקא בנדון דידיה שאינו רוצה לשנות

אליבא ריקנא משום דמזיק לו השתא בכה"ג: חשוב שפיר טפל להבא אתריו: אשר עפ"ז אין מקום למ"ש התי"ט אמתני דהביאו לפניו מליח בתחילי שכתב ונ"ל ונ"ל לדקדק ממלת בתחילה לאפוקי אם אוכל הטפל בתחילי שאינו רשאי שישמוך על הברכה שיברך על המליח שיאכל אח"כ שא"כ נמצא שנהנה מן הטפל כשלא בירך עדיין וזו ראיה לבעל תה"ד ע"ש ולפמ"ש אין פאן ראיה כלל דבכה"ג דה"נ אי אפשר להיות הפת טפל למליח הבא אתריו אלא כשאוכלו אח"כ כדי שלא יזיקנו המליח בגרונו אבל כשאוכל הפת מקודם אינו מעלה ואינו מוריד להמליח שיאכל אתריו ופשיטא דבעי ברוכי ברכתו הראויה לו פן נראה לי פשוט: סימן ו' ביהא דק"ל דתכף לנטילה ברכה.

כתב הטור סי' קס"ו וינגב ידיו היטב ומברך המוציא מיז ומיהו רבי יואל כתב שאין לחוש וכו' והיה דתכף לנטילה ברכה מפ' לה על מים אחרונים וכו' ומתוך הירושלמי משמע דהיה לנטיל ברכה דמים א' קאי דאיתא התם התוכף ברכה לנטיל אינו ניזוק בכל אותה סעודה ע"כ וצ"ע דמאי הוצרך הטור להבי' ראיה מהיה דירוש' שהרי בגמ' דידן בפ' א"ד דנ"ב ע"ב קאמ' נמי תכף לנטילה סעודה ע"ש וכמו פן ק' לרבי' יואל דלא חייש למים ראשונים דהוי הפך הגמ' והיותר תימה על ה' המרשים גר מצוה שהרשים עלה היהא דפ' א"ד תכף לנטיל סעודה על דברי הטור הכא ונראה שהבין דמ"ש הטור ויברך המוציא מיז הוא מהיה דפ' א"ד ואתמהה שהרי מדכתב אח"כ רבי' יואל מפרש היהא תכף לנטיל ברכה על מים אחרונים מבואר להדיא שבא לאפוקי מסברתו דמפ' לה דעל מים ראשונים נמי קאמר לה.

ותו דאמאי הוצרך להביא היה דירוש' ולא הביא היהא דפ' א"ד: והנה התוס' שם בפ' א"ד כתבו ונ"ל דהא דלא חשי' לה לעיל בפ' כ"מ בהדי אידך תכיפות משום דשנויה במשנה לא חש למתנייה ע"ש וכתב ה' מעדני מלך ונ"ל פלומר דמתוך המשנה שמעי' לה להך דתכף לנטיל סעודה עכ"ל ונראה שבא ליישב מ"ש התוס' משו' דשנויה במשנה וכו' שהרי אינה משנה אלא תוספת' היא לזה כתב דר"ל דמתוך המשנה שמעי' לה ולא ידעתי מהיכן שמעי' מתוך המשנה שהרי במשנה התם סתמ' אפליגו בש"א נוטלי' לידים ואח"כ מוזגין את הכוס ובה"א מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ויש לפ' דטעמיהו כדקאמר התם בגמ' דב"ש גזרי משום שפא ינתזו ניצוצות וב"ה גזרי שפא יהיה אחוריו טמאי וכו' ומהיכן משמ' הך טעמא דב"ה דהכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכו' דתכף לנטיל סעודה וכבר הצל"ח שם בפ' א"ד הגיה בדבריהם משום דשנויה בתוספתא לא חש למתנייה ע"ש.

ומה שהק' הצל"ח שם דבריהם אלו שהרי חשיב נמי הך דתכף לסמיכה שחיתה והיא משנה בפ"ט דמנחות כפר הק' פן ה' ברכת הזבח שם במנחות והכר"ח ע"ש. ותו ק"ל על התוס' דאכתי מה יענו דאמאי לא חשי' נמי בהדי הנה ג' תכיפות תכף לנטיל דכהנים דנשיאות כפים ברכה וכמ"ש התוס' בסוטה דט"ל ע"א כד"ה על פהו וכו' אהיה דאמרי' התם כל פהו שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונ"ל דמתוך פירוש"י משמ' דבעי' ממש סמוך ועוד דמיייתי קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמ' תכף לנטיל ברכת פהנים עש"ב פי ע"כ נראה דכי אמרי' תכף לנטיל ברכה אכל נטילה

דְּבַעֵי בְּרָכָה אַחֲרֵיהֶּ קָאמ' דְּבִבְרַכְתָּ הַמְּזוּן בֵּין בְּתַחֲנִי וּבֵין בְּסוּף וְהֵהִי דְּבִבְרַכְתָּ פְּהֵינִים נְמִי קְמִיירִי וכמ"ש הפר"ח שם לקונש' התוס' דפ' א"ד ע"ש.

אף מ"ש הפר"ח עוד שם לקונש' התוס' וז"ל וְאֶפְשָׁ דְּכִינּוֹן דְּפְלוּגְתָּ דְּב"ש וּב"ה הִיא בְּפְלוּגְתָּא לָא קְמִיירִי ע"ש צ"ע דְּדִילְמָא דְּנֻקָּא הֵתָם הִיכָא דְּאִיפָּא מְזִיגְתָּ הַכּוּס הוּא דְּס"ל לְב"ש דְּלָא בְּעֵי תְּקָף לְנָטִי סְעוּדָה מְשׁוּם דְּחִינְיָשִׁי שְׂמָא יְנַתְּזוּ נִיצוּצוֹת וִיטְמָאוּ הַכּוּס וּס"ל דְּהָא עֲדִיפָּא מִמָּה שְׂיִסְמוּךְ נָטִי לְסְעוּדָה אֲמַנְם הִיכָא דְּלִיפָּא פּוּס כ"ע מוּדוֹ דְּבַעֵי תְּקָף לְנָטִילת סְעוּדָה: וּמִיָּהוּ אֶפְשָׁר לומר דְּלָא חֲשִׁי אֶלָּא אֵינְהוּ ג' תְּכִיפּוֹ דְּאִיפּוֹ יֵשׁ בְּדָבָר לְהַפְסִיק מִשָּׂא"כ הֵהִי דְּתְּקָף לְנָטִי סְעוּדָה דְּאֵינְהוּ אֶלָּא לְכַתְּחִי וכמ"ש רש"ב"ם בפ' ע"פ דק"ו ע"ב בד"ה דְּחֻבִּיבָא לִיהֵ ע"ש וְעֵינִן לֵה' ט"ז.

ואח"כ נראה בעליל ס' בן יוחאי חיבור על הזוהר ושם ראיתי במענה י"ט שפי' פננת התוס' אלו וז"ל ונ"ל דשנוי בהך מסכתא גופי' דאל"כ איך מנו תקף לסמיכה שחיטה ששנויה במשנה דמנחות אמן פנונו למ"ש והטע' דמשנ' דאתנגייה בההי' מסכתא היתה שגורה ולמודה בפיהם ולא נחתו למחשבה בהדי מניינא עכ"ד ואע"ג דקושטא הוא דאינה שנויה במשנה וכמש"ל מ"מ גם התוספתא דההי' מסכתא היא שגורה ולמודה בפיהם כמו המשנה דההי' מסכתא: והנה מדברי הירוש' שהביא הטור הק' המפרשים עמ"ש רבי יונה וז"ל דהא דלא חשי' ההיא דפ' א"ד דאמרי' תקף לנטי' סעודה דלא חשי' אלא הני דילפי להו מקראי בירוש' ע"ש דהא מן הירוש' מוכח דמאי דילפי מקרא הנינו למים ראשונים דאי למים אחרוני' מאי דהנה הנה ומאי דקאמ' אינו נזוק בכל אותה סעודה וה' יד אהרן תי' דהתם בירוש' אמרי' כל התוכף נטילה לברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה וה"פ דאם אינו תוכף בר"המז לנטי' דמים אחרונים אין השטן מקטרג באותה סעודה באומריו לא אכלו ושתו אלא להנאת עצמן ולא אמרו עליו ד"ת ורבי' נראה שג' היתה אינו נזוק בכל אותה סעודה מיירי במים ראשונים ע"ש וז"ל ה' שפולי הלקט ס"סי קמ"ט כ' ואסו' לאכול אחר מים אחרונים וכו' קודם שיברך בר"המז דאר"ח וכו' תקף לנטי' ברכה ובירוש' אריב"ב כל מי שתוכף לנטי' ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה ע"כ הרי דג' בירוש' אין השטן מקטרג ומפ' לה דקאי אמים אחרונים וכ"כ התוס' בסוטה שזכרנו לעיל וז"ל ומשמע בירוש' דפ"ח דברכות דברכה דמשמע קרא בעי נטי' סמוך לה דמייתי לה התם אברכת המזון והכי איתא התם וכו' ובפ' כ"מ משמ' דההי' ברכה איירי בברכת המזון ע"ש אלא שעדיין ק' מה שהק' ה' מע"מ דהירו' מוכח דמים ראשונים איירי מדילפי מקרא דשאו ודיכם קודם דאי במים אחרונים אדברכה צריף שישפיל ידיו למטה ע"ש וצ"ע: סימן ו' לענין פוס של ברכה.

בברכות בפ' שלשה שאכלו דנ"א אמרי' א"ר יוחנן ראשוני' שאלו שמאל מהו שתסייע לימין א"ל הואיל ולא אפשריטא להו אנו נעביד לחומרא וכתבו התוס' שם וז"ל שמאל מהו שתסייע לימין בכוסות גדולו' איירי וכו' או בגישואין וצריף להאריף בבר"המז עכ"ל.

ולכאורה נראה דהוצרכו לזה משום דהוק' להו פינו דשיעור פוס של ברכה אינו אלא ברביעית יין א"כ מה צורך לשמאל לסייע לימין פינו שפקל יכול לתופסו בידו א' ומאי

קמבע"ל י"ל דמ"מ פֿינן דְבַעִי שְׂיָהָא הַכּוּס מְלֵא וְגַם שְׂיַגְבִּיָּה יָדוּ מִן הַקְּרַקַע טַפַּח לַפְּעָמִים
צָרִיף לְשָׂמַאל לְסִייעַ פְּדֵי שְׂלֵא תַרְתַּת יָדוּ וַיִּשְׁפָּף מִן הַכּוּס.

אַמְנָם הָא ק"ל דמ"מ הו"ל סיוע שאין בו ממש וקי"ל בשבת דצ"ג דסיוע שאין בו ממש
לא חשי' סיוע ולזה תי' דמיירי בכוסות גדולות א"נ בנישואי וצריף להאריף בבר"המז
דהשתא אי שמאל תסייע הוי סיוע שיש בו ממש ומשו"ה מבע"ל פֿינן דְהוּי סיוע שיש
בו ממש ואע"ג דסיוע שיש בו ממש קי"ל דְהוּי סיוע מ"מ הָא לָא הוּי אֵלָא קַצַּת סיוע
א"נ הָא שְׂאֵנִי דמבע"ל לענין פוס דאינו אלא משום הדור וחיוב מצוה אפשר דאפי'
סיוע שיש בו ממש יכול לעשות: וְהִנֵּה רְאִיתִי לְמַרְן הַב"י ז"ל ס' קפ"ג בְּשֵׁם שֶׁה"ל
שְׂהוּק' לוֹ קוֹשֵׁי' זו דְהָא קי"ל סיוע שאין בו ממש שרי וכתבתי וז"ל וְדוּקָא לְמִנְקֻט לִי
כּוּלִּיהָ בְּשָׂמַאל אֲסוּר אֲבָל לְסִייעָהּ לִיהָ בְּשָׂמַאלֶיהָ תַּחַת יְדֵיהָ דִּימִינָא מוֹתֵר דְקי"ל מְסִייעַ
אִין בּוּ מְמַשׁ עַכ"ל וְלְכַאוּרָה ק' דְאִי מְנַקֵּט לִיהָ כּוּלִּיהָ כְּפֵא בְּשָׂמַאל הוּי מְסִייעַ שְׂיָשׁ בּוּ
מְמַשׁ דְקי"ל דְאֲסוּר וּמֵאִי קמבע"ל וצ"ל דְהָא שְׂאֵנִי פֿינן שְׂאֵנִי אֵלָא לְעֵנֵן הַדּוּר מְצוּהָ
מְשׁו"ה מבע"ל וכמש"ל.

וּמַרְן ז"ל פֿתַב ע"ד הַשֵּׁה"ל וְז"ל דְלָא מבע"ל אֵלָא פְּשִׁתּוּפֵס הַכּוּס גַּם בְּיַד שְׂמַאל אֲבָל
פְּשָׂאִין נוֹגַעַת בְּכּוּס אֵלָא יָד יָמִין אִם הִנִּיחַ יָד שְׂמַאל תַּחְתֶּיהָ לְסִייעָהּ אִין בְּכָף פְּלוּם עַכ"ל
וּלפ"ז אפי' אִם אוֹחֵז הַכּוּס בְּב' יָדָיו יַחַד נְמִי אֲסוּר דְלָא שְׂרִי אֵלָא לְסִייעַ תַּחַת יְדֵי דִימִינָהּ
אִין יָדוּ נוֹגַעַת בְּכּוּס פְּלֵל.

וּמ"ש הַש"ל דוּקָא לְמִנְקֻט לִיהָ כּוּלִּי בְּשָׂמַאל ע"כ דְלָאוּ דוּקָא שְׂהָרִי אפי' בְּב' יָדָיו יַחַד
מְשַׁמַּע דַּס"ל דְאֲסוּר דְלָא שְׂרִי אֵלָא לְסִייעַ תַּחַת יָדוּ דִימִינָהּ וְכָל שְׂיָדוּ נוֹגַעַת בְּכּוּס אפי'
מִתַּחַת הַכּוּס מְקַרִי אוֹחֵזוּ בְּב' יָדָיו דַּמ"ל אוֹחֵזוּ בְּב' יָדָיו מְאַמְצַע גּוֹבָה הַכּוּס אוֹ שְׂיָדוּ יָמִין
תּוֹפֵס בְּאַמְצַע גּוֹבָה הַכּוּס וְיָד שְׂמַאל תַּחַת הַכּוּס וְעַמ"ש הַב"ח וְהַמְג"א ז"ל וְדוּק: וְרְאִיתִי
לַה"ט ז"ל שְׂכַת דְאֲפִי סיוע שאין בו ממש כְּגוֹן לְהַנִּיחַ יָד שְׂמַאל תַּחַת הַיָּמִין לְסִייעַ
אֲסוּר דְלָא קי"ל כַּש"ל שְׂאֵנִי פּוֹסֵק מְפּוֹרָסִם וּמַה שֶׁהָק' הָא מְסִייעַ אִין בּוּ מְמַשׁ דְּוַדָּאִי
בְּמִקּוּם שְׂיָשׁ אֲסוּר מְלֵאכָה שְׂיָיָף זֶה אֲבָל כָּאֵן אֲסוּרֵי אָף שְׂאֵין בּוּ מְמַשׁ אַת"ד ע"ש
וְהַמְתַּבָּאָר מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' נִרְאֶה דְפְּשִׁטָּא לְהוּ דְסִייעַ שְׂאֵין בּוּ מְמַשׁ שְׂרִי פְּסַבְּרַת הַש"ל
וְלָא קמבע"ל אֵלָא בְּסִייעַ שְׂיָשׁ בּוּ מְמַשׁ כְּגוֹן בְּכּוּסוֹת גְּדוּלוֹת אוּ בְּנִישׁוּאִין וְכַמְש"ל.

גַּם מ"ש דְּדוּקָא בְּמִקּוּם שְׂיָשׁ אֲסוּר מְלֵאכָה שְׂיָיָף זֶה אַח"ה לִיתָא שְׂהָרִי בְּשַׁבַּת דַּצ"ג
אֲמַרִּינָן קַבֵּל בְּיָמִין וּשְׂמַאל מְסִייעַתוּ כְּפִשׁ דְּמְסִייעַ אִין בּוּ מְמַשׁ וְאֵע"ג דְלָאוּ לְעֵנֵן אֲסוּר
מְלֵאכָה הוּא וְהַגַּם שְׂיָשׁ לִיִּישׁב לְזֶה דְהִתָּם נְמִי דְהוּי בְּמִקּוּם אֲסוּר עֲבוּדָה שְׂיָיָף זֶה מ"מ
הָא אֲמַרִי הִתָּם לְעֵנֵן זֶה שְׂרָכַב ע"ג בְּהִמָּה אוֹ סוּס וְטִלְיוֹת תַּחַת רִגְלָיו לְעֵנֵן טוֹנְמַת הַזָּב
דְּסִייעַ שְׂאֵין בּוּ מְמַשׁ שְׂרִי וְאָף עַל גַּב דְלָאוּ לְעֵנֵן אֲסוּר מְלֵאכָה אוּ לְעֵנֵן אֲסוּר עֲבוּדָה
הוּא ה' וְדו"ק: וְדַע דְשָׁם בְּגַמ' אֲמַרוּ דַּעֲשֶׂרָה דְבָרִים נְאֻמְרוּ בְּכּוּס וְאֲחַד מֵהֶם דְבַעִי חֵי
וְע"ש פִּירֵשׁ י"ז ל' שְׂפִירֵשׁ ב' פִּירוּשֵׁי אוּ מִן הַחֲבִית א"נ שְׂמוֹזְגוּ וּמְצַאֲתִי בּוֹז"ה ק' פ' עַקֵּב
דַּרְע"ג ע"ב וְז"ל חֵי יֵשׁ אוֹמְרִים מִן הַחֲבִית וי"א הַכּוּס שְׁלָם שְׂשׁבִירְתוּ זוּהִי מִיתָתוּ ע"כ
שׁו"ר לְהֵרָא"ש וְהַטּוּר א"ח ס' קפ"ג שְׂפַתְב פִּי זֶה בְּשֵׁם יֵשׁ מְפָרְשִׁים ע"ש.

גַּם בְּגַמְרָא שָׁם אֲמַרוּ דְמְקַבְּלוּ בְּשָׂמַאלוּ וְנוֹתְנוּ לִימִינוּ וּמְצַאֲתִי בּוֹז"ה ק' פ' וְיַחֲדֵי דְר"ן ע"א
שְׂאֻמְרוּ וְז"ל רַב הַמְנוּנָא סְבָא פְּסָא דְבִרְכַתָּא לָא יְהִיב לִיהָ לְבַר נֵשׁ אַחְרָא לְבִרְכַתָּא אֵלָא

איהו אקדים ונטל ליה בנימינא ושמאלא בתרי ידוי ומברך והא אמרת דבעי לנטלא ליה בנימינא ושמאלא וכו' ע"ש: תם ונשלם חלק אורח חיים.

יורה דעה סימן א' הא דקי"ל דסתם כלי אינו בן יומו. פתב מרן הב"י בי"ד סימן קכ"ב קי"ל דאפי' בכלי ישראל אמרי' הכי נכתב ה' באר שבע בתשו' סי' ל' דה"ד פשאין בעל הפלי לפנינו לשאול את פיו אם הפלי ב"י או לא פדאמרי' בפ"ק דפסחים למנ"מ לישאילין דליתיה וכו' הא איתיה קמן אפי' חזקתו בדוק אפילו בדיקת חמץ דרבנן וס' אם יש חמץ או לא אין סומכי' אחזקה פיון דאפשר לברר ע"ש וכבר מרן הב"י א"ח סי' תל"ז הק' מ"ש מבהמה דאין בודקין כל הטרפיו' וסומכי' אחזקה אע"ג דאיתיה קמן ותי' דשאני בהמה שהיא בחזקת פשרות משנולדה אבל בית כל השנה בחזק' שאינו בדוק ע"ש והב"ח תי' דשאני בהמה דחזק' דממילא היא אבל חזקת בית תלויה במעשה שיבדוק ואפשי' דאיתרמי ולא בדיק ע"ש וא"כ הפלים ממילא מותרים פשעבר עליהם מע"ל א"כ סתם כלי דהוי ס' אם נשתמש בו היום או אם נשתמש בו דבר הפוגם סומכים על ס"ס אפי' יכולי' לברר דשאני בית בחזק' שאינו בדוק וגם צריף מעשה לבדוק לכו' אין סומכי' לחזקת בדוק להוציא מחזק' איסור אם יכול לברר.

והב"ח דחה תי' מרן הב"י דבהמה לאו בחזק' פשרה נולדה דדילמא נולדה טריפה פדמוכח בפ"ק דחולין ואפי' חיתה יב"ח דנדאי נולדה פשרה דטריפה אינה חיה כבר פתבו התוס' שם דכל חזקה שלא נתבררה שעה אחת לא מקרי חזקה אלא העיקר דהא דאין בודקי' כל הטרפיות משום דאזלינן בתר רובא דרוב בהמות פשרים הם וסומכין ארובא ולא סומכי' אחזקה משום דרובא וחזקה רובא עדיף ע"ש וא"כ ס"ס לא גרע מרובא כמ"ש הרא"ש בתשו' פל"ל כ"ו דס"ס הוי פרוך דאזלי' בתריה בכל דבר שהרי יש בכאן ב' צדדי' של היתר וכו' ע"ש והרשב"א בתשו' סי' ת"א כת' דס"ס עדיף מרובא ע"ש וא"כ כמו דאזלי' בתר רובא אפי' יכולי' לברר בבהמה דאין בודקי' כל הטרפיות ה"נ סתם כלי דמותר מלפ"ס ס"ס ספק אם נשתמש בו היום או אם נשתמש בו דבר הפוגם אפי' יכולי' לברר סומכי' אס"ס דהוי פרוכא: מיהו כבר פתב בס' ערוך השולחן חא"ח שם דבית בחזק' בדוק חזקה אלימתא היא ועדיף מרובא דבפסחי' דף ט' פרכי' ואין ס' מוציא מידי נדאי והתניא חב"ר וכו': סימן ב' עובדא הנה באבל שחל יום ז' שלו בשבת ומנהג עירנו פה תונס יע"א בק"ק פורטוגיזים הי"ו דכשחל יום שביעי שלו בשבת מתפללין בביתו ואחר התפלה מנחמי' אותו וקמים מאצלו ואח"כ הולך לב"ה ל' לשמן' קריאת ס"ת בצבו' ושואל ישאלו אם יכול לעלו' לס"ת: תשובה הנה מרן בש"ע י"ד סי' שצ"ה סעיף א' פסק דכיון שעמדו מנחמי' מאצלו ביום ז' מותר בכל הדברי' שאסו' בתו' ז' דמקצת יום ככולו ע"ש מבואר דבעמדו מנחמי' מאצלו נסתלק ממנו דין אבילות לגמרי ואפי' דברים שבצנעה דנוהג בשבת שחל בתו' ז' בכה"ג דחל ז' שלו בשבת ועמדו מנחמי' מאצלו נסתלק ממנו דין אבילות לגמרי ועיין לה' טורי זקב בא"ח סי' תקנ"ה וא"כ בגדון דידן דכבר התפלל בשחרית בביתו וקמו מנחמי' מאצלו שוב אין דין אבילות עליו פלל דאין הדבר תלוי אלא בעמדו מנחמי' מאצלו: וראיתי לה' טורי זקב סי' ת"ב ס"ה שהביא דברי הרב יחיאל שכתב שאין שבת עולה לו בתחילת המנו' אלא יתחיל למנות ביום א' והו"ל יום ש' שביעי לאבילות ונוהג דברים שבצנעה במקצת היום ולמד מזה ה' ז"ל דאין לנהוג בו איסור בדברים שבצנעה אלא במקצת היום דהיינו בשחרית בהנץ החמה והק' ע"ז

מדאמרי' בפ' א"מ דתלוי דוקא בעמידת המנחמי' ולא סגי בהגן הסמה ע"ש ואח"ה לק"מ דה"נ פונת הר' יחיאל דמאי דתלה הדבר במקצת היום דהיינו בעמדו מנחמי' מאצלו וכדאמרי' בפ' אלו מגלחין דף י"ט ע"ב וסבר אבא שאול מקצת יום פכולו ויום א' עולה לכאן ולכאן ובתר הכי קאמר כמאן אצלא הא דאמר רב עמרם פיון שיעמדו מנחמי' מאצלו מותר ברחיצה פאבא שאול ע"ש הרי דפי' מקצת יום פכולו דאבא שאול היינו בשיעמדו מנחמי' מאצלו וה' יחיאל לישנא קיימא נקט: ומה שפכת הט"ז לחלק דלא אמרו עד שיעמדו מנחמי' מאצלו אלא פשחל ז' שלו פחול דלא סגי בשוא"ת דצריך להיות בו מאותו עגנו שחייב בשאר ימים דהיינו במקום שתלוי האבילות בקום עשה ונתנו גבול זה עד קימת המנחמים מאצלו אבל פשחל ז' בשבת סגי במקצת דהיינו בהגן הסמה אע"ג דאין עושה פאותו המקצת דהא ביום השבת פולו לא יעשה שום מעשה את"ד ע"ש ואח"ה דבריו תמוהים דבחול דיכול לנהוג קצת אבילות בשאר ימים אפ"ה אמרי' דמקצת יום פכולו ה"ר עד שיעמדו מנחמי' מאצלו כ"ש בשבת דאינו יכול לנהוג אלא דברים שבצנעה דפשיטא דלפחות בעינן עד שיעמדו מנחמי' מאצלו ונדבריה יש צד לומר דלא סגי ליה אפי' בעמידת מנחמי' אלו דבעינן כל היום פולו וכמ"ש הב"ח שחלק על הרב יחיאל עד שאנו אומרים דסגי ליה בהגן הסמה: והרב כנה"ג בשיורי י"ד סימן שצ"ה נסתפק בזה ובסוף דבריו העלה דאפי' בשבת אמרינן מקצת יום פכולו כמו בחול מדברי הר' יחיאל הללו ע"ש ותמהני איך נעלם ממנו דברי הב"ח בסי' ת"ב שדחה לדברי הרב יחיאל הללו ע"ש: באופן העולה מדברי הט"ז והכנה"ג דאפי' בשבת אמרי' מקצת יום פכולו וכן דעת הש"ך בסי' ת"ב ע"ש ולדעת הט"ז דאפי' בשחרית יש היתר לקרות בתורה אלא פיון שפחול ממתין עד לאחר התפלה גם בשבת יעשה פן דלפ"ז לדין דנהגו להתפלל ביום ז' שחל בשבת בבית האבל אלא שבאים לבה"כ לשמוע קריאת ס"ת הרי פבר המתין עד לאחר התפל' ושפיר יכול לעלו': ובר מן דין לפי מנהגנו שנוהגין שפל אחד שמת לו מת מעלין אותו פל אותו החדש לקרות בתורה משלים לומר קדיש א"כ זה שחל ז' שלו בשבת ובא לבה"כ אם אין מעלין אותו א"כ ניכר שמפני האבילות הוא והני פרהסיא והרי זה דומה לההי' דר"ת שפסק מרן סי' ת' שהיו קורין אותו בכל פעם שלישי ואירע בו אבילות ולא קראו הסזן ועלה הוא מעצמו ואמר פיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת הרואה שאינו עולה אומ' שבשבייל אבילות הוא נמנע והני דברים של פרהסיא ע"ש וה"נ דכונתה איברא דלפ"ז אם יש שורה בבה"כ של חופה או של מילה שהמנהג הוא שפל העליות של ס"ת הם שלו ומעלה אוקוביו וקרוכיו לס"ת מעתה אפי' לא עלה זה שחל ז' שלו בשבת אינו נראה שמפני האבילות הוא א"כ אינו עולה לס"ת.

מיהו פבר פתבנו דלדין דנהגו להתפלל בביתו ביום ז' שפיר יכול לעלות בכל זמן ואין מי שיערער אחריו פנ"ל הנלע"ד פתבתי נד"ב ס"ט: סימן ג' הא דקי"ל לעגן אבילות מקצת יום פכולו מ"כ למורי ה' וז"ל הרדב"ז בתשו' ח"ג סי' תקנ"ט הכריע דלעגן תלמוד תורה ותשמיש המטה שיש מצנה מקצת הלילה פכל היום מיהו מסתברא שצריך להמתין מלשמש בלילה מעט ממה שהוא רגיל פדי שיהא נוהג בו מקצת אבילות ע"ש.

(א"ה אבל בס' חסידים סי' ר"מ ונהביאו הפאר היטב בסי' שצ"ה סק"א פתב וז"ל אדם שישב באבילות ביום הז' לאבילותו לא ישמש מטתו אף על פי ששאר דברים עושי'

לאחר שהתפללו ביום הז' לא ישמש מטתו עד שתחשף ליל שמיני ע"ש: תם ונשלם חלק יורה דעה.

אכן העזר סימן א' מי שפסק מעות לחתנו ובמאי דביני ביני מתה הכלה. עובדא הנה בא' שפסק מעות לחתנו שיתן לו פה וכה ופרע לו מה שפרע ועדיין נשאר עליו ונמשך הזמן עד לאחר הנישואין ובמאי דביני ביני מתה הכלה ועלו ונסתפקו אם חייב אבי הכלה להשלים לחתנו שארית המעות או לא.

תשובה הנה מרן בש"ע א"ה סי' נ"ז פתב וז"ל האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה וכו' ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אע"פ שהנדוניא עדיין בבית אביה בעלה יורשה ע"ש והיא דעת רש"י והרמב"ם דמוקמי לההי' דתנו בכתובות דמ"ז פתב לה פירות פסות וכלים דת"ק ס"ל דלא זכה הבעל באירוסין איירי אבל מן הנישואין כ"ע מודו דזכה הבעל וכדתניא שם לקמן דמ"ט מסרה האב לשלוחי הבעל ומתה אע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה.

והנה מדברי מרן שכתב אע"פ שהנדוניא בבית אביה משמע דדוקא היכא שהנדוניא היא בעין אלא שעדיין היא בבית אביה דבכה"ג הוא דזכה בהם הבעל אבל אם הנדוניא עדיין אינה בעין שעדיין לא קנה לה אביה אין מחייבי' לאביה שיתנם לבעל: ושוב ראיתי שכן מבואר בדברי רש"י בדרף מ"ט עלה דההיא ברייתא דמסרה האב לשלוחי הבעל דקתני אע"פ שכתובת' בבית אביה בעלה יורשה פתב רש"י וז"ל אע"פ שכתובת' מטלטלי' שייחד לה אביה לנדונייתה ע"כ הרי מבואר מדברי רש"י דדוקא בכה"ג שייחד לה אביה הוא דבעל' יורשה וכיון לה רש"י מדקתני שכתובתה בבית אביה דמשמע שהיא בעין אלא שהיא עדיין בבית אביה: אף ראיתי למור"ם בהגה בסי' נ"ב שכת' וז"ל הפוסק מעות לחתנו או לבתו ואח"כ מתה הבת ועדיין לא נמו' י"א שזכה הבעל וצריף ליתן פל מה שפסק רש"י והרמב"ם וכו' ע"ש והדבר ק' שהרי דעת רש"י מבואר להדיא דלא זכה הבעל אלא דוקא היכא שהנדוניא היא בעין שייחד לה אביה.

ושו"ר לה' פני יהושע ז"ל בחי' לשם עלה ההיא דכתב לה פירות פסות וכו' שכתב וז"ל לכאורה דוקא נקט כה"ג בדברים שהן בעין אבל הפוסק מעות ליתן נדוני' לבתו כ"ע מודו דלא זכה הבעל דאין הבעל יורש מלות אשתו דהו"ל ראוי פדאיתא באה"ע סי' צ' אלא דלפ"ז ק' על מור"ם באה"ע סי' נ"ב שכ' בשיטת רש"י דאפי' דפסק מעות לנדוניית בתו נמי זכה בהן הבעל מן הנישואין אע"פ שעדיין המעות בידי האב ואמאי הא אין הבעל יורש מלות אשתו כמ"ש בש"ע ע"ש.

והנה מ"ש הטעם דאין הבעל יורש מלות אשתו דהו"ל ראוי אח"ה יש לדחות דדוקא מלות אשתו שלא היתה ראוי ליטלה כגון שמתו מורישיה הוא דהו"ל ראוי ואין הבעל יורש בראוי משא"כ מלוה זו שהיא באה מפאת הנדוני' עצמה לא חשיבא ראוי: ומצאתי למהריט"ץ בתשו' סי' רמ"ט שנסאל על ראובן שנתחזק לו שטר על שמעון בשארית נדוניית אשתו שפורעם לזמן ומתה הכלה ועלה בדעת ה' ז"ל לומר דהניא מלות אשתו ואין הבעל יורש מלות אשתו דהו"ל ראוי ושוב העלה דבכה"ג כ"ע מודו דירש הבעל והטעם משום דע"כ לא נחלקו אלא במלנה שהניחו מורישיה ולא הספיק לגבותה עד שמתה אמנם הקא פיון שכתבו השט"ח בשם ראובן בנדאי שזכה הבעל תכף ואינה מלוה

ואינו בא מפח ירושה אלא מפח ב"ח שחיי' לו שמעון בן שטר דכינון שנעתיקו מרשותה ונכתב שטר על שמעון מן חזק קרינא ביה את"ד ז"ל עש"ב ולכאורה נראה דס"ל לה' ז"ל בפוסק מעות לחתנו מפלל הגדוניה ולא נכתב לו שטר עליהם ה"נ דהוי ראוי וכמ"ש הפנ"י דמ"מ י"ל בטעמי' דה' ז"ל דבכה"ג נמי לא הוי ראוי דע"כ לא נחלקו אלא במלנה שהניחו מורישיה ולא הספיק לגבותה עד שמתה אבל הלואה זו שלא באה מפח ירושה אלא מפח הגדוניה עצמה ולא נשא אותה אלא על מנת שיפרע לו הפוסק ההוא ה"נ דמודה הרב מהריט"ץ דלא הוי ראוי כנ"ל.

גם אעיקרא נראה שלא ראה דברי רש"י שם לקמן שכתב עלה הדין ברייתא ואף ע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה איירי במטלטלי' שייחד לה אביה לגדוניה' הוא דזכה בהן הבעל וכ"ב מהר"ש דוראן בספר חוט המשולש שבס' התשב"ץ סי' ל' דלדעת רש"י אינו יורש הבעל אלא דוקא אותן שייחד לה אביה ע"ש וכ"כ ה' המבי"ט ח"א סימן כ"ז בסוף התשובה וז"ל ועוד נ"ל דאפ"י לדעת הרמב"ם ז"ל בכתב לה פירות כסות וכלי' דהוי בעין וכדמניא בברייתא הוא דנקנין לו מן הנישואין אבל מעות דאינם בעין לא וכן נראה מתשו' הריב"ש סי' ס"ד שכתב שייחד לה בכתובת' עכ"ד ותשו' הריב"ש היא התשוב' שהביא ג"כ ה' מהר"ש דוראן ע"ש אף תמהני עליו שלא ראה דברי רש"י שכתב ג"כ מטלטלי' שייחד לה.

והטעם נרא' ברור כמה שייחד לה אביה הוא דזכה בהן הבעל משום דמשעה שייחדן לבתו זכתה בהן בתו ומש"ה בעלה יורשה אמנם כל עוד שלא ייחדן לה אביה אע"פ שכתב לה שביבואו עמה לבית בעלה מ"מ עדיין לא זכתה בתו ולכך אין הבעל יורשה ודלא כמ"ש הפנ"י משום דהנה ליה ראוי: באופן שדברי מור"ם שכתב לדעת רש"י דאפ"י היכא שפסק מעו' לחתנו הבעל יורשה הדבר קשה שהרי דעת רש"י דוק' בייחד לה ובמ"ש: איברא דאעיקרא דין זה שכתב מור"ם בפוסק מעות לחתנו הכי איתא בפ' מציאת האשה וכבר התוס' בפ' נערה דמ"ז הק' לר"ת מהך דפ' מציאת האשה דקאמ' הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא לומר לאחיה הייתי רוצה ליתן וליך אי אפש' ליתן ואמר' עלה בירושה ונלא דברים הנקנין באמיר' הם ומשני פוסק הוא ע"מ לכנס דמשמ' הא אם פנס גובה אחיו ות' דהבא שאני דהבת היא קיימת וכו' ועוד ק' מהדיא דאמר' בת"ב ותם לריק כחכם זה שפסק לבתו ממון הרבה ומתה בתוך ז' ימי המשטה הרי הפסיד בתו והפסי' ממנו ות' ע"ש ומשמ' דלדעת רש"י דמירי מן האירוס' ולא מן הנישואי' ניחא דכל דאינהו מירי מן הנישואי' ואתיא כפושטא דאפ"י בפסיקת מעות לבד כל שפנס לה ובשיטה זו הלך מור"ם.

מיהו אין זה מוכרח דהא י"ל דהנהו ברייתות מירו בשייחד אותן מעות שפס'לו דהשתא זכה בהם הבעל ועוי"ל לדעת רש"י כמו שתי' התוס' לדעת ר"ת. ולע"ד עוי"ל לדעת רש"י ע"פ מ"ש ה' שלטי הגבורים בפ' נערה שם בשם ריא"ז דשיטת המורה אם זקפם עליו במלנה זכה הבעל ע"ש ומעתה י"ל דאינהו ברייתות מירו שזקפם עליו במלנה משא"כ לדעת ר"ת אפי' שזקפן עליו במלנה א"נ בשייחדן לא זכה בהן הבעל כיון דעיקר טעמו של ד"ת הוא משום אומדן דעתא דלא נתן אלא ע"מ שתהנה בתו לפ"ז אפי' ייחדן א"נ שזקפן עליו במלנה וכתב לו שטר עליהם לא זכה וכ"כ התה"ד סי' שכ"א

והביאו מור"ם שם ע"ש: אף ק"ל לדעת רש"י דאעיקרא אמאי הוצרך לאוקמי לההיא ברייתא דכתב לה פירות וכסות וכו' דלא מיירי אלא מן האירוסין שפיר י"ל דמיירי אפי' מן הנישואין ואי משום ההוא בריית' דלקמן דקתני דאע"פ שכתובת' בבית אביה בעלה יורשה דקי"ל פנותה.

וכי היכי דאתיא דת"ק דאקא דאמ' לא זכה הבעל הא י"ל דההיא בריית' דלקמן מיירי כשייחד לה וכמ"ש רש"י שם והקא מיירי היכא דלא ייחדן אלא דכתב לה פירות וכסות וכו' שיהיו לה בנדוניית' וכעין זה ראיתי להר"ב במקובצ' בד"ה פתב לה וכו' שכתב לפי ר"ת וז"ל דבריית' דלקמן דקתני אע"פ שכתובת' בבית אביה בעלה יורשה אתיא אפי' כרבנן דהקא דהתם הוא שפסק האב כלי' מסונימין שאינן מחוסרי' שומא ולא שום גובינא דקניניהו באמירה וכמ"מ שהם אבל הקא מיירי שלא סיים לה פלים יודעי' אלא כתב לה סך ידוע של פלים שעדיין הם מחוסרי' גובינא ושומא ולפיכך לא זכה בהן הבעל עכ"ד ונהרי זה פעין מה שהק' על רש"י: איברא דאעיקרא דברי הריטב"א הללו לפיר"ת הם דברים תמוהים שהרי עיקר טעמו דר"ת הוא משום דאמדי' דעת' דאב שלא הקנה לו אלא ע"מ פדי שהתנה בתו מהם וכיון שכן הוא מאי נפקא מינה בזה סיימינהו ושמו אותם דכל זמן שלא גבה אותן הבעל עדיין לא זכה בהם וכבר ראיתי לה' נתיבות משפט ו"ל דקצ"ו ע"ג שתמה פן ע"ד הריטב"א הללו ע"ש.

אף לדעת רש"י שפיר הנה מצי לאוקמה לההיא ברייתא דכתב לה פירות וכו' בנשואאי וכמ"ש. והנראה לע"ד לומר לדעת רש"י דס"ל דמדתקתני כתב לה פירות ופירות וכלים ולא קתני סתמא כתב לה נדונייא שביבאו עמה לבית בעלה משמע דמיירי בכסות וכלים שהם בעין והם מסונימין וייחדן לה שביבאו עמה לבית בעלה.

וכ"כ ה' פנ"י ז"ל שכתבנו לעיל דדוקא בכה"ג בדברים שהן בעין וכו' וכן משמע מדברי הר"ב במקובצת שכתב וז"ל רש"י פירשה בארוסה שפסק ליה אביה כלי' הללו בנדוניית' שכתבניס לבעלה ע"ש: והנה ראיתי למהר"י קולון שורש צ"א שכתב וז"ל ואין לומר דר"ת מיירי דוקא בפוסק לבתו אבל הקא שנשמתעבד אבי הפלה לאבי שמעון חתנו הרי שמעון זכה בנדון ויכול להוציא מיד ראובן חמיו אפילו לאחר מיתת אשתו שהרי כתבו התוס' בפ' נערה והא דאמרי' בפ' מציאת האשה הפוסק מעות לחתנו וכו' ל"ק לפיר"ת דהתם הרי בתו קנימת והיבם רוצה ליבמה ואם איתא שיש לחלק בין פוסק לבתו לפוסק לחתנו מה הוצרכו התוס' לת' משום דבתו קנימת דהא הקא מיירי בפוסק לבתו וההי' דפ' האשה דמשמ' אף אם פנס היו של אחיו משום שפוסק לחתנו אלא ודאי מפאן ראיה ברורה שאין לחלק בכך עש"ב וצ"ע דאפתי דנהי דלעגנן פסיקא אין לחלק בכך מ"מ הקא בנדון דידיה שכתב עליו שטר שנשמתעבד לו מאותו הפוסק שפוסק לו ה"נ דמודה ר"ת דזכה בהן הבעל וכדעת הש"ג וכן כתב מהרשד"ם ז"ל בח' א"ה ע"ס רי"ז דלא מיירי ר"ת אלא במי שגזר האב מן הנישואאי' אבל השתא דנעשה בקנין ושטר הוי כחוב דעלמא וחיוב ע"ש וק"ל לי עליו שלא ראה לדברי מהריק"ו והתה"ד שחולקי' ע"ז מיהו לדברי מהריק"ו י"ל דלא פליג דע"כ לא ס"ל למוהריק"ו דאפי' בנשמתעבד לו לא זכה הבעל אלא דוקא משום דלא הנה בשטר וקנין אלא שכתב עליו בעש"ג אמנם היכא דאיכא שטר וקנין ה"נ דמודה מוהריק"ו אף התה"ד ודאי פליג.

ומדברי התוס' יש להוכיח דס"ל כהתה"ד דאפי' בפטר וקנ' לא מהני מדלא תי' התוס' לאינהו ברייתות שהק' מהם לר"ת דמיירי בשנשתעבד לו הבעל בפטר וקנ' משמ' דלא ס"ל לחלק בכך לדעת ר"ת מהטעם שכתב התה"ד דכיון דטעמו של ר"ת משו' אומדן דעתא שלא נתן אלא ע"מ שתהנה בתו א"כ תו אין לחלק בכך: האמנם מדברי הרא"ש בתשו' נראה שסובר לדעת ר"ת דהיכא שכתב עליו שטר זכה הבעל וכדעת מהרשד"ם שכתב בכלל ל"ח סי' ב' ונהביאו בנו הטור סי' קס"ח על ראובן שנתחזק לו שט"ח על שמעון ונשא שמעון אשה ולא הנה לו קצת מעות הנדוני' ועשה לו א' מגיסו שטר משכונה על בתו בסכום המעות שפסק לו ונפטר שמעון וצוה להחזיר שטר משכונה לאשתו ובא ראובן ותבע שיגבוהו מזו המשכונה מפני שהוא ב"ח קודם והשיב שאין מגבין לו דכיון שהחזיק לה השטר הרי מחל לאשתו אותו החוב שהיתה חייבת לו וכו' עש"ב.

והנה דעת הרא"ש לפסוק כר"ת ולא פירש"י וכמ"ש הטור סי' נ"ה דר"ת פ' אפי' נשאת אם מתה קודם שיבואו לידי הבעל אינו יורש אותם וכן מסקנת א"א הרא"ש וכתב מרן הב"י ז"ל שהרא"ש כתב פירש"י ושר"ת הק' עליו ופ' דבגישואי מייירי ומשמ' לרבי' דכיון דכ' פן מסתמ' הוא מספי' לפיר"ת ולי אין משם ראיה שיהי סבור פן דא"כ לא הנה שתיק למימר וכדברי ר"ת מסתבר ע"ש ותמהני על מרן שהרי בתשו' הרא"ש פלל ל"ו סי' ב' ונהביאו מרן הב"י סי' קי"ח מבואר שדעת הרא"ש כפיר"ת שכתב ז"ל שאם יברר ראובן שאשתו חיתה אחר מורישה שזכתה בירושת' וכו' ולא דמי לנדוניית חתנים שלא גבו דשאני התם דנדוניא שהאב פוסק לבתו בדעתו תליא מלתא ואנן סהדי שהאב לא הנה דעתו להקנות וליתן הנדוני' אלא ע"מ שתהנה בתו כמו בעלה וכו' ע"ש הרי להדיא שהרא"ש מסכים בפירוש לר"ת.

ומעתה כיון שהרא"ש מסכים לר"ת אם איתא דס"ל דאפי' בשכת' עליו שטר חוב לא זכה הבעל א"כ ה"א אעיקרא בנדון דידיה כיון שלא גבה אותן הבעל ולא באו לידו לא זכה בהם הבעל ואינם מחוייבי' עוד מאותו השטר ופשיטא שאין לב"ח שום זכות לגבות מאותו השטר אלא ודאי נראה דס"ל להרא"ש דכל שכתב עליו שט"ח הוי פחוב דעלמ' וזכה הבעל וכדעת מהרשד"ם ומשו"ה הנצרך הרא"ש לטעמי' אחרים שלא יגבה ראובן מאותו החוב ואין לומר דשטר משכונה שאני דאלים פתיה דחשי' כמו שפאו לידו וזכה בהם הבעל שהדי א' הרואה בדברי הרא"ש יראה דההיא משפנתא לא הנה שמעון דר בה פדי שנאמר דחשי' מוחזק וכיון דלא הנה דר הנה ליה כשט"ח דעלמא: באופן העולה ממ"ש דלדעת רש"י ושפן נראה דעת מרן דלא זכה הבעל אלא בא' מב' דרכים או היכא שייחד לה אביה לנדוניית' וזה שדקדק מרן וכ'אע"פ שהנדוני' בבית אביה דמזה נראה שהנדוני' היא בעין בבית אביה דהיינו שייחדו לה דדוקא בכה"ג הוא דזכה הבעל.

א"נ היכא שכתב עליו שט"ח בקנ' שנשתעבד לו דנדאי לא גרע משט"ח מיוחד לה וכמו שכתב הש"ג שכתבנו לעיל שאין הבעל יורש אותה הנדוני' אלא אם זקפה עליו במלנה ושיט' המורה פדברי ע"כ ודלא כה' בית יאודה ז"ל למהר"י עיניאש בס' בית יאודה במנהגים דקי"ב ע"ד סעיף ג' שכתב ז"ל בענין פוסק מעות לחתנו ונשאת הבת והוציא מקצת הנדוני' ממה שפסק והשאר זקפם עליו במלנה וקודם פירעון מתה הפלה אין לנו

אלא פסק מרן בש"ע שפסק פהרמב"ם ודלא כבעל הגהה שהביא מחלוקת בזה ע"ש ולפמ"ש גם לדעת מרן כל שלא ייחדן או פתב עליו שט"ח בקנין לא זכה הבעל והא ליכא למי' דה' ז"ל מייירי כשזקפן עליו במלנה דמשמ' דהוי בשט' דליתא שהרי סיים ה' שם וז"ל ומזה הורה מורי הלכה למעשה בנדון הדומה לזה באב שפסק לחתנו ולא פרע לו כל מה שפסק ומת החתן שנוטלת כל מ"ש בכתובה אף מה שלא בא ליד הבעל דדינו כגבוי ע"ש הרי דאפי' היכא שלא כ' עליו במלנה הורה ה' ז"ל דנוטלת כל מ"ש בפטר ולפ"ז מ"ש הר"ב דזקפן עליו במלנה צ"ל דנשארו עליו במלנה.

ושו"ר לה' עצמו בס' בית יאודה ח"ב סי' דנראה שחזר בו מפסק זה שאחד הרוואה שאחר שכתב שם בשם רבו דקי"ל כרש"י פתב וז"ל ועיין בתשו' ה' חשק שלמה סי' ל' שהעלה דדוקא בייחד לה מטלטלי' אבל בנשא חוב לכ"ע לא זכה הבעל ע"ש ולא ראה שפבר הריב"ש וה' המבי"ט ז"ל פתבו ג"כ כן.

זהו מה שנ"ל להלכה ולמעשה עד אשר יספיק עמנו מורינו ורבינו גר ישראל תפארת גדולה ונעטרת ישועה חיו יחיה רבות בשנים פשני אליהו אכ"ר אנא זעירא המתאבק בעפר רגליהון דרבנן ומזקנים אתבונן והוא הצעיר דוד בונאן ס"ט.

ראה ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת הרב הפוסק ואנכי ראיתי את כל הפתוב ומה שהעלה להלכה נ"ל אני הצעיר דיפה דן ויפה הורה. הצעיר שמואל צפ"ג ס"ט.

הנני יוסף פיאודה ועוד לקרא מספיקם והולך ע"י היאור ה' הפוסק כמגדל דוד נר"ו ככל אשר דן ידיו וטעמו ונימוקו עמו הכ"ד דבק מאת מאן דמרחם רבנן והוא איש צעיר מזרעא דיוסף קטינא דחבריא שם משם קטן זה שמי יוסף בורגיל סילט"א.

סימן ב' אם האשה יכולה לעכב קבורת בעלה עד שתגבה פתובתה. תשובה.

הנה מרן באה"ע סי' קי"ח ס' י"ח פתב אלמנה שגבתה כל הנכסי' אינה חייבת בקבורת בעלה וכתב ה' חלקת מחוקק שם וז"ל נראה דלאו דוקא גבתה אלא גם לכתחילה נותנין לאלמנה הנכסים והוא נקבר מן הצדקה ע"ש וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' אלף ק"ג והרמב"ן בתשו' המינוח"ס סי' רמ"ד והרדב"ז בשניות ח"ה סי' של"ח דגובה פתובתה והיינו אפי' לכתחין וע"ש לה' בית שמואל: והנה ה' בית חדש שם פתב בשם ס' המצות אבל דעת האחרונים מכרעת דיקבר מנכסיו שהו משועבדי לקוברו ומפקיעין ירושה דאוריית' ע"ש וצ"ע דנהי דגבי ירושה י"ל דמפקיעין ירושה דאורייתא משום דאמרי' דנכסי' פבר נשתעבדו מחיים משא"כ פתובה אדרבה י"ל דנכסי' פבר משועבדי מחיים לכתובת אשתו שהרי היא בעלת חוב דאע"ג דאין פתובה נגבית מחיים מ"מ הנכסי' הם משועבדין מחיים.

גם הראיה שהביא ממ"ש בגמ' האומר אל תקברוהו מנכסיו דאין שומעין לו ק"ל דאי טעמא הוא משום דנכסיו נשתעבדו מחיים מ"מ הרי הוא סלק השעבוד מהם במה שאמר אל תקברוהו מנכסיו ועוד שהרי בגמ' שם קאמר הטעם משום דלאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור ואם איתא למ"ל ה"ט ת"ל בלא"ה דאין שומעין לו משום דכבר נשתעבדו נכסיו מחיים ועיין תשו' הרא"ש פלל ט"ו סי' ג' ודו"ק: עוד כת' הב"ח

לְיִשָּׁב הַתּוֹסֶפֶת' דָּלָא אָמְרוּ בְּתוֹסֶפֶת' דְּהוּא נִקְבַּר מִן הַצְּדָקָה אֲלָא כְּשֶׁקְדָּמָה הָאֲלֻמָּנָה וְהַכְּנִיסָה הַמְּטַלְטְלִי לְרִשׁוּתָהּ קוֹדֵם קְבוּרָה וְכו' ע"ש וצ"ע פִּינֵן דְּכַבֵּר נִשְׁתַּעְבְּדוּ הַנְּכֻסִים מִחַיִּים לְקְבוּרָה מֵאֵי נ"מ אִם קְדָמָה הָאֲלֻמָּנָה וְהַכְּנִיסָה הַמְּטַלְטְלִי לְרִשׁוּתָהּ שְׁהָרִי קו"ל ב"ח שְׁקָדֵם וְגָבַהּ נְכֻסֵי הַמְּשֻׁנְעָבְדִי מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ וְהָא נְמִי פִינֵן דְּכַבֵּר נִשְׁתַּעְבְּדוּ לְקְבוּרָה אִפִּי הַכְּנִיסָה אוֹתָם לְרִשׁוּתָהּ מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

גַּם הִרְאִיהָ שְׁהִבִיא מֵהַתּוֹסֶ' דְּקַתְנִי מִי שְׁמַת וְיָצָא עָלָיו פְּתוּבַת אִשָּׁה וּב"ח כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה וְהוּא נִקְבַּר מִן הַצְּדָקָה אֲלֻמָּא דְּוָקָא כְּשֶׁקְדָּמָה וְתַפְסָה לְרִשׁוּתָהּ וְנִכְתָּה בְּהֵם מִקְמִי שְׁנִקְבַּר הָא לֹא"ה אֵין שׁוֹמְעִי לְאֲלֻמָּנָה וְאַף לְכַתְחִילָה קוֹבְרִי אוֹתוֹ מִנְכְּסִי א"ד.

וצ"ע דְּהִנְיָחָא לְגַבִּי פְּתוּבַת אִשָּׁה דִּי"ל דְּוָקָא הִיכָא דְּתַפְסָה וְהַכְּנִיסָה לְרִשׁוּתָהּ מִקְמִי שְׁנִקְבַּר מִשׁוּם דְּאֵין פְּתוּבָה נְגִבִית מִחַיִּים וְכַבֵּר נְכֻסֵי הֵם מְשֻׁנְעָבְדִים מִחַיִּים בְּעוֹד שְׁלֹא זָכָתָה הָאֲלֻמָּנָה בְּנְכֻסֵי בְּעֵלָה אָמְנָם לְגַבִּי ב"ח דְּנִיטָן לְגָבוֹת מִחַיִּים א"כ מֵאֵי אִירְיָא דְּקָדֵם וְתַפְסָה דְּאִפִּילוּ לֹא תַפְסָה כְּבָר נִשְׁתַּעְבְּדוּ מִחַיִּים דְּשִׁיעְבוּדָא דְּאוֹרְיָתָא הוּא וְאֵע"ג דְּשִׁיעְבוּד קְבוּרָה חָל מִשְׁעֵת קְנִיטוֹ מ"מ ב"ח שְׁיַעְבוּדָא דְּאוֹרְיָתָא הוּא וְאִפִּילוּ בְּמִלְוָה ע"פ וּמִפְקִיעַ שְׁיַעְבוּד קְבוּרָתוֹ וְע"כ צ"ל דְּמֵאֵי דְּקַתְנִי דְּכָל הַקּוֹדֵם זָכָה הִינְנוּ פְּתוּבָה וּב"ח כָּל חַד לְגַבִּי חַבְרִיָּה וְכ"כ הָרַב ח"מ ע"ש וְכָל שְׁלֹא קְדָמוֹ הִיּוֹרְשִׁי וְהוֹצִיאֵו לְקוֹבְרוֹ מִנְכְּסִי יְכוּלִי ב"ח וְהִאִשָּׁה לְעַכְב קְבוּרָתוֹ.

וְדַע שֶׁה' ב"ח בַּח"מ ס' רע"ה ס"ד סָתַר לְדְבָרָיו הָא ע"ש: אִיבְרָא דְּאֵעִיקְרָ דְּבָרֵי הַב"ח שְׁהִבִּין בְּדַעַת הָרִיב"ש דְּוָקָא כְּשֶׁקְדָּמָה וְתַפְסָה לְרִשׁוּתָהּ דְּאִינָה חִיבָתָה לְקוֹבְרוֹ צ"ע שְׁהָרִי הָרִיב"ש סִיִּים עֵלָה דְּמִלְתָּא וְכ"כ הָרִשָּׁב"א ע"ש וְאָחַד הָרוֹאָה שְׁדַעַת הָרִשָּׁב"א בְּתִשׁוּ ס' אֲלֻף ק"ג מְבוֹאָר דְּאִפִּי לְכַתְחִילָה הִיא גוֹבָה פְּתוּבָת' וְכ"כ בְּתִשׁוּ הַמִּיּוֹחֶסוֹת ס' ס"ד וְנ"ל וְאִפִּילוּ הִיָּה מוֹטָל לְפָנֵיהֶם רְצָתָה הִיא גוֹבָה פְּתוּבָת' ע"ש פִּי ע"כ נ"ל דַּמ"ש הָרִיב"ש שְׁאֵם קְדָמָה וְתַפְסָה ל"ד אֲלָא כָּל שְׁמַחְתָּה בְּהֵם חֲשִׁי לִיָּה תַפְסָה וּמ"ש בְּתוֹסֶפֶת' כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה אֵינוֹ אֲלָא פְּתוּבָה וּב"ח וְכַמ"ש ח"מ וְדָלָא כַה' ב"ח וְנ"ל וְכֵן נִרְאָה שְׁכֵן הַבִּין ה' בְּנֵי חֲזִי וְנ"ל בַּח"מ ע"ג בַּהֲגַב"י אוֹת ג' שְׁעַל מַה שְׁפַתְב מִן שְׁמֵ תִשׁוּ הָרִשָּׁב"א בְּמִיּוֹחֶסוֹ פְּתַב עָלָיו וְנ"ל וְכֵן הִסְפִּים הָרִיב"ש ס' ק"ד ע"ש וְאִתָּה הָרוֹאָה פִּי לְכַאוּרָה אֲדַרְבָּה דְּבָרֵי הָרִיב"ש הֵם הַפֶּה מִדְּבָרֵי הָרִשָּׁב"א שְׁלִדְבָרֵי הָרִשָּׁב"א גוֹבָה אִפִּי לְכַתְחִין וְאֵלוֹ לְדְבָרֵי הָרִיב"ש דְּוָקָא הִיכָא דְּתַפְסָה וְאוֹלָם לְפָנֵי גִיחָא וְהָא לִיכָא לְמִי דַּמ"ש ה' וְכֵן הִסְפִּים הָרִיב"ש לֹא קָאֵי אֲלָא עַמ"ש שְׁאֵם כַת' מְטַלְטְלִי אַג"מ אִפִּי קָדֵם וְתַפְסָה מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ ע"ז הוּא שְׁפַתְב וְכֵן הִסְפִּים הָרִיב"ש וְהִינְנוּ דְּמִשְׁמ' מִדְּבָרֵי הָרִשָּׁב"א דְּוָקָא הִיכָא דְּכַתְב מְטַלְטְלִי אַג"מ הָא לֹא"ה אֵין מוֹצִיאִין וְהִינְנוּ פְּדְבָרֵי הָרִיב"ש שְׁאֵם קְדָמוֹ וְהוֹצִיאֵו מִנְכְּסֵי הַמַּת לְקְבוּרָתוֹ דְּאֵין מוֹצִיאִין מִיָּדֵם הָא לִיתָא דַּא"כ לֹא הו"ל לְכַתְוֹב פֶּן בְּסֵתָם דְּכֵן הִסְפִּי הָרִיב"ש מִשְׁמ' שְׁעַל הַתִּשׁוּ פְּלוּהָ קָאֵי וְהָרִי בַּמ"ש הָרִשָּׁב"א דְּלְכַתְחִין גוֹבָה פְּתוּבָתָה אֵינוֹ מְסָפִים לְדְבָרֵי הָרִיב"ש וְעוֹד דַּמ"ש עוֹד ה' בְּנֵי חֲזִי וְנ"ל אֲבָל מְצִאתִי בַס' דְּרָכֵי נִנְעָם בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז שְׁפַתְב דְּאִשָּׁה וּב"ח קוֹבְרִי אוֹתוֹ מִמָּה שְׁהִנְיָח וְהִשְׁאָר נוֹטְלִי וְכו' ע"ש מְבוֹאָר דְּלֹא קָאֵי אֲלָא מַמ"ש דְּגוֹבָה לְכַתְחִין וְדו"ק: וְנִרְאִיתִי לַה' תּוֹרַת חֶסֶד וְנ"ל ס' צ"ב דַּס"ז ע"ד שְׁכ' דְּגַם הָרִיב"ש מִיָּרִי בְּשְׁפַתְב לַה' מְטַלְטְלִי אַג"מ אֲלָא שְׁהָרִיב"ש מִיָּרִי שְׁמָכְרוּ מִנְכְּסֵי הַמַּת וְקְבְּרוּהוּ פִינֵן שְׁפַתְב מְכָרוּ אֵין חֲזִיבִי לְשֵׁלֵם לְאֲלֻמָּנָה וְהָרִשָּׁב"א

ז"ל מיינרי שהיורשי' הוציאו ההוצאות מממונ' וקברוהו ותפסו מטלטלי המת פדי שיפרעו מהם ההוצאות שהוציאו לזה פתב הרשב"א שמוציאין המטלטלי מידם ע"ש וכ"כ ה' בית דוד בח' א"ה ע"ה סי' פ"א דט"ו ע"א ע"ש אלא שה' בית דוד ז"ל סתר את עצמו בסי' שאח"ז ע"מ שנושא'ל ביתומי' שתפסו מנכסי אביהם והוציאו לפטירתו והאלמנה תובעת שישלמו לה ונהביא דברי הרשב"א במינוחסות דהיכא דכתב לה מטלטלי' אג"מ חייבים לשלם ובנ"ד שנוהגים לכתוב מטלטלי' אג"מ אין התפיסה שתפסו היורשי' מועלת פלום אפי' אם תפסו מנכסי המוריש ודבריו סתרא"י גינהו ודו"ק: והנה ראיתי לה' כנה"ג סי' קי"ח הגב"י אות כ"ח שכתב וז"ל קברו את המת במלבושיו ולא היו נכסים שתגבה האלמנה פתובתה חייבים לשלם מדין מזיק שינעבודו של חבירו הרב"ז ח"ה סי' קנ"ב (ותשוב' זו היא נדפסה בשניות ח"ה סי' של"ח) אמר המאסף זה שכתב ה' ז"ל ומ"ש הר"מ מטראני ז"ל ח"ה סי' ע' חולקי' עמ"ש הריב"ש סי' ק"ד דאם תפסו היורשי' מטלטלי' וקברו אותו אין צריכים לשלם עכ"ד ואח"ה תמהני עליו דהרב"ז מלתא דפשיטא הוא דחולק עמ"ש הריב"ש אמנם המבי"ט לא ידעתי מאין הרגלים לומר דחולק הוא שהרי המבי"ט כתב וז"ל וילעגני מה שהוציא בקבורת בנו לא יכול לגבות ממנה פלום על מה שהוציא בקבורה דאין האשה חייבת לשלם קבורת בעלה אם אין לה מותר על פתובת' וכמ"ש הרא"ש ריש פל' ג' ע"ש הרי שלא כתב ה' אלא שאם עמדו והוציאו בקבורתו דאינה חייבת לשלם אמנם היכא דקדמו היורשי' וקברו אותו מנכסי המת ה"נ דאזיל ומודה המבי"ט דאין צריכים לשלם פדעת הריב"ש ז"ל ואם פונת הכנה"ג למ"ש המבי"ט שם וז"ל ואפילו היה טוען שמכר מנכסיה נצ"ב או נ"מ או מהסבלונות ומדהדמים קבר את בעלה חייב לפדותם או לפרוע דמיהם א"ד ז"ל י"ל דע"כ לא כתב הרב פן אלא דוקא אם מכר מנכסיה הידועים לה פגון נצ"ב או נ"מ דהווי נכסיה שהרי נוטלתם אפי' בלא שבועה אמנם פל היכא דקדמו היורשי' וקברו אותו מנכסי המת מודה המבי"ט להריב"ש דאין צריכי' לשלם לאלמנה וצ"ע: ודע שראיתי בתשו' הרשב"א בסי' אלף ק"ג שאחר שכתב דמי שמת והניח פתובת אשה וב"ח גובה האשה פתובתה ואין משאירין לו אפי' פדי קבורה כתב וז"ל וראיתי מה"ג מי שמת ולא הניח שיעור פתובת אלמנתו אלא שלישי אין מוצאין לתכריכין ולא הוצא' קבורתו ע"כ וכ"כ בהגמ"י בפ"ז מה' אישות בשם בה"ג בזה הלשון ע"ש ונראה שלזה פגון מור"ם בהגה במ"ש וז"ל ואפי' אין פאן רק פדי קבורה היא גובה פתובתה והוא נקבר מהקנפה של צדקה וכו' אך לא ידעתי דמה רבותא היא זו פשלא הניח פתובת אלמנתו אלא שלישי שהרי אפי' הניח שיעור פתובת אלמנתו משלם אפ"ה היא גובה פתובתה משלם והוא נקבר מן הצדקה וצ"ע: העולה ממ"ש דרוב הפוסקים ס"ל דאשה גובה פתובתה לכתחין ומ"ש מרן אלמנה שגבת' ל"ד הוא אלא אפי' לכתחין היא גובה פתובתה וכמ"ש הח"מ ודוקא היכא שקדמו היורשי' ותפסו וקדמו וקברו אותו מאותם הנכסים עצמם והכי נקטינו להלכה: והנה לעגני ב"ח אם יכול לעכב קבורת החייב הוא שנה לדין האשה וכדקתני בתוספת' דמי שמת והניח פתובת אשה וב"ח פל הקודם זכה והוא נקבר מן הצדקה וכ"כ מור"ם בח"מ בהגה סי' ק"ז ס"ב בשם ר"ת ורבי' שמחה וז"ל ראובן שהיה חייב לשמעון ומת ראובן יכול שמעון לעכב קבורתו עד שיפרעו לו וכו' וכתב הסמ"ע לכאורה נראה דאיינרי פשהו מחולקין דמלנה טוען בריא שהניח ממון ואינו רוצה להאמין בני המשפח' בשבועה שלא

הניח פלום ומשו"ה קבע מור"ם הגהה זו והוא דבר הנלמד מעניינינו וכו' ע"ש וצ"ע וכי בידו של ב"ח שלא להאמין לבני המשפחה בשבועה שהרי לעיל מזה פתב מרן דנשבע היורש היסות ונפטר וכו' וכ"ש וכ"ש הכא שלא לעכב קבורתו שו"ר לה' נתיבות המשפט לה' האשכנזי שהגיה בדברי הסמ"ע שלא להאמין לבני המשפחה אלא בשבועה ע"ש והסימה מהרב כנה"ג שהעתיק דברי הסמ"ע כמ"ש ולא נתעורר ע"ז ע"ש: וראיתי לה' ח"מ בא"ה ע"י קי"ח ס"ק שהבין בדברי הגהה זו פפ"ט שהב"ח יכול לעכב קבורתו פלומ' שלא יוציאו הממון בצרכי קבורה פי הוא קודם פי מחיים נשתעבדו לו הנכסי ודלא כמו שפירש בסמ"ע ע"ש וצ"ע דהסמ"ע ודאי לא נעלם ממנו פי' זה דהוי פפ"ט ולא הכריחו שלא לפ' פן אלא פי היכי דהוי דבר הנלמד מעניינינו ולפי פי' הח"מ לא הוי דבר הנלמד מעניינינו: איברא דאעיקרא קשה לכל הפירושי שהרי סיים מור"ם וז"ל וכן אם בא ב"ח וגבה כל נכסיו אין מחוייב לקבורו והשתא קשה שהרי פבר פתב דיכול שמעון לעכב קבורתו עד שיפרעו לו כ"ש שאם גבה ב"ח כל נכסיו דאין מחוייב לקבורו ויותר ק' לפי הסמ"ע דאיברי בשעון מחולקין המלנה עם יורשיו דהשת' אפי' על הספק יכול לעכב קבורתו כ"ש בשקדם וגבה.

ולפמ"ש הש"ך לפ' פונת מור"ם שהיורשי היו רוצים לפזר הממון לצורך קבורה והוא היה מעכב וכו' ע"ש א"ש מה שסיים מור"ם וכן אם גבה ב"ח וכו'. אף עדיין קשה לפי הש"ך דלא הוי דבר הנלמד מעניינינו וזהו שהכריחו להסמ"ע לפ' פן.

גם מ"ש הש"ך בתחילת דבריו אי לאו דמסתפינא הייתי מפ' דהגהה מיירי פגון שהיו יתומים קטני' ועדיין לא נגבה העדות ע"ד שמבאר בסי' ק"י ע"ש לכאורה צ"ע דא"כ אעיקרא איהו יכול לערב קבורתו עד שיפרעו לו שהרי עדיין לא נגבה עדות וצ"ל שפונתו דכיון שהמת עדיין לא נקבר עדיין חשיב עיקר החוב על המת עצמו ויכול לעכב קבורתו ועדיין לה' מהר"א לפפ"א בס' בני אהרן סי' נ"א דע"ו סע"ד ודו"ק: והנה ראיתי לה' בני אהרן ז"ל שם שכת' על הסכמה שעשו בעיר שקל איש שילנה מעות הקדש לא יוכלו לקבורו עד שיפרעו אם יש איסור בהסכמה זונכתב לכאורה היה נראה דאין פח להסכים פזאת וראיה ממ"ש בתשו' המכונות להרמב"ן סי' רמ"ה על ענין שנהגו שמי שאינו נוהג כשורה שמנדין אותו ולא יקברו לו מת אם הוי פנשבע לבטל את המצוה והשיב כל שכולל דברים המותרים עם דברי האסורים פגון אלו השבועה חלה ומדבריו נלמד דבנדון דידן לא הוי פולל ונמצא שהסכימו לבטל את המצוה אלא שהק' בעיני לשום מחלוקת בין אלו הגדולים שהרי לדעת רבי' שמחה הב"ח יכול לעכב קבורתו ע"ש מה שתי' וה' בני חיי כת' לתי' הרמב"ן הוצרך לטעמ' דחייילא בכולל משו' דשם הסכימו שלא יקברו לו מת ובשלמ' פשמסכימים שלא יקברו אותו עד שיפרע את חובו אז עושין פדין כמו שהורה ר"ת אבל שלא לקבור את מי שאינו חייב לאו כל פמניה דב"ח לעכב מתו בשביל חובו ורבי' שמחה מיירי במעכב קבורת החייב א"ד ע"ש ואח"ה לע"ד ליתא שהרי לדעת הרמב"ן עיפוב קבורה הוא איסור ולא חייילא אלא בכולל וא"כ מ"ל קבורת מתיו מ"ל קבורת החייב מ"מ דבה האסור הוא ולא חייילא אלא בכולל.

ומה שהק' ה' שם וז"ל אלא דאעיקרא דמלתא לא ירדתי לסוף דעת ה' ז"ל דמי הגיד לו דאנדון רבי' שמחה לא יסכים גם הרמב"ן עכ"ד ונאני הצעיר לא ירדתי לסוף דעתו דמאי

ק"ל על ה' ז"ל שְהַרְי ה' ז"ל לַמַּד מִדְבָרֵי הַרְמַב"ן דְּלֹא מְהַי הַדּוּק הַסְפָּמָה דְּמִי שְׁאִינוּ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה שְׁלֵא לְקַבֵּר אֶת מָתוֹ אֲלֵא דְּוִקָא אִם הוּא בְּכוֹלֵל וּמְמִילָא אִם אִינוּ פּוֹלֵל כְּמוֹ הַדּוּק הַסְפָּמָה דְּכָל מִי שְׁיִלְנָן מִן הַהַקְדָּא שְׁלֵא לְקַוְבְּרוּ לֹא עַד שְׁיַפְרְעוּ אוֹתוֹ דְּלֹא הָנִי בְּכוֹלֵל אִסוּ' וְא"כ לְכַאוּר' אֱלוּ הַגְּדוּלִים חוֹלְקִי וְצ"ע: עוֹד רְאִיתִי לֵה' בְּנֵי אֶהְרֹן שֵׁם שְׁכַתְב לְחַלֵּק דַּמ"ש הָרֵא"ש דְּאִין יָכוֹל וְלֹא לְהַשְׁתַּעֲבֵד אֲיִירִי בְּמִי שְׁאִין לוֹ לְפָרוּעַ וּמ"ש בַּס' אֲגַנְדָּה דְּמִי שְׁיֵשׁ לוֹ וְאִינוּ מְשַׁלֵּם חוֹבְשִׁין אוֹתוֹ אֲיִירִי בְּמִי שְׁיֵשׁ לוֹ ע"ש וְלֹא יִדְעָתִי אִיךָ אֲשַׁתְּמִיט מְנִיָּה שְׁפָבֵר פֶּתַח פֶּן ה' דְּרַכֵּי מֹשֶׁה וּפְסָקוֹ מוֹר"ם בְּהַגָּה סִי' צ"ז ע"ש: תָּם וְנִשְׁלַם חַלֵּק אֲבָן הַעֲזָר חֲנִשׁוֹן מְשַׁפֵּט סִימָן א' נִשְׁאָל ה' מְהַרִּיב"ל ז"ל בַּח"ג סִימָן צ"ז עַל רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שְׁנִפְלָה מִחֲלוֹק' בִּינֵיהֶם וְנִשְׁאָל לְחֻכְמָם אֶחָד עַל אוֹתוֹ נִדוֹן וְכַתֵּב פְּסָק עַל זֶה וְזִקְפָה אֶת הַזִּכָּאִי וְחִיב אֶת הַחִיב לְפִי דְּעֵתוֹ וְאַח"כּ בָּאוּ הַבְּעָלִי הַדִּין עֲצָמֹן לְהַתְּדַיֵּן וְא' מֵהַבַּע"ד פּוֹסֵל לְדַיֵּן לְאוֹתוֹ הַחֻכְמָם שְׁנִשְׁאָל עַל אוֹתוֹ נִדוֹן וְכַתֵּב פְּסָק עָלָיו וְשִׁעְמוֹ מְשׁוּם דְּצַדִּיק הָא' בְּרִיבּוֹ וְכוּ' וְהַשִּׁיב ה' ז"ל דְּפִשְׁטָא דְּלֹא מְצִי אוֹתוֹ הַבַּע"ד לְפִסְנָל לְאוֹתוֹ הַדִּיֵּן לְפִי שְׁנִשְׁאָל כְּבָר עַל אוֹתוֹ הָעֲנִיָּן וְכ' פְּסָק עַל אוֹתוֹ נִדוֹן דַּע"ג דְּאֲמַרִּינָן בַּפ' שְׁבוּעַת הַעֲדוּת מִנִּין שְׁלֵא יִשְׁמַע הַדִּיֵּן דְּבָרֵי הַבַּע"ד קוֹדֵם שְׁיִבְאוּ בַּע"ד חֲבִירוֹ ת"ל מְדַבֵּר שְׁקָר תִּרְחַק אִינוּ אֲלֵא לְכַתְּחִילָה אֲבָל בְּדִיעֵבַד אִפִּי' שְׁמַע אִינוּ פּוֹסֵל וְאִם נִפְשָׁה לֹמַר דְּשִׁאֲנִי הָתָם דְּלֹא פְּסָק הַדִּיֵּן אֲלֵא שְׁמַע דְּבָרֵי הַבַּע"ד וּמְשׁוּ"ה דְּוִקָא לְכַתְּחִי' הוּא דְּאִסוּ' אֲבָל אִם פְּסָק הַדִּין אֲפִשְׁר דְּמְצִי הַבַּע"ד לְפִסְלוֹ הָא נִדְּאִי לִיתָא שְׁהַרְי פֶּתַח הָר"ן בַּס"פ הָאוּמֵר וְז"ל וְכֵן אִם הַחֲזִיר מְמוֹן לְבָעָלִים וְחֲזִיר וְהַעִיד בְּאוֹתָהּ עֲדוּת עֲצָמָה מְקַבְּלִי הִימְנוּ.

שְׁאִין זֶה פְּסוּל לֹא בְּתַחֲמִילָתוֹ וְלֹא בְּסוּפּוֹ אֲלֵא שְׁכַל זְמַן שְׁנוּטֵל שְׁכַר קְנִסוּהוּ חו"ל לְבַטֵּל מַעֲשָׂיו מְשׁוּם דְּקַעֲבֵר עַל מָה אֲנִי בְּחַנְמָם אַף עַל פִּי שְׁנִטֵּל מְעוֹת עַכ"ד וְדְבָרֵיו אִינָם מְבוֹרְרִין וְנִרְאָה שְׁפִנְתוֹ דַּע"כ לֹא פֶתַח הָר"ן דְּעֵדוּתוֹ בְּטֵלָה אִינוּ אֲלֵא מְשׁוּם דְּקְנִסוּהוּ חֻכְמִים לְבַטֵּל מַעֲשָׂיו עַד שְׁיַחֲזִיר הַמְּעוֹת אֲבָל מְדִינָא מַעֲשָׂיו קִיָּמִי' וְא"כ הֵכָא דְּלִיכָא בְּמָה לְתַלוּת לְבַטֵּל מַעֲשָׂיו א"כ אִפִּי' דְּכַתֵּב הַפְּסָק מַה שְׁעֲשֵׂה עֲשׂוּי: וְלַע"ד אַח"ה לֹא דְּמִיָּא כָּלֵל דְּשִׁאֲנִי הָתָם דְּהַדִּיֵּן שְׁדוֹן וְהַעֲדוּת שְׁהַעִיד אִין בְּגוּפָן שׁוּם אִסוּ' וּמְדִינָ' דִּינּוֹ דִּין אֲלֵא דְּקְנִסוּ אוֹתוֹ לְבַטֵּל מַעֲשָׂיו מְשׁוּם דְּעֵבֵר ע"מ אֲנִי בְּחַנְמָם וְכִינּוֹן שְׁהַחֲזִיר הַמְּעוֹת הַדֵּר דִּינוֹ וְעֵדוּתוֹ לְהִיּוֹת קִיָּיִמִין מִשָּׂא"כ הֵכָא שְׁנַעֲשֵׂה הָאִסוּ' בְּגוּפָן הַפְּסָק עֲצָמוֹ דְּכָבֵר נִכְנַס בְּדַעְתּוֹ שְׁדִינּוֹ דִּין וְכִסְיָא לִיָּה מְלַתָּא לְחֲזוֹר בּוֹ וְהוּ"ל כְּמוֹ נוֹגַע בְּדָבָר דְּלֹא דָּנוּ וְלֹא מְעִידוֹ: עוֹד רְאִיתִי לְמַהֲרִיב"ל שֵׁם שְׁכַתְב וְז"ל אִיבְרָא דִּישׁ לְחֲלוֹק וְלוֹמַ' דְּלֹא מְיִירִי הָר"ן אֲלֵא בְּעַד אֲבָל בְּדִין מֵאֵן לִימָא לָן דַּס"ל הֵכִי דַּה"נ אֲשַׁכְּחֵן דִּישׁ פְּסוּל לְדוֹן וְכָשֵׁר לְהַעִיד כְּמוֹ שְׁשִׁנִּינוּ בַּפ' בָּא סִימָן פֶּל הַפְּשָׁר לְדוֹן כָּשֵׁר לְהַעִיד וְיֵישׁ שְׁכָשֵׁר לְהַעִיד וּפְסוּל לְדוֹן ע"כ וְאַח"ה לֹא יִדְעָתִי מֵאִיזָה טַעַם יֵישׁ לְחַלֵּק בִּינֵיהֶם דְּכְמוֹ דְּבַעֲדוּת אִם הַחֲזִיר הַמְּעוֹת חוֹזֵר וּמְעִיד בְּאוֹתָהּ עֲדוּת עֲצָמָה ה"נ בְּדִין דְּחֲזוֹר וְדוֹן בְּאוֹתוֹ דִּין עֲצָמוֹ דַּמ"ש זֶה מְזָה וְכֵן הִבִּין ה' הַמְּפָה בַּש"ע סִי' ל"ד סִי' ח ע"ש: עוֹד רְאִיתִי לְמַהֲרִיב"ל שְׁכַתְב וְז"ל וְהָא נִדְּאִי לָאוּ מְלַתָּא הִיא דַּא"כ כִּי פְרִיף עָלָה בְּגַמ' לְאֲתוּיִי מֵאִי א"ד לְאֲתוּיִי סוּמָא בַּא' מְעִינִי וּמְיִיר"מ הִיא וְאִם אִיתָא דְּמִי שְׁנִטֵּל שְׁכַר וְהַחֲזִיר מַה שְׁנִטֵּל שְׁהוּ' כָּשֵׁר לְהַעִיד וּפְסוּל לְדוֹן בְּאוֹתוֹ הַנְּדוֹן אֲמַאי לֹא קַאמ' לְאֲתוּיִי מִי שְׁנִטֵּל שְׁכַר וְהַחֲזִיר מַה שְׁנִטֵּל שְׁהוּא כָּשֵׁר לְהַעִיד וּפְסוּל לְדוֹן וּבְנִדְּאִי דְּהִנְהוּ תִירוּצֵי דְּתִירְצוּ הַתּוֹס' לְהַהִי' קוֹשְׁי' דִּילְמָא לְאֲתוּיִי אוֹהֵב וְשׁוֹנָא דְּכָשֵׁרִי' לְהַעִיד וּפְסוּלִי' לְדוֹן וְתִי' דְּלֹא פְּסִיקָא לִיָּה שְׁהַרְי לְכָל הָעוֹלָם הֵם כָּשֵׁרִי' א"נ מְתַנִּי' ע"כ לֹא

מתוקמא פּרַבְנֵן וכו' לא שְׁיִיכִי לתרוצי בַּגְדוֹן דִּינֵן ע"ש וְלֹא יַדְעָתִי לְמָה לֹא שְׁיִיכִי הַגָּד תִּירוּצֵי שְׂתִי הַתּוֹסֵף לְקוֹשְׁיָתוֹ שְׁהָרִי ה"נ מֵאֵי דְמִיפְסֵל לְדוֹן אֵינוֹ אֶלֶּא בְּאוֹתוֹ דִּין עֲצָמוֹ שְׁנֵטֵל בּוֹ שְׂכָר אָמְנָם לְכָל הָעוֹלָם כָּל זְמַן שְׁיַדְעִי שְׁלֹא נֵטֵל שְׂכָר כְּשֶׁר לְדוֹן וּכְמ"ש הַרְשָׁב"א וְהָרִיטְב"א וְשָׂאָר מְפָרְשֵׁי וּא"כ לֹא פְּסִיקָא לִיהִי שְׁהָרִי לְכָל הָעוֹלָם כְּשֶׁר לְדוֹן.

גַּם תִּי הֵב' שְׁכַתְּבוּ דַע"כ מִתְנִי לֹא מִתּוֹקְמָא פְּרַבְנֵן א"ש נְמִי הֵכָא דְהוּמ"ל פִּן אֶלֶּא מְשׁוּם דַע"כ מִתְנִי לֹא מִתּוֹקְמָא פְּרַבְנֵן: וְכִזְזַת יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל מְהָר"י קוּלוֹן שְׁהִבִּיא ה' שֵׁם שׁוֹרֶשׁ כ"א שְׂאָבִי הֶחֱתַן וְאָבִי הַפְּלָה דְנִין זל"ז פִּי הִיכִי דְמַעֲיֵדִין זל"ז דָּאֵם אֵיתָא דָּאִין דְנִין אֲמַאי לֹא קָאָמַר לְאַתּוּי אָבִי הֶחֱתַן וְאָבִי הַפְּלָה דְמַעֲיֵדִי זל"ז וְאָף ע"ג שְׁהַתּוֹס' שֵׁם הַק' פְּקוֹשְׁנִי הַר"מ דְּאֲמַאי לֹא קָאָמַר לְאַתּוּי אוֹהֵב וְשׁוֹנָא וּלְפ"ד אֵין מְשֵׁם רְאָיָה שְׁיִהִיו אָבִי הֶחֱתַן וְאָבִי הַפְּלָה כְּשֶׁרִי לְדוֹן מ"מ לֹא מְצִינּוֹ לֹא הַתּוֹס' וְלֹא שׁוּם פּוֹסֵק שְׁיַחְלֹק בְּזָה עַל הַר"מ עַכ"ד וְצ"ע דְּנִהִידְהָרְמַב"ם תִּי לְקוֹשְׁנִי זֹו דְּהַתּוֹס' מְשׁוֹ דְּשׁוֹנָא כְּבָר נֶעְתַּק בְּמִהְרָה מ"מ אִם בָּאתָ לְהַכְרִיחַ מְזָה דְּאָבִי הֶחֱתַן וְאָבִי הַפְּלָה כְּשֶׁרִי לְדוֹן זֶה אֵת זֶה יַד הַדּוֹחָה נְטוּיָה לְתַר' כְּתִי הַתּוֹס' מְשׁוּם דְּלֹא פְּסִיקָא לִיהִי מְלִתָּא שְׁהָרִי תִי זֶה אֲמַרִי לִיהִי כְּכּוֹלִי תְּלַמּוּדָא וְצ"ע: סִימָן ב' עֲבֻדָּא הָוָה בְּרֵאוּבֵן שְׁמַת אָבִיו וְעָמַד רְאוּבֵן וְהִבִּיא עֲדִים שְׁשֻׁמְעוּ מְאָבִיו שְׁבִנּוּ זֶה בְּכוֹר הוּא וְדָבָר שְׁהִיָּה בְּכָלֵל הָעֲדוּת הִלּוּזוֹ אִיף שְׂאָבִיו וְאִמּוֹ נִישְׁאוּ זַע"ז בְּחוֹר וּבְתוּלָה: וְנִרְאָה דַע"ג דְּהִיכָא דְּאִיכָא עֲדִים שְׁשֻׁמְעוּ מְאָבִיו שְׁזָה בְּכוֹר דְּלֹא חֲשִׁיבָא עֲדוּת וּכְמוֹ שְׁפִסֵּק מְרֵן בַּח"מ ס' רע"ז ס' י"ח מְשׁוּם דְּחִיִּישֵׁי דְּשֻׁמָּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ קָאֵם' בַּגְדוֹן דִּינֵן שְׁהַעֲיֵדוּ נְמִי עַל אָבִיו וְאִיף שְׁנִישְׁאוּ בְּחוֹר וּבְתוּלָה נִרְאָה דְּהוּנִיא עֲדוּת גְּמוּרָה דַע"כ בְּכוֹר לְאָבִיו קָאֵם' וְלֹא חִיִּישֵׁי דְּשֻׁמָּא נְשָׂא אַחֲרֵת קוֹדֵם זֶה בְּצַנְעָה דְּהוּא וְדַאי אֵית לִיהִי קְלָא וְלִיכָא לְמִיחַשׁ נְמִי דְּשֻׁמָּא בָּא עַל פְּנוּיָה אַחֲרֵת וְהוּלִיד מְמַנָּה קוֹדֵם לְזֶה דְּאַחְזוּקִי אֵינְשֵׁי בְּרִשְׁעֵי לֹא מַחְזוּקִי חֲדָא דְּסַתְּמָא הוּנִיא נְדָה וְעוֹד דְּהוּנִיא בְּעִילַת נְנוּת.

אֵיבְרָא אִי הָוָה בְּמִדִּינַת הַיָּם ה"נ דִּישׁ לְחוּשׁ שְׁמָא נְשָׂא אִשְׁהָ אַחֲרֵת וְכֵן הִסְפִּימוּ מוֹרֵי הַהוֹרָאָה: סִימָן ג' לְעַנְיָן פְּתוּבַת בְּנִין דְּכָרִין אִי נְגִבִית מְמַקְרָקְעִי אוֹ אֲפִילוּ מְמַטְלְטְלִי. הִנֵּה פְּתַב מְרֵן בַּש"ע א"ה ע"ס קי"א סְעִיף י"א וְנ"ל י"א דְּוָקָא בְּמַקְרָקְעִי שְׁיֵשׁ שֵׁם קָרְקַע כְּדִי שְׂתִי פְּתוּבוֹת וְכו' וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמ' דְּהַאֲיִדְנָא דְּכְתָבִי בְּכְתוּבוֹ דִּילֵן מְטַלְטְלִי אַג"מ גַּם פְּתוּבַת בְּנִין דְּכָרִין נְגִבִית מְמַטְלְטְלִי דְּתַנַּאי פְּתוּבָה פְּתוּבָה ע"ש מְשֵׁם שְׁדַעְתוֹ כִּי"א קָמָא שְׁהֵם רַבִּים וְלֹא כִּישׁ מִי שְׁאוּמֵר דְּהוּנִיא סְבָרָא יְחִידָאָה וְהִיא סְבָרַת הַרִיב"ש וּכְמ"ש מְרֵן בַּב"י אַחַר שְׁהִבִּיא סְבָרַת הַרְמַב"ם וְהָרָא"ש דְּאֵינָה נְגִבִית אֶלֶּא מְמַקְרָקְעִי דְּכָף הִנֵּה נִרְאָה לִי אֶלֶּא שְׁהָרִיב"ש בְּתַשׁוּ פְּתַב דְּגַם פְּתוּבַת ב"ד נְגִבִית מִן הַמְטַלְטְלִי דְּתַנַּאי פְּתוּבָה פְּתוּבָה ע"ש אֶלֶּא שְׁרָאִיתִי לֵה' כְּנֵה"ג ס' נ"ט בַּהֲגַב"י שְׁכַתְּבוּ וְנ"ל וְלַעֲנִין כְּשֶׁאֵין שֵׁם קָרְקַע וְכְתוּב בְּכְתוּבָה מְטַלְטְלִי אַג"מ נִרְאָה שְׁהַסְפַּמַת הָרַב הַמְחַבֵּר כְּדָבָרֵי הַרִיב"ש וְכֵן פְּסִק בַּס' הַקְצָר אַע"פ שְׁכַתְּבוּ מַחְלֹקַת בְּזָה נִרְאָה שְׁתַּפְּסַ עֵיקָר כְּסָבָרָא זֹו שְׁל הַרִיב"ש וְאֶפְשָׁר ג"כ שֶׁה' הַמְחַבֵּר בַּס' הַקְצָר כְּתַב שְׂתִי הַסְבָּרוֹת לוּמ' שְׁהַדְבָר סְפַק וְהַמְנוּחָזֵק יְכוּל לֹדַמַר קִיָּים לִי ע"ש וְצ"ע שְׁהָרִי הַמְחַבֵּר כְּתַב בְּתַחֲלִי יֵשׁ אוּמְרִי לְשׁוֹן רַבִּים וְאַח"כ כְּתַב יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר בְּלִשׁוֹן יְחִיד לֹדַמַר שְׁהִיא סְבָרָא יְחִידָאָה וְלֹא קִי"ל הִכִּי וְשׁו"ר לֵה' כְּנֵה"ג בְּשִׁוּרֵי א"ח בְּכָלִי הַפּוֹסְקִי וְהִבִּיאֵו ה' יַד מְלֶאכִי בְּכָלִי הַש"ע אוֹת ט"ז שְׁכַתְּבוּ וְנ"ל דְּרָף הַפּוֹסְקִי לֹדַמַר יֵשׁ מִי שְׁאוּמ' אָף עַל שְׁנַיִם ע"ש וְעִיָּין עוֹד לֵה' שֵׁם ס"ס י"ג: אִיף אֲעִיקְרָא צ"ע עַל הַכְּנֵה"ג שְׁהָרִי מְרֵן גּוֹפִיָּה בַּס' הַקְצָר ר"ס ק' כְּתַב בְּפִשְׁטוֹ כִּי"א קָמָא וְנ"ל מְדִינָא דַגְמ'

הפְתוּבָה אֵינָה נִגְבֵּית אֶלָּא מִן הַקְּרָקַע וּמִסְקִנַּת הַגְּאוּנִים נִגְבֵּית אַף מִן הַמְּטַלְטְלִי וְהִ"ה לְכָל תְּנַאֲיָה חוּץ מִפְתוּבָ' בְּגִין דְּכָרִין ע"ש הָרִי שְׁגִילָה דְעֵתוֹ בְּפִי לְפָסוּק כִּי"א קָמָא וְצ"ע וְכ"כ הָרָא"ש בְּס' בְּשָׁמִים רֵאשׁ סִי ל"ג וְע"ש לֵה' פָּסָא דְהֶרְסָנָא וְכֵן הֶעֱלָה הָרַב מֵהֶרְשֵׁד"ם חֵא"ה סִי קֵנ"א וְכָתַב שָׁם דְּאָפִי הָרִיב"ש לֹא פָתַב הַדִּין בְּבִירוֹר רַק שֶׁאֵמ' אֲבָל נִרְאָה וְכו' וְאֶפְשָׁר דְּלֹא פְרוּר לִיָּה פְּוֹלִי הָאִי וְלִהְלִכָּה אֶמְרָה וְלֹא לְמַעֲשֵׂה ע"ש: סִימָן ד' עַל דְּבַר שׁוֹחֵט וּבּוֹדֵק שְׁהוֹחֲזוּק לְרַבִּים שְׁגוֹנָב בְּשָׁר מִבֵּית הַמְּטַבְּחִים אִם פָּשַׁר לְאַכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ אוֹ לֹא.

ה' קוֹל אֲלֵיהוּ ז"ל ח"א בְּחִי"ד סִי ד' הֶעֱלָה דְאָסוּר לְאַכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ אִי מִשׁוּם דְּעֵבְרִין אֶלְאוּ דְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשְׁוֹל וְעוֹד טְעָמִי אֶחָרִי מִסְפִּיקִים ע"ש וְלֵע"ד נִרְאָה לְהִבִּיא עוֹד רְאִיָּה לְזֶה שְׁהָרִי קִי"ל בַּח"מ סִי ל"ד סִי"ז דְּגָנָב וְגִזְלָן פְּסוּלִים לְעֵדוֹת מַעַת שְׁגָנָב וְגִזְלָן ע"ש וְהַשׁוֹחֵט תּוֹרַת עֵדוֹת יֵשׁ לוֹ וְכַמ"ש רִש"י בַּפ"ק דְּחֻלִּין דָּף יו"ד ע"ב וְז"ל שְׁהִתּוֹרָה הָאֵמִינָה עַד לְשְׁחִיטָה דְכָתִיב וְנִבְחַתָּ מִבְּקָרָךְ וְשַׁחֵט אֶת בֶּן הַבְּקָר ע"ש וְכִיּוֹן שְׁהַשׁוֹחֵט תּוֹרַת עֵדוֹת יֵשׁ לוֹ א"כ פְּשִׁיטָא שְׁאָסוּר לְאַכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ ע"פ עֵדוֹתוֹ שְׁשַׁחֵט פְּרָאִי פִּינּוֹן שְׁמֻחֲזָק לְגָנָב א"כ נִפְסַל לְעֵדוֹת וְכ"ש וְק"ו בְּעֵדוֹת זֹו עֲצָמָה שְׁיֵשׁ בָּהּ חִימוּד וְהִנָּאֵת מִמוֹן וְק"ל: סִימָן ה' בְּדִין יוֹרְשִׁים אִם חֵיבִים לְפָרוֹעַ חוֹב אֲבִיהֶם מִיְרֻשָּׁה שְׁיִרְשׁוּ מֵאֲחֵי אֲבִיהֶם לְאַחַר מוֹת אֲבִיהֶם.

שְׁאַלְתָּ רֵאוּבֵן שְׁהִיָּה חֵיב לְזוּלַת וּמַת וְלֹא הֵנִיחַ מִמָּה לְפָרוֹעַ לְב"ח וְאַח"כּ מַת שְׁמַעוֹן אֲחִיו שֶׁל רֵאוּבֵן וְיִרְשׁוּ אוֹתוֹ בְּגִי רֵאוּבֵן יַעַן שְׁאָבִי רֵאוּבֵן כְּכָר מַת וְקִי"ל שְׁתַּחֲזוֹר יְרוּשָׁה לְאַחִיו שֶׁל מַת וְעַתָּה קָמוּ ב"ח שֶׁל רֵאוּבֵן לְפָרוֹעַ חוֹבָם מֵאוֹתָם הַנְּכָסִים שְׁיִרְשׁוּ בְּגִי אִם יִתְחַיְיבוּ לְפָרוֹעַ לְב"ח שֶׁל אֲבִיהֶם מֵאוֹתָם הַנְּכָסִי שְׁיִרְשׁוּ אוֹ לֹא.

תְּשׁוּבָה הֵנָּה מֶרֶן ז"ל בְּש"ע סִי ק"ד סְעִיף ט"ז פָּתַב לְזֶה שְׁאִין לוֹ מִמָּה לְפָרוֹעַ וְנִפְל הַבֵּית עָלָיו וְעַל מוֹרִישָׁיו וּבְגִי הַלְוָה אוֹמְרִי אֲבִינוּ מַת א' וְיִרְשׁ אֶת מוֹרִישָׁיו בְּקָבֵר וְהוֹרִישׁוּ לָנוּ וְאִין לְב"ח לִיטְוֹל מִמְּנוּ פְלוּם וְהִגִּיָּה עָלָיו מוֹר"ם שְׁהָרִי אִין ב"ח נוֹטֵל בְּרָאוּי וְכו' וְכָתַב הַש"ךְ אֶמֶת הוּא דְאִינוּ מְוַכְרַח טַעַם זֶה אֶלָּא טַעַם אַחַר יֵשׁ בְּדִין זֶה שֶׁהוּא מִתְּנִי' וְכו' דְמַצִּי אֶמֶר מֵאֲבוֹהָ דְאָבָא קְאָתִינָא וְנ"מ הִיכָא דְלֹא מַצִּי אֶמֶר הָכִי נוֹטֵל ב"ח בְּרָאוּי וְכ"כ הַג"א דְהִיכָא שְׁנַפְלוּ לוֹ נְכָסִי לְאַחַר מִיתָה מֵאָבִי אִמּוֹ שְׁאָחִיו מִן הָאָב אִינּוֹ יְכוּלִי לִירְשׁ אִם לֹא מִפְּחוּ ב"ח גּוֹבָה מִהֵן אִי ב"ח גּוֹבָה בְּרָאוּי ע"ש וְצ"ע שְׁהָרִי בְּכַה"ג קִי"ל דְאִין הֵבֵן יוֹרְשׁ בְּקָבֵר לְהַנְחִיל לְאַחִיו מִן הָאָב וְכַדְאִיתָא בַּפ"מ מ"ש ע"ש וְהָכִי פְּסָקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים וְשׁו"ר שְׁכָבֵר עֲמָדוֹ עָלָיו הַמְּפָרְשִׁי ז"ל ע"ש: וְנִרְאָה דְמִשְׁכַּחַת לָהּ שְׁפִיר דְלַמ' לְמִי מֵאֲבוֹהָ דְאָבָא פָּמוֹ גְּדוֹן דִּינּוֹן מִמֶּשׁ שְׁהָרִי אֲבוֹהָ דְאָבָא פְּכָר מַת קוֹדֵם שְׁמַתוֹ בְּגִי וּמַעַת שְׁמַת שְׁמַעוֹן חֲזָרָה הִירוּשׁ לְיוֹרְשֵׁי אֲחִיו וּלְפִי טַעַם זֶה דְלַמ' לְמִי מֵאֲבוֹהָ דְאָבָא זֶה תְּלוּי בְּמַחְלוּק' אִי ב"ח גּוֹבָה בְּרָאוּי אוֹ לֹא: וְהֵנָּה מֶרֶן ז"ל סְתָם וְכָתַב דְאִין לְב"ח לִיטְוֹל מִמְּנוּ פְלוּם וּמוֹר"ם הוּא שְׁהִגִּיָּה דְאִין ב"ח נוֹטֵל בְּרָאוּי וְלְכַאוּרָה נִרְאָה שְׁטַעְמוֹ שֶׁל מֶרֶן שְׁפַתָּם הַדְּבָרִים מִשׁוּם דְּמִסְפָּק"ל מְלִתָּא אִי דְוָקָא בְּכַה"ג דְהִיכָא דְאִין ב"ח נוֹטֵל מִמְּנוּ פְלוּם מִשׁוֹ דְמַצִּי לְמִי מֵאֲבוֹהָ דְאָבָא קְאָתִינָ' וְנ"מ הִיכָא דְלֹא מַצִּי לְמִי הָכִי ב"ח גּוֹבָה בְּרָאוּי אוֹ דִּילְמָ' אִפִּי הִיכָא דְל"מ לְמִי מֵאֲבוֹהָ דְאָבָא ב"ח אִינוּ גּוֹבָה מִשׁוּם דְהִנּוּ רֵאוּי וּלְכָף סְתָם וְכָתַב דְאִין לְב"ח

ליטול ממנו ונפקא מינה היכא דל"מ למי מאבנה דאבא ספיקא הוא אי ב"ח גובה בראוי והיכא דתפס מלוה לא מפקי מניה.

אף זה ליתא שיקרי מרן בסי' ר"פ סעיף י"ב כת' וז"ל נפל הבית עליו ועל אביו או על א' ממורישיו ואין ידוע איזה מהם מת תחילתו וכו' הנכסי בחזקת היורשי' ואין להאשה ולב"ח פלום ע"כ הרי שפכת או על א' ממורישיו דהיינו שני אחים פגון ראובן ושמעון וראובן חייב ואין לו ממה לפרוע ונפל הבית עליו ועל שמעון בני ראובן ואמר' אביהם מת א' וירש את מורישיו שהוא אחיו בקבר והורישו לנו דנכסי בחזקת היורשי' ואין להאשה וב"ח פלום הרי אפי' היכא דל"מ למי מאבנה דאבא כה"ג דהכא אפ"ה פסק דאין לב"ח פלום וע"כ שטעמו הוא משום דאין ב"ח נוטל בראוי וכ"כ בסמ"ע שם ע"ש: ומן האמור י"ל דגם מ"ש מרן בסי' ק"ד דנפל הבית עליו ועל מורישיו ובני הלנה ואמר' אבינו מת א' ה"נ דאירי בכה"ג דאחים דליכא למי מאבנה דאבא ואפ"ה פכת דאין לב"ח ליטול ממנו פלום ויש לתמוה מהש"ך בסי' ק"ד שפכת מדכתב המחבר ובני הלנה ואמר' אבינו מת א' וירש את מורישו בקבר והורישו לנו אלמא דלא ס"ל דמצוי למי מאבנה דאבא אלא מפח אביהם שירש אביו בקבר וא"כ אמאי זכו היורשי' א"ו משום דאין ב"ח נוטל בראוי ע"ש וק' דמנ"ל דמרן מירי בכה"ג דמצו למי מאבנה דאבא עד שהכריח מדקדוק דברי מרן דלא ס"ל דמצו למי מאבנה דאבא אלא מפח אביהם שירש את אביו בקבר שיקרי מרן סתמא קאמר דנפל הבית עליו ועל מורישיו ומשפחת לה שפיר באחין שא' מהם הוא מורישו של אחיו הב"ח ובניו ואמר' שפכתו מת א' ולא זכה מעולם בירוש' אחיו וע"ז פכת מרן דאין לב"ח ליטול ממנו פלום וע"כ שטעמו משום דאין ב"ח נוטל בראוי שיקרי בכה"ג לא מצו למי מאבנה דאבא: והנה ראיתי להרב בס' התרומות שער מ"ח ח"ג שפכת וז"ל דאיכא לעיוני אי אמרי' הכי בשאר יורשי' או לא פגון חנוף שירש שמעון אחי אבא אם ב"ח דראובן גובה מחנוף מי אמרי' דאבי אביו הוא דאיתיה להאי דינא משום דכתיב תחת אבנותיה יהיו בניה או דילמ' ל"ש ומיהו לכאורה נראה מן הגמ' דה"ה לשאר יורשי' דהא מקשי' מדתנן נפל הבית עליו ועל אביו וכו' מאי לאו יורשי' האב בניה מורישיו אחי פגון דנפל הבית על ראובן ועל שמעון וכו' אלמא אפי' בשאר יורשי' אמרי' שאין ב"ח גובה מהן א"נ י"ל מורישיו אחי דקאמר בגמ' דעליו ועל אביו קאי (ונ"ל דנפל הבית על ראובן ועל אביו ושמעון אחי ראובן מת א' ואח"כ אביו ועיין בפ"י רשפ"ם אמתני' דנפל עליו שפיר' פן ארישא דעליו ועל אביו יורשי' האב אמרי' הפן מת א' שירשי' יעקב פגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן וכו' ע"ש) אבל אעליו ועל מורישיו שהן אחי יורשי' האב פגון שפנל הבית עליו ועל שמעון וכו' אבל לעולם דוקא באבי אביו אמרי' ליה תחת אבנותיה יהיו בניה אבל בשאר יורשי' לא וכיון דאיכא למי הכי ואיכא למי הכי אזלי' בתר סברא ואין לה בו אלא חידושו בלבד והוא באבי אביו אבל בשאר יורשי' לא וכן ראוי לדון את"ד ע"ש: ומן האמור בנדון דידן דלמ' למי מאבנה דאבא אלא מאתנה דאבא לא אמרי' אף אנכי הרואה דמאי דמספ"ק לה' התרומות ז"ל פשיטא ליה לרשפ"ם שפי' אמתני' דנפל עליו הבית וכו' ועל מורישיו על ראובן ועל מורישיו פגון אחי ראובן וכו' ע"ש וכו' ה' חי' הלקות בסוגיא שם ע"ש ועיין לה' ש"ך בסי' ר"פ סק"ג וכן ראיתי להרמ"ה ז"ל בנ"מ' לבתרא שפי' פן ומסיק הכי להלקת' שכ' וז"ל והדין שיינוי' דחיקא הוא ולאוקמי קושניו קא מהדרינו ומ"מ פינו דקי"ל דהדין

דינא פדש'לחו מתם ע"כ מתני' נמי בכולהו אנפין מתוקמא ואפי' דאית ליה ללנה בני' ול"מ ב"ח למי' להו ירושה דאבוכוו היא דאמר' ליה אנו מפח אבנה קאתינא ומפח אתנה קאתינו דומיא דכן שמכר בסי' האב ומת המוכר ואח"כ מת אביו דבנו מוציא מיד הלכותות בלא דמים וכן הלכת' ע"ש ומעתה לא שבקינן פשיטותא דרשב"ם והרמ"ה דלא מיפלגי בהכי משו' ספיק' דהר' התרומות.

וא"כ ה"א בנדון דידן יכולי' בני ראובן לומ' אנו מפח אתנה דאבא קאתינא: והנה הרמב"ן ז"ל ונהביאו הר"ב התרומות בש' מ"ה פתב וז"ל פשם שאין כתובה נגבית מן הראוי פ' ב"ח אינו נוטל בראוי ומשנה שלמה היא דתנן בפ' מ"ש נפל הבית עליו וכו' ואתמ' עלה מאן יורשי האב בני משום דאמר' במקום אב קאתינא דש"מ דאין כ"ח נוטל מנכסי' שגפלו לאחר מותו דראוי הוא את"ד ע"ש והמתבאר מדברי הרמב"ן הללו דלפי ה' סברא דאמר' דמאבנה דאבא קאתינא היינו נ"ל דעיקר הירוש'ה היא מאבנה דאבא וממילא הוי ראוי ולפי פשטן של דברים נראה דתרי טעמי' ניהו ולא הוה אבא תליא וכמ"ש הש"ך וראיתי לה' קצות החושן שפכת ליישב שני הטעמי' יחד וזה בלא זה לא מהני דאי מפח אבנה דאבא מ"מ הבן קודם בירוש' אביו מן הבן וא"כ יאמ' הב"ח אבא מפח אביו קאתינ' פינון שאביו קוד' בירוש' ואבא בא מפחו ובנדאי שיריש אביו בקבר ואבא מני' קאתינא אמנם מן הדין אין הב"ח נוטל בראוי ולכ' הוצרכו לטעם וכדי שלא תאמר דמ"מ מצוה לפרוע חוב אביהם ומשו"ה פינון דאינו אלא מצוה לפרוע חוב אביהם א"כ מצי אמ' אבא מפח אבנה דאבא ולא אמר' דמצוה לפרוע חוב אביהם אלא היכא דאינו בא אלא מפח מורישו החי' אבל זה אומ' מאבנה דאבא ע"ש ומעתה י"ל שוה ג"כ דעת מ'ן שפכת סתם דאינו נוטל ממנו כלום והיינו מפח הב' טעמים הללו ומה גם דאנו בטר מ'ן גרירן וכבר הש"ך בסו"ד הכריע דעת מ'ן דע"כ מטעם ראוי הוא דקאמ' דאינו נוטל והכי נקטי' להלכה.

הכ"ד הצעיר דוד בונאן ס"ט. סימן ו' בענין שבועת היורשין.

כתב הטור סי' ס"ט מי שהוציא כ"י הלנה על יורשיו אע"פ שמודים שהוא כ"י אביהם אנו טוענין להם שפרעו וכתב בעה"ת ונשבעי' היסת שלא אמר להם אביהם שהוא חי' חוב זה ולא נהירא מ"ש דנשבעי' היסת וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכו' ע"ש ולכאורה נראה שדעת הרמב"ם פדעת הרא"ש והוא ממ"ש בסוף פ"ח מה' זכיה וז"ל מתנת שכ"מ שאין פתוב בה שמתוך החולי הגה שצוה בו מת ואין העדים מצויין לשאול להם אע"פ שגה המצוה מת הרי המתנה בטלה וכו' לפיכך הנכסי' בחזקת היורשי' עד שיביא ראיה שמתוך החולי הגה שנתן בו מתנה זו מת ע"ש ואם איתא הול"ל דנשבעי' היורשים וכמ"ש לעיל בפ"ט מתנה שהיא סתם הנותן אומר שכ"מ הייתי וכו' והמקבל מתנה אומ' בריא הגה וכו' על המקבל להביא ראיה לא מצא ראיה ישבע הנותן שבועת היסת ונפטר ע"ש אלא נראה דס"ל להרמב"ם דדוקא היכא שהנותן בעצמו חי הוא דנשבוע אמנם היורשי' אין נשבועין.

מיהו יש לומ' דלא מיירי הרמב"ם אלא היכא דהוי דאין שניהם טוענין אלא בש"מ ולכאורה דינא הוא דחולקי' כדקי"ל דכל מ'ון המוטל בס' חולקי' וע"ז פתב הרמב"ם דהנכסי' בחזק' היורשי' אבל היכא שטועני' בריא ה"נ י"ל דס"ל להרמב"ם פדעת בעה"ת

דְּנִשְׁבְּעֵי הַיּוֹרְשֵׁי וּמָה שֶׁלֹּא כָּתַב הַרְמָב"ם דִּין זֶה דֵּהִיכָא שְׁטוּעֵנִי בְּרִיא דְּנִשְׁבְּעֵי הַיּוֹרְשֵׁי י"ל שְׁסַמָּךְ ע"ש ב"ש כ"ט הִיכָא דְּמַחְלֻקֵי הַנּוֹתָן וְהַמְקַבֵּל מִתְּנָה דְּנִשְׁבְּעַה הַנּוֹתָן וְהַ"נ הִכָּא דְּנִשְׁבְּעֵי הַיּוֹרְשֵׁי וְאִף שְׁמֶרֶן ב"ש ע"ס רכ"א כָּתַב לְשׁוֹן הַרְמָב"ם בְּמִתְנַת ש"מ שְׁאִין כְּתוּב שְׁמִתּוֹךְ הַחֻלִּי מִת וְכו' וְכָתַב שֶׁסַּמָּךְ בְּדַעַת מֶרֶן דְּאִין הַיּוֹרְשֵׁי נִשְׁבְּעֵי ע"ש י"ל מִשׁוּ דְּמֶרֶן בְּסִי ס"ט סְעִיף ה' כְּבָר גִּילָה דַּעַתוֹ דְּפָסַק בְּדַעַת הָרָא"ש דְּאִין הַיּוֹרְשֵׁי נִשְׁבְּעֵי ע"ש אֲמַנָּם בְּדַעַת הַרְמָב"ם י"ל ד"ס"ל כְּדַעַת בַּע"ה: בְּאִנְפֵּן שְׁדָּבָר זֶה אִם הַיּוֹרְשֵׁי נִשְׁבְּעֵי בְּמַחְלֻקֵי שְׁנוּי' בֵּין בַּע"ה וּבֵין הָרָא"ש וְתַמְהַנִּי מִהַרְדָּב"ז בְּשִׁנּוּת סִי תִשִּׁי"ח שְׁנִשְׂאֵל עַל צְנוּאָת ש"מ שְׁצִנָּה שְׁיִתְנוּ לִפ' מְנָה וְהַיּוֹרֵשׁ טוּעֵן נִתְמִי אִם חֲזִיב שְׁבוּעַת הַיִּסֹּת שְׁנִתְּנָה וְהַשִּׁיב בֵּין אִם טוּעֵן ע"פ וְהַיּוֹרֵשׁ אֹמֵר לַהֲד"מ אִו נִתְמִי בְּכָל גְּנוּנָא מִשְׁבִּיעֵי אֹתוֹ שְׁבוּעַת הַיִּסֹּת דְּמִמּוֹן קָא תְּבַע לִיה וְקו"ל כָּל טַעְנָה שְׁאִם הָיָה מוֹדָה בָּהּ הָיָה מְחַוֵּיב מִמּוֹן אִם כִּפָּר אִו שְׁאֲמַר פְּרַעְתִּי מְחַוֵּיב שְׁבוּעַת הַיִּסֹּת וְהִבִּיא ע"ז דְּבָרֵי הַרְמָב"ם דַּפ"ט מַה זְכִּיָּה שְׁפִתְבְּנוּ מוֹנָה שְׁהִיא סֵתָם וְכו' עַל הַמְקַבֵּל לְהִבִּיא רְאִיָּה לֹא מִצָּא רְאִיָּה יִשְׁבַּע הַנּוֹתָן ע"ש וְאִח"ה מְדַבְּרֵי הַרְמָב"ם אֵלּוּ ל"מ דִּי"ל דְּדוֹקָא הִכָּא מִשׁוּ שְׁהַנּוֹתָן בְּעַצְמוֹ חֵי הוּא דְּנִשְׁבְּעַה אֲבָל הַיּוֹרְשֵׁי אִין נִשְׁבְּעֵי מִשׁוּם דְּהַנְּכָסִים הֵם בְּחֻזְקָתָן וְאֵינְקָרָא לֹא יִדְעִיתִי אִיָּה אֲשֶׁתְּמִיט מְנִיָּה שְׁדִין זֶה הוּא בְּמַחְלֻקֵי בַע"ה וְהָרָא"ש וְכו"מ מְדַבְּרֵי הַטוֹר ע"ש: סִימָן ז' הַמְלִנָּה אֵת חֲבִירוֹ לְזִמְן קְבוּעַ וְנִשְׁבְּעַה לוֹ שְׁיִפְרַעְנוּ בְּאֹתוֹ הַזִּמְן דַּעַת כָּל הַפּוֹסְקֵי שְׁאִם עָבַר הַזִּמְן וְלֹא תְּבַעוּ וְלֹא עָבַר הַלְוָה עַל שְׁבוּעָתוֹ דְּעִיקָר הַשְׁבוּעָה אִינָּה אֵלּא עַד שְׁיִתְבַּעְנוּ הַמְלִנָּה וְכו"מ הַטוֹר סִי ע"ג בְּשֵׁם תִּשׁוּ הָרָא"ש וְכו' דְּקָדַק ה' ב"ח וְהַסַּמָּךְ ע"ז לְשׁוֹן דַּעַת הַרְשָׁב"א וְרִאִיתִי לְמֶרֶן הַב"י ס"ב שְׁכָּתַב בְּשֵׁם מַהֲרִיק"ו בְּשׁוֹרֵשׁ פ"א בְּשֵׁם תִּשׁוּ הַרְשָׁב"א דְּהַנְּשָׁבַע לְחֲבִירוֹ לְפִנְיָה לְיוֹם יְדוּעַ וּבְאֹתוֹ יוֹם הַמְלִנָּה אִינוּ בְּעִיר אִינוּ חֵי"ל לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו וְאִח"ס"פ כָּתַב בְּשׁוֹרֵשׁ י"ז שְׁאִם נִשְׁבְּעַה לְפִנְיָה חֵי"ל לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו לְמָקוֹם קְבִיעוּתוֹ מֵאַחַר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מְקוֹמוֹ מִיּוֹם הַהִלָּנָה ע"כ וְצ"ע דְּמִשְׁמ' מְנָה דַּעַל כָּל פְּנִיָּם אִפִּי לֹא תְּבַעוּ חֲזִיב לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו לְמָקוֹם קְבִיעוּתוֹ וְכו"ש אִם הוּא בְּעִיר שְׂאָז וְדִאי חֵי"ל לְפִנְיָה וְאִפִּי לֹא תְּבַעוּ הַמְלִנָּה.

אִיבְרָא שְׁבִתְשׁוּבָה הִלְזוּ אִיירֵי בְּנִשְׁבְּעַה לְרִאִיבּוֹן לְפִנְיָה בְּלֹא בְּקִשָּׁה תוֹךְ זִמְן מִה וּמִשְׁמ' מְנָה דְּרִצּוֹנוֹ לומ' מְבִלִי שְׁיִבְקִשְׁנוּ בְּמָקוֹם אַחַר אֲבָל עכ"פ אִם הוּא בְּמָקוֹמוֹ צְרִיף לִילָף לוֹ וּלְפִנְיָה וְאִם לֹא פְרָעוּ עוֹבֵר אֲשִׁבּוּעָתוֹ אֲמַנָּם הִיכָא דְּנִשְׁבְּעַה סֵתָם לְפִנְיָה בְּזִמְן פ' אִפִּי הוּא בְּעִיר אִין הַשְׁבוּעָה חֲלָה אֵלּא עַד שְׁיִמְצָאנוּ.

אִף מְדַבְּרֵי מַהֲרִיק"ו שֶׁם מִשְׁמ' ד"ס"ל בְּדַעַת הַרְשָׁב"א דְּאִפִּי בְּנִשְׁבְּעַה סֵתָם לְפִנְיָה חֵי"ל לִילָף לוֹ לְמָקוֹם קְבִיעוּתוֹ לְפִנְיָה שְׁהָרִי כָּתַב שֶׁם וְנ"ל וְל"ד לְתִשׁוּ הַסְּפָרְדִית שְׁהַבֵּאתָ כְּאֶשֶׁר יָפָה כְּתִבְתָּ שִׁישׁ לְחֻלְקַת דְּהֵתָם אִיירֵי שְׁהִלָּף הַמְלִנָּה חוּץ מְמָקוֹם קְבִיעוּת דִּירְתוֹ שְׁהִיָּתָה בְּשַׁעַת הַלְוָה ע"ש וְתִשׁוּ סְפָרְדִית הִלְזוּ הִיא עֲצָמָה תְּשׁוּב' הַרְשָׁב"א וְכִמוֹ שְׁתִּרְאָה בְּשׁוֹרֵשׁ פ"א ע"ש וְאֵע"פ שֶׁלְשָׁם בְּשׁוֹרֵשׁ הַנּוֹ מִיָּתִי עַל תִּשׁוּ הַרְשָׁב"א זֶה תִּשׁוּ הָרָא"ש שְׁכָּתַב שְׁאִם עָבַר הַזִּמְן וְלֹא תְּבַעוּ אִינוּ עוֹבֵר אֲשִׁבּוּעָתוֹ שְׁהַשְׁבוּעָה מִתְּלָא תְּלִיא בְּפִרְעוֹן ע"ש מ"מ ס"ל לְמַהֲרִיקוֹ דְּהָרָא"ש וְהַרְשָׁב"א חוֹלְקֵי הֵם בְּדִין זֶה אֵלּא דְּמִיָּתִי רְאִיָּה מְדַבְּרֵי הָרָא"ש שְׁאִין הַשְׁבוּעָה חֲזִיב מְחַלְט לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו לְמָדִי וְהָא כְּדִאִיתִי וְהָא כְּדִאִיתִי דְּלַדַּעַת הַרְשָׁב"א אִם הוּא בְּמָקוֹם קְבִיעוּתוֹ אֲפִילוֹ לֹא תְּבַעוּ אִם לֹא פְרָעוּ עָבַר אֲשִׁבּוּעָתוֹ וְלַדַּעַת הָרָא"ש אִפִּי אִם הוּא בְּמָקוֹם קְבִיעוּתוֹ אִם לֹא תְּבַעוּ לֹא עָבַר אֲשִׁבּוּעָתוֹ:

והנה ראיתי למרן הב"י ז"ל סי' פ"ב מחו"ז שכתב בשם מהר"י י' הרא"ש ז"ל לראובן חיי' לשמעון מנה ועשה לו שטר א' שנשבע לפורעו וכו' אם היתה השבועה כתובה בשטר עצמו ולא היתה כתוב בו שלא יוכל לטעון שפרע והיה אומר שקיים שבועתו ופרע אע"פ שלא היינו יכולי' לפנסלו מחמת השבועה דש"מ פרע מ"מ צריף לפרוע השטר ע"כ אשר מבואר מדבריו דמירי שתבעו אחר זמן הפרעון דאם לא עבר זמנו אינו יכול לטעון שפרע דקי"ל חזק' דאין אדם פורע חובו בתוך זמנו ואפ"ה מבואר שאם היתה כתוב בו שלא יוכל לטעון שפרע היתה עובר על השבועה במה שלא פרעו בזמנו ואע"פ שלא תבעו המלנה הופה דעת אביו הרא"ש.

גם מדבריו אלו מבואר שאם היינו יודעין שלא פרעו היינו יכולים לפנסלו מחמת השבועה וכבר הביא מהריק"ו שורש י"ז שריב"א חול' על זאת הסבר' דאין לפסן' פל כה"ג דאיכא למי' דקשהוציא שבועה מפיו היתה דעתו לקיים ע"ש: כתב הרשב"א בתשו' הקצרו' סי' ע"ט ז"ל עוד השי' ממי שנשבע שלא ישא אשה עד זמן ידוע שהיא חלה שאין זה נשבע לבטל את המצוה דאפשר לקיים זה וזה ע"כ ובח"ד סי' צ"א נדפסה תשו' זו ע"ש ולכאורה נראה דחולק עמ"ש הרמב"ם בפט"ו מה' אישות ז"ל כיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה ה"ז עובר ומבטל מ"ע ע"ש וא"כ אי מירי הרשב"א כשעברו עליו עשרי' שנה אם כן הו"ל נשבע לבטל את המצוה ממהר"י הלוי ז"ל: סימן ח' המלנה את חבריו וקבע לו זמן הפרעון לזמנים מוחלפים ולא תבעו כל אותם הזמנים ואח"כ תבעו לפורעו בבת אחת לכאורה נראה דחיי' לפורעו בב"א והוא ממ"ש הסמ"ע בסי' ע"ג סק"ז על מה שפסק מרן דהמלנה את חבריו וקבע לו זמן לפורעו אע"פ שלא קנו מידו אינו יכול לתובעו קודם הזמן כתב ע"ז הסמ"ע ז"ל לכאורה נראה דמירי דוקא בקבע לו זמן בשעת הלואה דאלו אחר ההלואה צריף קנין כמו הנאמנות וכמ"ש לעיל סי' ע' ע"ש ומעתה כ"ש הוא לנדון דידן שהרי אפי' היכא שקבע לו זמן בפ"י יכול לתובעו קודם זמנו כ"ש הוא בעבר הזמן דיקול לתובעו לפורעו הפל בב"א מיהו יש לחלק דלא דמי דהתם שאני דאע"פ שקבע לו זמן מ"מ הרי הוא עכשיו תובע אותו קודם הזמן וגלי אדעתה' דאינו רוצה בקביעות אותו הזמן שקבע לו כיון שלא קנו מידו משא"כ הכא בעבר הזמן ולא תבעו דאי אפשר לומר עוד דאינו רוצה דמאי דעבר עבר נאדרבה מדלא תבעו גלי אדעתה' דמחל לו על אותו הזמן והדין נותן שפורעו לזמנים מוחלפ"י ע"ד ואופן שהיה כתוב בשטר.

וכל שכן למה שחילק הסמ"ע דהתם שאני (גבי נאמנות) דבא המלנה להוציא משא"כ זה דהלנה בא להחזיק המעות בידו באותו זמן דהו"ל כמחל לו הלנה לכל אותו זמן ע"ש דה"נ הכא שלא תבעו דהוי כמו שמחל לו להדי'.

ושו"ר לה' כנה"ג בסי' ע"ג הגה"ט אות ו' שהביא משם מהר"ש יונה ז"ל שכתב להדי' דאם עברו הזמני' ולא תבע הלואתו אינו יכול לכופו ללנה לפורעו בב"א אלא לזמני' מוחלפי' שיראה בעיני' ב"ד ע"ש וכן ראיתי לה' בגי' חיי שכ"כ בשם מהר"ש יונה בסי' ל"ד אלא שלא כתב אסוף מלתא דמהר"ש יונה במה שיראה בעיני' ב"ד ונראה שדעתו שלא כתב פן מהרש"י אלא בנדון דידה' דיש עוד ביניהם טענו' אחרו' ע"ש ועיין להכנה"ג בחלק אה"ע סי' קי"ד גבי קבל עליו לזון בת אשתו ה' שנים ע"ש: והנה היכא

דמחוקקי המלנה והלנה דהמלנה אומ' שתבעו בקל עת וזמן שקבע לו בפרעון והלנה אומ' שמעולם לא תבע אותו בקל אותם הזמני לכאורה נראה דנשבע המלנה שהשטר ביזו כמו בטוען הלנה שהשטר נעשה ע"ת שאם אקנימנו וכו' ומלנה אומ' שלא היה שום תנאי בדבר דפסק מרן בסי' פ"ב דין י"ב דנשבע המלנה ונוטל ע"ש וא"כ ה"נ דנשבע המלנה ונוטל בב"א דליתא דדוקא התם משום שע"י תנאי זה הוא מבטל השטר והו"ל כמו שטוען פרעתי וע"ש לה' הש"ך משא"כ ה"א דלא ביטל מהשטר שום דבר בטענה זו אלא שטוען בדבר שהוא חוץ מן השטר דאין שבועה רמיה אלא על הלנה ואע"ג דבסי' ע"ג ס"ה היכא דמחוקקי בזמן דהמלנה טוען היום סוף הזמן שקבעתי והלנה אומ' עד עשרה ימים והיתה המלנה בשט' דפסק מרן דנשבע המלנה היסת ע"ש י"ל דהתם שאני משום דיכול לומר לויתי הפעות למאה שנים וממילא מתבטל השטר ובקל מקום שנתבטל השטר לא אמרי' יד בעל השטר עה"ת וכמ"ש ה' ט"ז שם ע"ש משא"כ ה"א דלא שייך בטענתו ביטול השטר ולזה הסכימו מורי ההורא': והנה ראיתי לה' גידולי תרומה בשער מ"ה דצ"ג ע"ב עמ"ש בע"ה טען המלנה היום סוף הזמן וכו' שכתב ונ"ל ה' המגיד פתב דלא מצאתי זה מבואר אבל דעת הרב ז"ל שטענה זו פשאר הטענות ולע"ד שלמדו ה' ז"ל מהה"ד ס"פ השואל א"ר נחמן האי מאן דאוגר ביתא לחבר' לעשר שנים וכתב ליה שטרא וא"ל נקיטת ה' שנין מהימן וכו' ובפ"י אגיל הרמב"ם בפ"ז מה' שכירות בשיטת דש"י דבהגבלת סוף הזמן אימת הווי פליגי שוכר ומשפיר וכתב על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע המשפיר היסת ויוציאו והיינו משום דקרקע בחזקת בעליה ה"ד וכונת דבריו דמשמ' דדוקא התם קאמ' דנשבע המשפיר משו' דקרקע בחזקת בעליה הא לא"ה ישבע השוכר וא"כ משו"ה כת' ה"א דאם היתה מלנה דנשבע השוכר היסת ואח"ה לאו ראיה היא דאעיקרא ליכא למידק דאי לאו דקרקע בחזק' בעליה נשבע השוכר אלא דהוה אמרי' דעל המשפיר להביא ראיה שהיום סוף הזמן שהרי השוכר הוא מוחזק בבית ששוכן בה וה"נ בכה"ג דה"א שהל' מוחז' במעותיו ואומ' עדיין עשרה ימים ה"נ י"ל דעל המשפיר להביא ראיה עוי"ל דשאני התם דאמרי' דאי לאו דקרקע בחזק' בעליה הנה נשבע השוכר משום דיש לו היזק במה שמוציא אותו מן הבית ויהיה מושלף בחוץ דאין לה היזק גדול מזה ולכך אמרי' דנשבע השוכר אי ללאו משום דקרקע בחזק' בעליה משא"כ ה"א פנין שהוא מודה בעיק' החוב לא חשי דררא דממונא במה שאומ' שזמנו לאחר עשרה ימים אלא דיפרעם עכשיו פנין שהוא מודה בעיקר החוב ואפ"י את"ל דאפתי חשי דררא דממונא במה שמרויח בהם באלו העשרה מ"מ לא חשי פסידא דליכא אלא המנעת הריוח ואפ"י שלא ירויח בהם משא"כ פסידא דבית שמוציאו ומשליכו לחוץ משו"ה נשבע השוכר: וראיתי למהרימ"ט ז"ל בתשו' ח"ב סי' ק"ה שהק' על ה' המגיד שדין זה נלמד מהה"י דאמרי' בפ"ק דמכות מעידים אנו באיש פ' שחייב לחבירו אלה זוז אומדין כפה אדם רוצה ויהיו ביזו אלה זוז מפאן ועד ל' יום אלמא דבר שבמזון הוא דמחייבי עדים זוממי בהכי וכל ששנים מחייבין אותו ממון עד א' מחייבו שבועה וא"ת בלא עד א' תחיי' פדין מודה במקצת אם יש באותה פפירה שו"פ ונ"ל שה' ז"ל לא נחית לאשמועי' בהכי ואיהו מייירי בשהודה תחילה בעדי' ואינם מתדייני' עכשיו אלא על הזמן עכ"ד וראיתי לה' בית אברהם למהר"א שראל שכתב לדחות דברי מהרימ"ט אלו בעדים זוממי קנסא הוא ולא ילפי' מניה

לדעלמא ע"ש ואח"ה ליתא דמה שאנו רוצין ללמוד אינו אלא אמאי דאמרי' אומדי' כמה אדם רוצה שיהיו בידו אלף וזו מכאן וכו' דהוי דררא דמונא עד שיתחייבו עליו עדים זוממי' ומאי דאמרי' עדים זוממי' קנסא אינו אלא אעיקרא דמלתא דחייב עדי' זוממי' קנסא משום דמאי חזית דסמכת אהני וזה ברור.

אף קשה על הרב מהרימ"ט דא"כ לפ"ז אפי' פשהקיה שטר ביד המלנה והודה לו בשט' למה ישבע המלנה שהרי שטר זה שהודה בו אינו אלא כמי שהודה בתחיל' בעדים ונמצא דאינם מתדיינים עכשיו אלא על המתנת הזמן ולמה כתב הרמב"ם דישבע המלנה דבשלקמא אם היה כתוב זמן בשטר הלואה אע"פ שלא היה כתוב זמן הפרעון פיון דמתוך השטר ליכא מידי לספוקי לטענת הלנה מאחר עבור ל' יום דסתם הלואה וכמ"ש המש"ל ז"ל בתשו' שהלנה טוען ע"ש ומשו"ה נשבע המלנה משו' דשטרא מסייע ליה אמנם היכא שלא היה כתוב זמן מתי היתה ההלואה והמלנה טוען היום סוף הזמן והלנה אומר קבעת לי עשרה ימים דבכה"ג ליכא שום צד לסיועי לא לזה ולא לזה.

והקשה מה' ש"ף ז"ל שכתב או שהיום סוף הזמן ומיירי שהוא אחר זמן או שלא נכתב זמן ההלואה בשטר והמלנה טוען שהוא לאחר ל' יום ע"ש ומ"ש או שלא נכתב זמן ההלואה וכו' דלא כה' מש"ל.

א"נ בשכתוב שזמן ההלואה היא למשך שנה ולא היה כתוב בשטר זמן והמלנה אומר היום סוף הזמן והלנה אומ' עדיין הזמן דבכה"ג דליכא צד סיוע למלנה דנדאי היכא שהודה הלנה ובשטר דנמצא דאינם מתדיינים עכשיו אלא על המתנת הזמן דנשבע הלנה: וראיתי לה' קצות החשן ז"ל סימן ע"ג שהאריף לדחות דברי מהרימ"ט הללו וסוף כתב דהרמב"ם למד דין זה מההיא דאמרי' במודה במקצת האי בכולי' בעי דלודי אלא אישתמוטי וכו' עד דהנהליה זויי ופרענא ליה וא"כ שבועת' זו למה פיון דסליק אח"כ ולפמ"ש תו לא קשי' קוש' מהרימ"ט יתחיי' משום מודה במקצת פיון דהפירה על הזמן באמת לא הוי דררא דמונא דאינו אלא מבטל כיון של חבירו אלא הא דצריף שבועה משום דחשבינו כפירה בכל המזון פיון דאינו רוצה להמתינו אבל בכלל מודה מקצת לא הוי דמה שאומ' לאחר עשרה ימי' אינו אלא כמו כופר הכל דכופר כל המזון עכשיו את"ד ע"ש ולפי האמור ניקח דהכא שיש שטר ביד הלנה דנשבע המלנה משום פיון דחשיב כאלו כפירה בכל המזון פיון דאינו רוצה להמתינו משו"ה נשבע מי שהשטר בידו אף לרעת מהרימ"ט קשה: ומן האמור מתורתו של ה' קצה"ח יוצא לנו בנדון דידן שהמלנה אומר שתבעו בזמנו והלנה אומ' שלא תבעו דה"ל של מלנה שתבעו בזמנו א"כ יתחיי' עכשיו ליתן לו ואינו רוצה להמתינו והלנה טוען שלא תבעו ועדיין זמן הפרעון וא"כ חשבי' כפירה בכל המזון ונשבע המלנה שיש לו שטר איברא דאעיקרא דברי ה' ז"ל הם דברים דחוקים ויש להשיב עליהם כמו שיראה המעיין: סימן ט' חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו וכמ"ש מרן בש"ע בס"י ע"ח ע"ש וראיתי לה' באר יעקב ז"ל בח"מ סי' הנז' שכתב בשם ס' ברית שלום דרשות פ' יתרו דמ"ט ע"א דהא דאמרי' בתוך זמנו אינו נאמן לומר פרעתי היינו כשטען פרעתי כולה אבל כשטוען פרעתי זוזא זוזא י"ל דנאמן עכ"ד וה' שם תמה עליו מסוג' דבתרא דף ה' ע"ב ממאי דפריף הגמ' התם אמתני' דעד ארבע אמות ה"ז בחזקת שנתן ע"ש ולע"ד בד מן דין יש לתמוה על ה' ברית

שלום ממאי דאמרי התם בגמ' והלכתא כר"ל דאמר חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו
ואפי' מיתמי ע"ש ואם איתא דאם טוען פרעתיך זוזא זוזא נאמן א"כ איך אמרי דאפי'
מיתמי אמרי חזקה זו שהרי קי"ל דטענינו ליתמי כל מאי דהנה מצי אפוקנו למטען
ואע"ג דהויא טענה דלא שכיחא וצ"ע: סימן י' כתב יד שטען עליו פרוע הוא אע"ג דנאמן
לומ' פרעתיך בכ"י הערלים לא מצי למי' פרעתיך משום דמצי לומ' לו הישראל שטרך
בידי מאי בעי דבעיקר דיניהם הרי הוא פשטר גמור כ"כ רבי' בצלאל בתשו' סי' ל"ו
ע"ש ונראה פשוט דאלו היהודים המתנהגים במשאם ומתנם ופוקסיהם בכתב לעז פמנהג
הערלים ממש הכ"י שלו ג"כ הוי כמו עיקר דיניהם ולא מצי לטעון עליו פרעתיך פיון
שהוא עשוי פכתבם וכלשונם וע"פ נימוסם והא נדאי שלענין זה ג"כ קבל עליו דלא מצי
לטעון עליו פרעתיך פנ"ל: סימן י"א במאי דקי"ל גבי עדות פיון שהגיד אינו חוזר ומגיד:
כתב מהרש"ך בח"ב בנוספו' סי' א' ונהביאו המש"ל ז"ל בפ"ג מה' ערנות וז"ל וזה מטעם
שפיון שמה שמעידין שאח"כ בשעת המכר שלא מכר החזקה כי אם לעלות לא"י עדותן
זה הוא בשטר לא מקרי חוזר ומגיד אלא משום דהוי כתרי ותרי דעלמ' וכ' עליו המש"ל
ולא ידעתי טעם בזה שכתב ה' דמ"ל אם עדותם בשט' או בע"פ פיון שקדם שטר הא'
שחתמו הן בעצמן בלי שטר או איכפא שכתבו שטר למוכר שהיה בתנאי ונעשה כמי
שנחקרה עדותם בב"ד כל שחתמו אח"כ הפך זה הו"ל פיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ומה
לנו אם עדות הב' ע"פ או בשטר ודברים הללו אין ראוי להשמיען א"ד ולכאורה נראה
שיש לזקק פן בדברי מהרש"ך ממ"ש רשפ"ם בכתרא דמ"ט ע"א אמאי דאמרי התם
מודעא היו דברינו אינם נאמנים ה"מ ע"פ דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל בשטרא
אתי שטרא ומרע לשטרא ופי' רשפ"ם וז"ל ה"מ דאין נאמנים ע"פ וכו' דאין עדות אחרון
מבטל את הא' דכיון שהגיד וכו' אלא אתא ע"פ דהשתא ומרע לשטרא דקדים וכו' ע"ש
ומשמע דדוקא היכא דהויא עדותם ע"פ הוא דלא מרע לשטרא דקדים אבל היכא דכתבו
עדותם בשטר אתי שטרא ומרע לשטרא דקדים רלא משמ' פיון שהגיד אינו חוזר ומגיד
אלא היכא דהויא הגדה ע"פ ומ"ש עוד רשפ"ם וז"ל אבל בשטרא שנכתב המודעא וכו'
שקדמה לאשקלתא אתי שטרא דמודעא דקדים ומרע לשטרא דבתריה אין הפונה דבעי
עד שיקתבו שער המודעא דאשקלת' אבל כל שנכתבה אח"כ חשי' כמו הגדה אלא דנ"ל
דכל שכתבו המודעא בשטר באופן שמסירת המודעא היא היתה קודם המכר אתי שטרא
ומרע לשטרא ומעתה זהו ממש כסברת מהרש"ך ז"ל: אף ראיתי להרמ"ה ז"ל שכתב
זו"ל ה"מ היכא דמסדי ביה המודעא ע"פ דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא דזביני דחתימי
עליה מקמי הכין לשוויי עולה בהעול' לא חתימי אבל בשטר' היכא דחתימי אשט' מודע'
מקמי דחתימי זביני אתי שטר' ומרע לשטר' וכו' ע"ש אשר מבו' מדבריו דבעי דוק' היכ'
דחתימי אשט' מודע' מקמי דחתימי אשטר זביני ומעתה צ"ל דמ"ש רשפ"ם והרמ"ה דלא
אתי ע"פ ומרע לשטרא לאו דוקא הוא אלא דכל שלא נכתב שטר המודעא אלא אחר
שכתבו שטר דזביני חשי' כולו ע"פ פיון דמעכשיו הוא שהגידו העדו' שלהם ודלא
כסברת מהרש"ך: והנה אעיקרא פי' רשפ"ם והרמ"ה בסוגי' דבתרא לישנא דגמ' דקאמר
ה"מ ע"פ וכו' אבל בשט' אתי שטרא ומבטל שטרא משמ' כדברי מהרש"ך דסתמ' קאמר
תלמודא אתי שטר' ומבטל שטרא ולא שאני לן אם קדים שטר המודעא לשטרא דזביני
או שטרא דזביני קדים לשט' המודעא דהעיקר תלוי אם הוא בשטר או ע"פ.

ושו"ר להר"ב במקונפצת שם שפכתב וז"ל צריך לפ' מאי אןלמין דעדות שטר מעדות ע"פ וזהו טעמו של דבר פי מה שאמרה תורה וכו' אם לא יגיד וכו' אינו חוזר ומגיד בעדות ע"פ הוא שמעיד העדי' בב"ד ולא גמרי' מינה לענן הגדה בשט' דאלימא דנעשה כמי שנתקרה עדותו בב"ד ועוד ע"כ לא אמרה תורה אלא שאין ב"ד נזקקין לקבל ערותו לסתירת מה שהעידו לבטל עדותו שפכר נחקרה בב"ד אבל הם שחתמו מאליהן שלא בב"ד וחתמו ונעשה כמי שנתקרה בב"ד כשיבא השטר לפני ב"ד אתי עדות שנעשה כמי שנתקרה ומרע' עדות פיוצא בה והווי להו כשנים אחרים שהעידו אחר ערותו של אלו עכ"ד ומעתה דינו של מהרש"ך יפה הוא בטעמו של הרב ז"ל אלא שרשב"ם והרמ"ה חלוקים עליו בזה וכן פירש הרשב"א ז"ל ע"ש: איברא דלפי מאי דמסיק התם מר בר רב אשי אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו נאמני' מ"ט זה גיטן ליכתב וזה לא גיטן ליכתב ופירש"י דגיטן ליכתב דמצוה קעביד להציל אנוס מיד האונסו וכתב הרמ"ה דאע"ג דלא פתבי סהדי שטר מודעא אלא דמסהדי בה ע"פ מודעא הויא לבטולי זביני וכו' ע"ש וכל הפוסקי' פסקו להא דמר ב"ר אשי ע"ש ולפ"ז גבי שטר זביני גמי דמסהדי שהיה ע"מ לעלו' לא"י הויא גמי דגיטן ליכתב דמצוה קעביד להציל המוכר מיד האונסו ליקח לו השבה שהרי היה ע"מ לעלות לא"י ודמאי למודעא היו דברינו נאפי' לא פתבי גמי סהדי שטר מודעא זו שהיה ע"מ לעלות לא"י אלא דמסהדי ע"פ הויא מודעא לבטל המכר.

גם למה שפי' הר"ן נהביאו הב"י והכ"מ בפ"ג מה' עדות דין ז' דפי' גיטן ליכתב דשטרא מיהא מהני דכי מבטלי זביני מחמת המודעא צריך המוכר להחזיר הדמי' שקבל כמו שפכתוב בשטר המכר ולא עקרי סהדותיהו לגמרי דאפתי מהני לאהדורי זוי.

גם לפמ"ש עוד מרן ז"ל א"נ דהאי גיטן ליכתב קאי אמודעא שבידם לכתבה ולכתוב אמנה קודם זמן שטר המכר דאותו יום עצמו שאין אלו חוזרי' ומגידי' פיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה ראשונה ע"ש ה"נ אין אלו חוזרי' ומגידי' פיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה א' של כתיבת שטר המכר דומיא דשטר מודעא.

ומעתה דברי מהרש"ך צ"ע דלפי מסקנת מר ב"ר אשי נראה דבכה"ג בגדון מהרש"ך שנה הוא לדין המודעא דקאמ' מר ב"ר אשי זה גיטן ליכתב וזה לא גיטן ליכתב ולא שאני לן בין אם היה עדותו בשטר או בע"פ לכל הפירושי' דלעולם לא חשי' פיון שהגיד אינו חוזר ומגיד וצ"ע: סימן י"ב שאלה בהא דקי"ל דמומר אינו יורש את אביו אם עמד המומר ונתן ירושה הראויה לו מאביו לאחרים או שהיתה לו ירושה ראויה לו מאחרים מאתד מקרוביו ועמד ונתן אותה הירושה לאחרים במתנה אי הויא מתנתו מתנה או לא.

תשובה הגה הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' נחלות פתב וז"ל ישאל שהמיר מן הדין יורש את קרוביו הישראלים ואם ראו ב"ד לאבד ממונו ולקונסו שלא יירש כדי שלא להחזיק ידי הרשעי' הרשות בידם ואם יש לו בנים מישאל תנתן ירושת אביהם המומר להם ע"כ והנה מדבריו אלו נראה שהדבר תלוי בידי ב"ד דאם ראו ב"ד לאבד ממונו ולקונסו הרשות בידם אבל לא קנסוהו להפקיע ירושתו הראויה לו לאחרים כאלו אינו ולפ"ז יוצא לנו הדין דכל שנתן ירושתו הראויה לו לאחרים פיון דלא החזיק רשע זה בממונו הויא מתנה.

וכן מצאתי בהגהות מרדכי שבס' תומת ישרים ונהביאו הרב כנה"ג בס"סי רפ"ד שעל מה שהביא שם ההיא דאמרי' בכתובו' וכי יתבנין לה קנס דאזלא ואכלה בגיות' פתב ונ"ל מכאן מוכיח מורי מהר"ר ידידיה שאם נפלה ירושה לבר ישראל מומר ונתנה לישראל אחר שזכה דהא אע"פ שחט' ישראל הוא ויש פח ביד חכמים להפקיע ממונו מטעם דהפקד ב"ד הפקד וכי נתנו במתנה הא לא אכיל בגיותו וזכה בהם המקבל ע"כ ומעתה י"ל שזו נמי דעת הרמב"ם.

ומ"מ צ"ע על הרמב"ם דמ"ש דאם יש לו בנים שתנתן ירושתו לבניו דאפי' לא יש לו בנים למה ב"ד מאבדין ממונו ולמה לא תנתן ירושתו לקרובים הראויים לירש דכמו שהוא יורש לקרוביו מן הדין ה"נ שתנתן ירושתו לקרוביו מן הדין דמ"ש.

פי ע"כ נראה דמ"ש הרמב"ם דאם ראו ב"ד לאבד ממונו ולקונסו אין הפונה אלא שלא יזכה זה המומר בירושתו אבל אה"נ הוא דירש' אותו שאר הקרובי' לירש ולא שיהיו הפקר דלא יתא אלא מת המומר הרי מן הדין יורש' אותו קרוביו וכמבואר במרדכי בשם תשובת רש"י ונהביאה מרן הב"י בסימן רפ"ג עיין שם: והנה ראיתי להרא"ש ו"ל בתשו' פלל י"ז ונהביאו הטור בסי' רפ"ג שגשאל על מומר שנתן הירושה הראויה לו לירש מאביו לאמו ומת אביו ותבעה אמו הנכסי' וירש' בת המומר תבעו ג"כ הנכסי' והשיב דכיון שמת אבי המומר זכתה בת המומר ולא היה למשומ' מעולם זכיה בהם דכיון שהפקיעו חכמי' ירושתו עמדה הבת במקומו וזכת' בנכסי אבי אביה ונהביא ראיה לזה מדאמרי' בפ' מ"ש בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מידי הלקוחות משום דלימא אנא מכח אביוה דאבא קאמינא וכו' ובגדון זה כיון שהפקיעו חכמים ירושתו עמדה הבת במקומו וזכת' בנכסי אבי אביה את"ד ע"ש ונהנראה מדברי הרא"ש דדוקא בכה"ג הוא דאמרי' דזכת' הבת מכח אביוה דאביה ומשום הכי מתנתו אינה מתנה אבל כל לגבי ירושת אחרים א"נ היכא דלא היתה לו בת אלא אם אע"ג דהפקיעו חכמי' ירושתו מ"מ לאו כל כף שקלוה מני' וצדיקין אית ליה זכיה בגויה ולא הפקיעו חכמי' ירושתו אלא משום קנס דלא יתבנין בגיותי' אמנם כל שנתן ירושתו הראויה לו מאחרי' כיון דלא אזיל ואחל בגיותי' ה"נ דהויא מתנתו מתנה וכדעת מהר"ר ידידיה שפכתבנו לעיל פנ"ל ברור בכונת הרא"ש למדקדק בדבריו היטב ע"ש: אף ראיתי לה' תרומת הדשן ו"ל סי' שמ"ט שהביא תשובת הרא"ש הלזו ונהבין בכונת הרא"ש כפשט' דמלת' דחכמי' סילקו את המשומ' מן הירושה כאלו אינו וממילא אז יירשו יורשי המוריש ולא יורשי המשומ' ע"ש באורח וצ"ע דלפ"ז איך כתב הרא"ש דזכת' הבת בירושת אבי המשומ' כיון דחשבינו למשומ' כאלו אינו וכבר ראיתי להדרישה ו"ל בקושני' זו על התה"ד ותי' דשאני בתו דאף דחשבינו לי' למשומ' כאלו מת ולא זכה מעולם בירושה זו הלא המת יורש את אביו בקבר להנחיל לבניו משא"כ שם בתשו' דמיינרי דקרובי המשומ' מצד אב היו רוצים לזכות בירושה שהי"ל לירש את אמו ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאביו ע"ש ואח"ה אין זה אלא דברי נביאות דכל פי האי הו"ל לה' לבאר זה.

ועוד ק' שהרי ראב"ה סובר שלדעת הגאונים שהמומר אינו יורש מה"ת וכמו שהבין התה"ד שם בדברי ראב"ה ע"ש ואפ"ה כתב שאף לדברי הגאונים שהמומ' אינו יורש אפ"ה האב יורש את בנו המומר וכן הבעל יורש את אשתו המשומדת ולכאורה ק' כיון

דמה"ת אינו יורש מ"ל בן לאב מ"ל אב לבן וכן הק' ה' לחם רב בתש"ו סי' ר"ך והצ"ע ע"ש וע"כ נראה דטעמו הוא משום דס"ל דאף על גב דהמו"מ אינו יורש מה"ת דנקא איהו גופי' משו' דנפיק ליה מקדושת ישראל ומקדושה דאבנה דלא הניא יורשה אלא לבר ישראל דמתניחס בטר אבנה לאפוקי משו"מ שאינו מתניחס אחר אביו וכמ"ש בתש"ו הגאונים בס' שערי צדק שער ג' מחד סי' כ"ה ע"ש אמנם אביו גופי' הא ודאי גרית לי דמ"מ חזרה ורנשה למי שראוי לירש אותו דלא מצינו שבטלה תורת ורנשה מן הרשעים שהרי בגמ' מוכח דמשו"מ מוריש לזרעו אפי' הם רשעי' ואע"ג דמשו"מ גופי' לא גרית כ"ש דמוריש לאביו וכ"ש שהם יורשי' פשרים ויכין רשע וילבש צדיק וכמ"ש בתש"ו רש"י שהביא המרדכי שם ואע"ג דמו"מ לעפ"ם הוא וגופו הפקר ע"ש ואע"ג שבתש"ו הרא"ש שהביא בשם ר"י תשו' אחת לרבי' משולם שכתב דמוחלף לא אקרי זרעיה ולא גרית ליה לאבנה וכו' מ"מ אינו דנקא לגבי דידיה דמו"מ אמנם אביו גופי' הא ודאי גרית ליה דמ"מ בנו הוא.

ומעתה ה"נ י"ל בנדון התה"ד דאע"ג דהפקיעו חכמי' ורנשתו מ"מ לאו כ"כ שקלוה' מני' ועדיין אית ליה זכיה בגויה וחזרה ורנשה למי שראוי לירש שהוא שמעון אחי ראובן וה"נ י"ל שפן היא דעת הרא"ש וכמ"ש"ל ודנקא היכא דמת ודאי הוא דאמרי' דאז יירשו יורשי המוריש משום דאין הבן יורש אמו בקבר להנחיל את אחיו מן האב וכ"ש לקרוביו: ומן האמור עוד יש לתמוה על התה"ד עמ"ש עוד שם וז"ל אפס צריף להתנישב לפום סברא דלעי' דחכמי' סלקו את המשו"מ מן הירנשה כאלו אינו וממילא אז יירשו יורשי המוריש א"כ מ"ט דראב"ה דפסק דהאב יורש את בנו וכן הבעל לא באו אלא מפח המומרת אפי' מן מורישיה לאחר שנשתמדה ואמאי הא האב והבעל לא באו אלא מפח המשו"מ וכיון דהמשו"מ ראוי לקונסו מסלקי' להם מן הירנשה דלהוי כמאן דלית' אלא ע"כ סבר ראב"ה פיון דמדאורייתא גרית המשו"מ אלא משו' דקנס חכמי' שקלוה' מני' מ"מ לאו כ"כ שקלוה' מני' ואית ליה עדיין זכיה בגויה וכו' את"ד ע"ש וצ"ע שהרי ראב"ה פתב פן אפי' לדברי הגאונים דס"ל דמה"ת המשו"מ אינו יורש ופשיטא ודאי פיון דמה"ת אינו יורש כמאן דליתיה וכמת חשוב ואפ"ה פתב דהאב יורש את בנו והבעל יורש את אשתו המומרת וע"כ טעמו דאע"ג דמה"ת אינו יורש מ"מ תחזור ורנשה למי שראוי לירש וכ"ש וק"ו אי אמרי' דמה"ת יורש אלא דחכמי' סלקו אותו מן הירוש' דלאו כ"כ שקלוה' מני' ותחזור הירנשה למי שראוי לירש: ומעתה בנדון דהתה"ד הא ודאי כל זמן שלא מת המשו"מ תחזור הירנשה למי שראוי לירש אותו שהוא שמעון אחי ראובן פי הוא הראוי לירש וכ"ש אי אמרי' דמה"ת יורש אלא דחכמי' סלקו אותו מן הירנשה דלאו כ"כ שקלוה' מני' וחזרה הירנשה למי שראוי לירש אותו והיה דנדון הרא"ש י"ל דאפי' ראב"ה מודה דזכת' הבת ואע"ג דלאו כ"כ שקלוה' מני' מ"מ בכאן י"ל דה"ט דזכתה הבת משום הך טעמא דאמרי' אנא מפח אבנה דאבא קאמניא וכיון שפן דמיד שמת אבי אביה פיון שאינו יורשו לאלתר זכת' הבת המשונמדת ומתנתו לאמו אינה מתנה אמנם היכא שהיתה לו ורנשה ראוייה לו מאחרי' ועמד ונתן אותה במתנה לאחרי' ה"נ דהניא מתנתו מתנה שהרי מ"מ אית ליה זכיה אלא דחכמי' סלקו אותו יורש וכ"כ דלא מטיא ורנשה לידיה שפיר דמי פנ"ל: והנה ראיתי למהראנ"ח ז"ל בתש"ו ח"א סי' מ"ו שהק' עלה שהיא בתשו' הרא"ש שפי' דברי הר"י במ"ש דהמו"מ אינו יורש מקרא דאינו

לא אסמכת' בעלמא נחכמי' הוא שהפקיעו ירנשתו ומה"ט נכתה בתו דמנ"מ בזה לענין
נדון שלו דלא יהא אלא דאינו יורש מה"ת כ"ש הוא שדינו של הרא"ש הוי יותר מןכרח
וע"ש מה שנדחק דצ"ל דהאי וכינון שאינו יורשו וכו' שכתב הרא"ש אינו נמשך לפירושו
שפלי דברי הר"י אלא אעיקרא דמלת' קאי פינן דמ"מ אינו יורש זכת' בתו וע"ש ולע"ד
נראה בכונת הרא"ש דנ"מ היכא דחזר בו המומר אח"כ ליהדות דלדברי הר"י דמה"ת
אינו יורש א"כ פשנפלה לו ירנשה בהיותו עדיין משנמ' א"כ מעולם לא נכה בה ובע"פ
שיש צד בטחון דשמ' יחזור מ"מ כל זמן שלא חזר בו פבר פקעה ירנשה ממנו ומההיא
שעתא לקמי יורשי' נפלה אכל לדעת הרא"ש דנחכמי' הוא שהפקיעו ממנו ירנשה וקנס
הוא שקנסוהו חכמי' שלא לירש מ"מ אם יש בו בטחון שיחזור ליהדות או שהזר בו תכף
שנפלה לו תנמן לו ירנשתו ומתנתו לאמו הוי מתנה פנ"ל: ושו"ר להפרישה ו"ל שהק'
קושני' זו על הרא"ש ותי' דאם הנה מדאורייתא דאינו יורש המומ' א"כ גם בתו אין לה
זכיה דהא בתו מפח אביה קאיתי' והיו שאר בני אביו יורשי' הנכסי' אכל אם מדאורייתא
יורש אלא שהחכמי' קנסו אותו ונשארה בתו במקומה ונכת' בנכסי אביה א"ד ולע"ד ק'
לתי' זה מדברי ראב"ה שכתבנו לעיל שכתב דאפ"י ש לדברי הגאונים דמומר אינו יורש
(והיינו מה"ת פדברי הר' יאודה שכ' הרא"ש) האב יורש את בנו וכן בעל יורש את
אשתו המומרת וכו' ע"ש הרי אע"ג דמומ' אינו יורש מן התורה והו"ל כמי שאינו מ"מ
אמרי' דחזרה ירנשה למי שראוי לירש דהממון הוא בחזקת היורשי' שלו: והנה יש
לעמוד בדברי ראב"ה במ"ש דאפ"י לדברי הגאונים האב יורש את בנו דאמאי נקנס'
להאב וכן נמי בעל יורש את אשתו המומרת וכו' דבריו תמוהים דהא טעמ' דגאון אינו
משו' קנס' אלא דמה"ת הוא דאינו יורש וכמו שהבין התה"ד וכן הכריח מהרד"ך ו"ל
בית כ"ח דע"כ מה"ת הוא דאינו יורש דאי ס"ל דמה"ת הוא יורש אלא שחכמי' הפקיעו
ירנשתו א"כ מאי ק"ל ממאי דפרי' תלמודא ודילמא ישראל מומר שאני דמשמע דמשנמ'
יורש דהא איכא למי' דשפיר קאמ' רבי' צדק גאון דאינו יורש משום שפך תיקנו חכמי'
והתם בקידושי' שפיר מצי מיירי אפ"י לירש משום דהתם אקרא קאי דירש מה"ת הרב
צדק גאון דכתב דלא ירית היינו מתקנת חכמי' ע"ש ומעתה ק' דאי' יהיב טעמא משו'
דאמאי נקנס' דמזה נראה דגם הגאון אעיקרא לא אמר' אלא משו' קנסא דאל"כ מה ענין
לקנס הכא ואפשי' לומ' משום דלא תימא משום דמפלכא בישא גוריא טבא לא נפיק פי
משורש נחש יצא צפע וכמו שהוא רשע בניו רשעים (ועיין להרא"ש בתשו' פלל ל"ב
סי' ד') גם עליו נאמ' ארור שנה ילד ארור שנה גדל וא"כ ס"ד דאע"ג דמה"ת הוא יורש
משו' דחזרה ירנשה למי שראוי לירש דדוקא לדידיה אפקי' רחמנא דלא לירות וכמש"ל
מ"מ הנה ס"ד דלקנס' להאב מהה טעמ' שלא יירש קמ"ל דלא קנס' ליה וכן נמי בעל
אשה המשומדת ס"ד דהוכיח סופה על תחילתה דרשעה היא והו"ל לגרשה ולא לקיימ'
וא"כ הנה ס"ד נמי דלקנס' לבעל קמ"ל דלא קנס' להו: וראיתי למהרש"ך ח"א סי'
קל"ו שתמ' על מהרד"ך דמנין לו לומר פן דה"נ דס"ל לגאון דאינו אלא מתקנת חכמי'
אלא דס"ל פינן דליכא לאוכוחי מהגמ' דמשנמ' יורש משו"ה סמכי' אהסמכת' דלורע' ד
אחריה מי שפייחס אחריו אמנם אי מה"ת יורש לית לן למימר דתקנת חכמים דאינו
יורש דמהי תיתי לקנוס את"ד ע"ש וה"נ דכונתה דאי מה"ת יורש לית לן למי' דתקנת
חכמי' דאינו יורש ולע"ד יש לסייע פי' זה ממ"ש המרדכי עוד שם ו"ל ולראב"ה נראה

כמו שמוריש לבניו ה"נ יורש את אביו אף יש פח ביד חכמי להפקיע ממונודהפקר ב"ד הפקר פדאמרי בכתובו' יהיבנא לה קנס דאזלא ואכלה בגיות' ע"ש דמבואר מזה דבא לאפוקי מסברת רב צדק גאון דס"ל דאי הנה יורש מה"ת מאי תיתי לקנס וע"ז פתב דלעולם דמה"ת יורש ומ"מ לא קשי דמהי תיתי לקנס דמ"מ יש פח ביד חכמי לקנס.

ומעתה אתי שפיר מ"ש עוד המרדכי ואפילו לדברי הגאונים האב יורש את בנו דאמאי נקנס' וכן הבעל יורש את אשתו המומרת וכו' דמשמ' דלדברי הגאונים אינו מה"ת אלא מקנס חכמי ולכך פתב דאפי' לדברי הגאונים האב יורש את בנו המומ' דאמאי נקנס' והוא משום דאע"ג דמאי דקנסו חכמי הוא מהאסמכתא דלזרעה אחריה מי שמייוחס אחריו אינו אלא לגבי בן המשומ' דאינו מיוחס אחריו אבל לגבי אב ליפא האי אסמכתא'.

וראיתי למהר"ש יונה סי' מ"א שהסכים לדברי הרד"ך דהגאונים ס"ל דמה"ת אינו יורש ושוב פתב ודברי מהרש"ך בזה לא הבנתי ע"ש ואח"ה דברי מהרש"ך הם ברוורים למענין: והנה יש לעמוד בדברי ראב"ה והרא"ש הללו במה שהביאו ראיה דהפקר ב"ד הפקר מההיא דכתובות דקאמ' יהיבנא לה קנס דאזלא ואכלה בגיות' וה"ה ברושה שהרי התם קאי אמאי דאמ' יוסף הגדילו יכולים למחות ופירש"י וחוזרים לסורן ואין לנו לעונשן בב"ד ואם קידש אשה משומ' אינה צריכה גט להיות פישראל מומ' ע"ש ואקשו עליה אבני ורבא מגיורת דאית לה פתובה ואית לה קנס ואי ס"ד יכולי למחות יהיבנא לה קנס דאזלא ואכלה בגיות' ע"ש ונהוא לאו מתור' הפק' נגעו בה דקושט' הוא דאי מיחתה הניא לה גויה גמורה דאין לה קנס ולא פתובה מן התורה ומה דמות יערונה להא דמשומ' דמדינה הוא יורש אלא שהחכמים רצו להפקיע ירושתו ממנו דמנין לנו זה פיון דמדינא הוא יורש וכבר ראיתי לה' נחלה ליהושע סי' ב"ה דל"ב ע"ג שעמד בקושט' זו והוא מפרק לה דאי מן התורה יורש את אביו ורבנן מפח רשעו בעו לאפקועי ממוני' גיחא דאביק מיבק בע"ז שיוכלו לקנסו אבל כל היכא דלא קים להו בגויה דאביק מיבק ושם היום או למחר יחזור בתשו' אין ב"ד מפקיעין ממון מספק להכי אייתי לההי' דכתובות דמשמ' להדיא דאפי' בדבר שאינו ברור כל כך יש להם לחכמי פח לקנס דהא איפא למידק מאי פריף אבני לר"י מההי' הגיורת דיהבי' לה קנס אימא דלעולם יכולה למחות ומהיא דיהבי' לה קנס הוא משום דלא מיחתה עדיין ושם' לא תמחה לעולם ופשיטא דאי הנה קים לן שלא תמחה לעולם יהודית גמורה הניא ושקלא קנסא מדינא ומספיק' שמה תמחה לא מפסדינן קנסא מינה ועכ"ל דס"ל לתלמודא דכיון דאם תמחה לית לה קנסא אפי' בספק המחאה לא יתבניה לה דהפקר ב"ד הפקר את"ד ואח"ה ליתא דהתם לאו מתורת הפקר נגעו בה אלא מדינא הוא דכיון דהניא בספק המחאה לא יתבי' לה משום דלעולם אין מוציאין ממון אלא בראיה ברורה ותדע לה דעד א' נאמן באיסורין ובממון אין מוציאין בפחות מב' וכמו שהאריף בזה הר"ב במקונפצת פתובו' עש"ב: איברא דהתם אמרי' אבני לא אמר כרבא התם קנסא הוא ה"ט פדי שלא יהא חוטא נשפר ע"ש אלמא אע"ג דמדינא לית לה קנסא מ"מ פדי שלא יהא חוטא נשפר קנסי' ליה למיהב קנסא וכ"ש הכא במשומ' דקנסי' ליה פדי שלא להחזיק ידי הרשע'י כמ"ש הרמב"ם ע"ש ורבא גמי דלית ליה ה"ט ה"ד התם משו' דס"ל דמשו' ה"ט דשלא יהא חוטא נשפר אין ליתן לה דכיון דהניא נכרית גמורה ומן הדין לית לה אמןם בעלמ' מודה הוא דקנסי' ליה מה"ט פדי שלא יהא חוטא נשפר וסהדי במרומי' שאח"כ ראיתי למהר"ם בר ברוך בתשו'.

ס' תתכ"ח ע"ש: והנה ראיתי למהר"ם ב"ב בתשו' שם שכתב משם ריב"א שהמשומ' יורש את אביו שמצינו בפ' חזקת הבתים דנ"ו שיצחק זכה בהר שער מפח אברהם דאר"י כל מה שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר והן הז' עממי' הפתובי' בכל מקום לאפוקי קני וקניזי וקדמוני שניתנו לא"א בין הבתרי' לא יתחייבו במעש' לעת"ל ופליגי תנאי בקני וקניזי וקדמוני וס' ר' יאודה אומ' שער עמון ומואב אלמא דר"י דהלכת' פותלי' ניתן לא"א את הר שער וירש יצחק את אברהם וירש עשו את יצחק אלמא משומד יורש את אביו את"ד וצ"ע דנהי דאלו קני וקניזי וקדמוני ניתנו לא"א אמנם אין הכונה שניתנו לא"א ויצחק זכה בהר שער וירש עשו את יצחק דא"כ אמאי לא ירש ג"כ עמו יעקב אחי עשו.

ועוד ק' דכמו שירש יצחק את הר שער מאברהם אביו למה לא ירש ג"כ קניזי וקדמוני אלא דהענין הוא שניתנו לא"א כדי להורישם לישראל אלא שלא זכו ישראל לקדו' והכי הוא מבואר במדרש רבה והביאו רש"ם שם בפ' חזקת הבתים וז"ל ר' חלבו בשם ר' אבא בשם ר"י פ' עלה בדעתו של מקום להנחיל להם לישראל ארץ עשרה עממי' את הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני והואיל ולא זכו ישראל להם לא נתן להם אלא ארץ ז' עממי' את החתי וכו' אבל אדום ועמון ומואב לא נתן להם בע"הז אבל לימות המשיח יחזרו ויהיו לישראל כדי לקיים מאמרו של מקום ע"כ הרי הדבר מבואר שמה שנתן ה' לאברהם אלו הג' קני וקניזי וקדמוני אינו אלא להנחילם לישראל אלא שלא זכו לקדו' ועמד הקב"ה ונתן את הר שער לעשו והשאר לבני לוט ושו"ר לה' תנא בס' פרשת דרכים דרף הקדש דרוש ז דף י"ח ע"ד שהעלה בן מהמדרש רבה הלזו עש"ב: והנה ראיתי להרא"ם ז"ל בפ' דברים ע"פ רפאים ישבו בה שכתב פי אלו הג' שהם קני וקניזי וקדמוני מנחלתו של א"א כדי שיתנה לבני לוט ולבני עשו עש"ב וה' פ"ד שם תמה עליו דהא קי"ל דזרע פסול לא מקרי זרע וא"כ ק' על הרא"ם דאיך יתכן שבני לוט יקראו זרע אברהם וכן בני עשו אף שהם מזרעו של אברהם שהרי זרע פסול לא אקרי זרע את"ד ע"ש ואפ' לומ' דע"כ לא אמרי' דזרע פסול לא אקרי זרע אלא בתר דבתי' פי ביצחק יקרא לה זרע דמשם ואילך הוא דמפקי' דזרע פסול לא אקרי זרע מה שנקאמ' זרע קודם לזה הוי בכלל אפי' זרע פסול.

אף לפ"ז עדיין ק' מבני לוט דלאו זרעו של אברהם הוא ואיך קרי לי' זרעו אם לא שנקאמ' דכיון דמ"מ הוו מבני משפחתו של א"א שהוא ו' אחיו ועוד בה שפעשו פכנו כמ"ש רש"י ז"ל משו"ה קרי ליה זרעו.

עוד אפשר לומר דמה שלקחו אותם בני עשו ובני לוט לאו מתורת ירושה ממש שהרי בלא"ה בני לוט לאו מירשי אברהם נינהו דלאו זרעו הם אלא שהקב"ה בעבור כבודו של אברהם הנחילם לו כדי שיתנם להם וזה שדקדק הרא"ם וכתב כדי שיתנה לבני לוט ולבני עשו ולא כתב כדי שינחילנה וכו' ומאי דקאמ' קרא לזרעה ע"כ י"ל דלא קאי אלא אז' עממים שנתן אותם הקב"ה לישראל שהם זרעו של אברהם ולא לבני לוט שאינם זרעו וכמו כן י"ל דלא קאי נמי אבני עשו אע"פ שהם זרעו של אברהם משו' דזרע פסול לא מקרי זרע ומ"ש הכתוב פי ירושה לעשו וכה"א פי ירושה לבני לוט אין הכונה שפאה להם בתורת ירושה אלא שהקב"ה הוריש אותם אלו הג' הארצות בעבור כבודו של

אברהם: אף ראיתי לרש"י בס' דברי' ע"פ זה דכי ירושה לעשו מאברהם עשר עממי
נתתי וכו' ושעיר א' מהן לעשו והשתיים לבני לוט ולמה בשכר שהקד אתו למצרים עשאו
כבנו ע"ש משמ' דמצד ירושה ממש לקחו אותה מאברהם וכן ראיתי בס' הזכרון על
רש"י בקונא' לר' קדמון נדפס מתדש שפכת וז"ל פי ירושה לעשו מאברהם פלומ' לשון
ירושלם ממש וממי ירושה מאברהם זקנו ע"כ הרי שפי' שעשו ירוש' שעיר מאברהם זקנו
שהיא ירושה ממש ולא שניתן לו במתנה וכמו כן נמי לבני לוט דהו"א ירושה מאברהם
משו' שעשאו כבנו פי ע"כ י"ל כמ"ש בתי' הא': ודע דמ"ש רש"י את הקני וכו' עשר
עממי וכו' והג' הם אדום ועמון ומואב אין לפ' דאדום ועמון ומואב הם עצמם נקראים
בשם קני וקניזי וקדמוני שהרי מהכתובי' משמ' דאנמות אלו היו בעולם באותה שעה
וקא ליטא דקושט' הוא דאדום ועמון עדיין לא נולדו בעולם אפי' אבי אבות אביהם
ועכ"ל דהפונה היא הארצות אלו של קני וקניזי וקדמוני שהיו ידועי' באותו זמן בימי
אברהם לעתיד יירשו אותם עמון ומואב ואדום ועליהם הבטיח הקב"ה לאברהם וכ"כ
ה' מלאכת הקדש בשם מהר"ש יפה בב"ר ע"ש ומצאתי לה' החזקוני על פסוק זה שכתב
ונו"ל את הקני הוא עמון כמו שמפורש בפ' בלק את הקניזי הוא מואב ואת הקדמוני הוא
אדום ע"ש שיצא ממנו עמלק שהיה קדמוני להזדנוג להם לישראל כדכתיב ראשית גוים
עמלק ע"ש ולפ"ז צ"ל שהקב"ה קראה פן על שם העתיד והבטיח לא"א שאלו הארצות
של אלו הג' האומות העתידים להיות שנק' קני וקניזי וקדמוני עתידים להיות ירושה
לישראל: תם ונשלם שבת לאל בורא עולם .